

A. L J A P I N

A MUNKA A SZOCIALIZMUSBAN

S Z I K R A

A. LJAPIN

A MUNKA
A SZOCIALIZMUSBAN

SZIKRA

BUDAPEST 1952

Az orosz eredeti címe :

А. ЛЯПИН

ТРУД ПРИ СОЦИАЛИЗМЕ

ГОСПОЛИТИЗДАТ 1951

I

A MUNKA JELLEMZŐ SAJÁTOSSÁGAI A SZOCIALIZMUSBAN

A munka az ember céltudatos tevékenysége, melynek célja az emberi élethez szükséges anyagi javak előállítása. „A munka — írta Marx — mindenekelőtt folyamat az ember és a természet között, oly folyamat, amelyben az ember anyagcseréjét maga és a természet között saját tevékenységével közvetíti, szabályozza és ellenőrzi”¹.

A munkának és a munka társadalmi megszervezésének minden termelési módban sajátos jellege van. A kapitalizmusban, ahol a termelési viszonyok alapja a termelési eszközök kapitalista tulajdona, a munka megszervezésének uralkodó formája a bér munka. A kapitalizmus tönkreteszi és proletárokká változtatja a kisárutermelők tömegét. A termelési eszközöktől megfosztott dolgozó kénytelen eladni munkaerejét a kapitalistáknak és nyakába venni a bérabszolgaság jármát. A kapitalista társadalomban a munka szégyenletes és nehéz teher, kényszerű kötelesség a dolgozók nagy többsége számára. A marxista politikai gazdaságtan azt tanítja, hogy a kapitalizmus „...nemcsak megtartotta a rabszolgaság lényegét, hanem azt a kizsákmányolás egy újabb formájával is gyarapította, mely minden eddiginél könyörtelenebb és irgalmatlanabb: a kapitalista kizsákmányolással”².

¹ Marx. A tőke. 1. köt. Szikra 1949. 191. old.

² Marx—Engels Művei. XVI. köt. II. rész. 432. old. (oroszul).

A kapitalista termelési mód nyomorra, éhségre és tömeges munkanélküliségre kárhoztatja a dolgozókat. A burzsoázia gazdagsága egyre nő a kapitalizmusban, ugyanakkor a dolgozók életkörülményei egyre romlanak, kizsákmányolásuk pedig szüntelenül erősödik. A munkások kizsákmányolása szörnyű méreteket ölt a kapitalizmus általános válsága idején. A tőkések a nagyobb profitért folytatott hajsza során növelik a munka intenzitását, különböző verejtékeztető munkaszervezési és bérezési rendszereket vezetnek be, lenyomják a darabbéreket és felverik a fogyasztási cikkek árát. Hatalmas méreteken fokozzák a gyarmatok és függő országok dolgozóinak kizsákmányolását is.

Egészen más a helyzet a Szovjetunióban. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom felszámolta a tőkések és földbirtokosok uralmát, teljesen megváltoztatta a munka jellegét és társadalmi megszervezését. Megtörtént az egyik legfontosabb változás a történelemben: a kényszerű munkát felváltotta a dolgozóknak önmagukért, a munkások és parasztok szocialista államáért végzett munkája. A szabad, szocialista munka bebizonyította vitathatatlan előnyeit a tőke bérabszolgáinak kényszerű munkájával szemben. Ezt a Szovjetállam fejlődésének egész története mutatja. A szocialista munkaversenynek és a dolgozók alkotó tevékenységének széleskörű kibontakozása a háborúelőtti években a népgazdaság fejlesztésére irányuló ötéves tervek sikeres megvalósításának legfontosabb biztosítéka volt. A szovjet nép Lenin és Sztálin pártjának vezetésével önfeláldozó munkát végzett. Ennek eredményeképpen határidő előtt teljesítette első és második sztálini ötéves tervét, s harmadik ötéves tervének teljesítésében is komoly sikereket ért el. Sztálin elvtárs így határozta meg azt a legfontosabb erőt, amely biztosította a Szovjetunióknak az első ötéves terv során elért történelmi jelentőségű győzelmét: „Ez az erő mindenekelőtt a munkások és kolhozparasztok

milliók tömegeinek aktivitása és önfeláldozása, lelkesedése és kezdeményezése, azoké a munkásoké és kolhozparasztoké, akik, a mérnökökkel és technikusokkal egyetemben, hatalmas energiát fejtettek ki a szocialista verseny és az élmunkás-mozgalom kifejlesztése érdekében. Kétség nem férhet hozzá, hogy nélkül célunkat nem tudtuk volna elérni, egy lépésnyire sem tudtunk volna előrehaladni”³.

A szovjet emberek önfeláldozó munkája és a Szovjet Hadsereg hősi harca biztosította azt, hogy a Szovjetunió a Nagy Honvédő Háborúban világtörténelmi jelentőségű győzelmet arathatott a fasiszta Németország és a militarista Japán felett.

A szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet idején méginkább megnőtt a szocialista munka szerepe. A dolgozók milliók tömegeinek aktivitásától, áldozatkészségétől és kezdeményezésétől, az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés és valamennyi intézményünk munkájának helyes megszervezésétől függ a népgazdaság fejlesztésére irányuló állami tervek teljesítése és túlteljesítése, valamint szocialista társadalmunk sikeres fejlődése a kommunizmus felé vezető úton.

Lenin és Sztálin, a Szovjetállam alapítói és vezetői, mindig hangsúlyozták, hogy az új, kommunista társadalom győzelme szempontjából mennyire fontos a munka szocialista megszervezése és a munka termelékenységének növelése.

Lenin már 1918 elején azt írta, hogy a proletariátus hatalomrajutása és hatalmának megszilárdítása után „...szükségszerűen előtérbe nyomul az az alapvető feladat, hogy a kapitalizmusnál magasabbrendű társadalmi alakulatot kell létrehozni, vagyis: emelni kell a munka termelékenységét, ezzel kapcsolatban pedig (és e célból) a munkát magasabb színvonalon

³ Sztálin. A leninizmus kérdései. Szikra 1951. 506. old.

kell megszervezni"⁴. A proletárforradalom küszöbén és a Szovjethatalom első éveiben írt híres munkáiban Lenin meghatározta a munka szocialista megszervezésének alapelveit. Elméletileg kimutatta, hogy mennyire fontos a munkaverseny a szocializmus építésében, s megmutatta, hogy milyen módon lehet termelékenyebbé tenni a társadalom munkáját.

Sztálin elvtárs, Lenin ügyének nagy továbbfejlesztője, minden vonatkozásban mélyrehatóan kidolgozta a társadalmi munka szocialista megszervezésének kérdéseit. Sztálin elvtárs feltárta a munka jellegét és a munka új ösztönzőerőit a Szovjetunióban. Megmagyarázta, hogy mi a szocialista munkafegyelem és a felelős egyszemélyi vezetés szerepe a termelésben, meghatározta a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom lényegét és jelentőségét. Sztálin elvtárs lángeszű munkáiban megmutatta, hogy milyen úton-módon fokozható a munka termelékenysége a szocialista társadalomban. Ezeket a következőkben jelölte meg: új, élenjáró technikát kell alkalmazni a termelés minden ágában, helyesen kell megszervezni a munkát, tervszerűen kell nevelni a szakképzett kádereket, emelni kell a dolgozók kulturális színvonalát és fejleszteni műszaki ismereteiket, haladó normákat kell rendszeresíteni. Sztálin elvtárs kidolgozta a végzett munka mennyisége és minősége szerinti bérezés szocialista elvét, s kifejtette elméleti síkon a szovjet munkabérnek és a kolhozok munkaegységének természetét.

*

Melyek a szocialista munka fő vonásai és sajátosságai a Szovjetunióban?

A Szovjetunió gazdasági alapja a szocialista gazdasági rendszer, valamint a termelési és munkaeszközök szocialista tulajdona. A szocialista rend megsemmisí-

⁴ Lenin. Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 378. old.

tette a termelési eszközök magántulajdonát, felszámolta a kizsákmányoló osztályokat és a termelés fejlődését az emberi társadalom történetében először rendelte alá a dolgozók érdekeinek. A Szovjetunió dolgozói államuk formájában teljhatalmú gazdáivá váltak az ország termelési alapjait alkotó gazdasági javaknak: a földnek, a gyáraknak, a közlekedésnek, a bankoknak stb. Az ország termelési alapjainak 98,7 százaléka már 1936-ban szocialista tulajdon volt, mégpedig az iparban 99,95 százalékban, a mezőgazdaságban pedig 96,3 százalékban.

A termelési eszközök szocialista tulajdonának megszilárdítása és a kizsákmányoló osztályok felszámolása alapján a Szovjetunióban teljesen kiküszöbölték mindazokat az okokat, amelyek lehetővé tették az embernek ember általi kizsákmányolását és a társadalom kettészakítását kizsákmányolókra és kizsákmányoltakra. A szocialista rend megszüntette a nem munkából származó jövedelmeket és az élősdit fogyasztást. Ezzel hatalmas anyagi eszközöket tett szabaddá, melyeket a Szovjetállam a termelés kibővítésére és a dolgozók életszínvonalának emelésére használ fel.

A szocializmust olyan új típusú társadalmi és termelési viszonyok jellemzik, amelyek a kizsákmányolástól mentes munkások elvtársi együttműködésén és egymás kölcsönös szocialista segítségével alapulnak. A szocialista társadalomban a termelési viszonyok teljes összhangban vannak a termelőerőkkel, mert a termelés társadalmi jellegét a termelési eszközök társadalmi tulajdona biztosítja. A szocialista társadalom mentes a termelés anarchiájától, az időszakos túltermelési válságoktól, a munkanélküliségtől, s a kapitalizmus egyéb bűneitől és rákfénéitől. „Ezért a termelőerők itt gyorsított ütemben fejlődnek, mivel a velük összhangban levő termelési viszonyok szabad teret engednek fejlődésüknek”⁵ — állapítja meg Sztálin elvtárs.

⁵ Sztálin. A leninizmus kérdései. 694—695. old.

A szocializmusban egészen új módon kerül kapcsolatba a munkaerő a termelési eszközökkel. A szocialista rend megszüntette a szakadékot a munkás és munkájának feltételei között, ami a kapitalizmus jellemző vonása. Országunk munkásosztálya nincs elrekesztve a termelési eszközöktől, hanem az egész néppel együtt tulajdonosa azoknak. Ezért a Szovjetunióban a munkaerő nem áru, nem adás-vétel tárgya többé.

A munkaerő adás-vétele csak a kapitalizmusban lehetséges, ahol a termelési eszközökkel rendelkező tőkésosztály megvásárolja a munkaerőt, a termelési eszközöktől megfosztott munkás pedig kénytelen eladni munkaerejét a tőkéseknek. A Szovjetunióban, ahol megdöntötték a burzsoázia hatalmát és felszámolták a termelési eszközök magántulajdonát, ahol a munkásosztály a társadalom vezető ereje, a munkaerő nem adás-vétel tárgya.

Az állami vállalatok munkásai és alkalmazottai a szocialista állam szolgálatában állanak és munkájukért munkabért, illetve fizetést kapnak. Ez azonban nem két antagonisztikus osztály kölcsönös viszonyát fejezi ki, mint a kapitalizmusban, hanem az egyes munkások és a Szovjetállam viszonyát.

A munkaerő a szövetkezeti kolhozvállalatokban sem adás-vétel tárgya. A kolhozrendszernek a falun aratott győzelme következtében az elszigetelten, egyedül dolgozó paraszt munkája szervezett, társadalmi munkává vált, olyan munkává, melyet a paraszt saját magáért és kollektívájáért végez.

A kolhozok tagjai a termelési eszközök kollektív tulajdonosai és együttes erővel dolgoznak a kolhoznak örökös és ingyenes használatra átadott állami földeken. Az állami tulajdonban lévő termelési eszközöknek (gép- és traktorállomásoknak) döntő szerepük van a kolhoztermelésben.

„A régi rendben — mondja Sztálin elvtárs — a

parasztnak egyenként dolgoztak, ősapáik módjára, elavult munkaeszközökkel, a földesurak és tőkés, kulákok és spekulánsok javára, úgy, hogy ők maguk éheztek, mások pedig gazdagodtak rajtuk. Az új, a kolhozrendszerben a parasztnak közösen dolgoznak, artem módra, modern szerszámokkal — traktorok és mezőgazdasági gépek segítségével, saját maguknak és saját kolhozaiknak, földesurak és tőkés, kulákok és spekulánsok nélkül, dolgoznak azért, hogy napról-napra javítsák anyagi és kulturális helyzetüket⁶.

A Szovjetunióban a termelési és munkaeszközök magántulajdonának felszámolásával megsemmisítették az értéktöbbletet is.

Az értéktöbblet a tőkés kizsákmányolás viszonyainak kifejezője, olyan érték, amely a munkás meg nem fizetett munkája révén jön létre s amelyet a tőkés elsajátít. A szocialista gazdasági rendszerben nincs értéktöbblet, mert örökre megszüntették az embernek ember általi kizsákmányolását és a tőkés kisajátítást.

Az a körülmény, hogy a szocializmusban nincs értéktöbblet, nem jelenti azt, hogy ott többletmunka sincs. Ellentétben a szocializmust megelőző valamennyi kizsákmányoló társadalommal, a Szovjetunióban a többletmunka nem antagonisztikus osztályok viszonyát fejezi ki. „Többletmunkának általában — írta Marx —, mint az adott szükségletek mértékét meghaladó munkának, mindig lennie kell. A tőkés rendszerben, valamint a rabszolgaság stb. rendszerében csak antagonisztikus formája van és a társadalom egy részének teljes semmittevése egészíti ki⁷.

A Szovjetunióban a többletterméket a kizsákmányolástól megszabadított munkások munkája hozza létre. Többletterméknek nevezzük a nemzeti jövedelemnek azt a részét, amely a dolgozók személyes

⁶ Sztálin. A leninizmus kérdései. 525. old.

⁷ Marx. A tőke. 3. köt. Szikra 1951. 887. old.

szükségleteinek kielégítése után marad fenn. A kapitalista társadalomtól eltérően, ahol a többletterméket a kizsákmányoló osztályok sajátítják el, a szocializmusban a többlettermék nem a tőkéseket és élősködő szolgáikat gazdagítja, hanem az egész társadalom rendelkezésére áll és a dolgozók érdekében kerül felhasználásra.

Lenin és Sztálin arra tanítanak, hogy a szocialista társadalomban a többlettermék nem a kizsákmányoló osztályokat, hanem a dolgozókat, s csakis őket illeti meg.

A többlettermék a szovjet társadalomban a szocialista bővített újratermelés alapja. A szocialista bővített újratermelés feltétlenül szükséges a kommunista társadalom felépítéséhez, valamint a szovjet dolgozók egyre növekvő személyes és társadalmi igényeinek kielégítéséhez. Ha a szocialista társadalom dolgozóinak munkája csupán a személyes szükségletek kielégítéséhez szükséges munkára szorítkoznék, akkor lehetetlen lenne új vállalatokat építeni, fokozni az állam védelmi képességét, tovább emelni a szovjet nép kulturális és anyagi színvonalát. A Szovjetállam a többlettermékből valósítja meg a szocialista felhalmozást, finanszírozza a szocialista ipar és mezőgazdaság beruházásait, a kommunizmus nagy építkezéseit, a többlettermékből irányozza elő az eszközöket a társadalmi és kulturális rendszabályokra, a munkaképtelenek biztosítására, a közigazgatási szervek fenntartására és az ország védelmének megszilárdítására.

A Szovjetunióban a többlettermék a forgalmi adó, az állami vállalatok nyeresége, a kolhozonbelüli felhalmozás stb. formájában jelentkezik.

A szocializmusban maradéktalanul megváltozott a dolgozók helyzete és munkához való viszonya. A szocializmus alkotó tevékenységre serkentette a szovjet embereket, kifejlesztette képességeiket és tehetségüket. A munka a szocializmus országában becsület és

dicsőség, merészség és hősiesség dolga lett. Ezen az alapon fejlődött ki és szilárdult meg a munkához való szocialista viszony, amelyben a munka a szovjet dolgozók személyes ügyévé, létkérdésévé vált. A munkához való szocialista viszony legszebb megnyilvánulási formái: a munkások, parasztok és az értelmiség munkalendületének növekedése, a szocialista munkaverseny hatalmas arányú kibontakozása és az új, sztahánovista munkamódszerek.

Az új, szocialista viszony a munkához és a társadalmi tulajdonhoz — a szocialista társadalom fejlődésének mozgatóereje a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet idején. „A kommunizmus — írta Lenin — ott kezdődik, mikor az egyszerű munkás önfeláldozón, nehéz munkával megbírkózva kezd gondolkodni a munka termelékenységének emeléséről, arról, hogy minden *pud gabonát, köszenet, vasat* és egyéb termékeket megőrizzen, bár azokat nem személyesen a dolgozó kapja, nem is «hozzátartozói», hanem «távol-állók», azaz a társadalom egésze...”⁸

Sztálin elvtárs a szovjet emberek munkáját nagy, alkotó, a történelem sorsát eldöntő munkának nevezte. „A munkások és parasztok — tanít Sztálin elvtárs —, akik minden zaj és lárma nélkül építik a gyárakat, bányákat és vasutakat, kolhozokat és szovhozokat, akik az élet javait létrehozzák, az egész világot táplálják és ruházzák — ezek az új élet igazi hősei és alkotói”⁹. A szocialista munka a termelőerők növekedésének forrása, a társadalmi gazdagság megsokszorozója, a dolgozók anyagi jólétének rendszeres növelője, a Szovjetállam gazdasági és katonai hatalmának megszilárdítója.

A tőkés országokkal ellentétben, ahol a munka kényszer, a munkás pedig a tőke rabszolgája, a Szov-

⁸ Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 584. old.

⁹ Sztálin. A leninizmus kérdései. 536. old.

jetunióban a munka megszabadult a kizsákmányolástól, szabaddá, alkotóvá lett, s a korszerű technika és tudomány vívmányaira támaszkodik. A munka egyre inkább a szovjet emberek életszükségletévé válik. A munka öröm az emberek számára, s megtisztelő helyet biztosít nekik a szovjet társadalomban. A Szovjetunióban az emberek társadalmi helyzetét nem vagyoni állapotuk, nem származásuk vagy nemük határozza meg, hanem személyes képességük és munkájuk.

A kommunista párt és a Szovjetállam állandóan gondoskodik arról, hogy megkönnyítse a szovjet emberek munkáját, fokozza szakképzettségüket, növelje jólétüket és emelje kulturális színvonalukat.

A szocializmus országában nagyrabecsülik és ösztönzik a lelkiismeretes és becsületes munkát. Ezt a célt szolgálja a gazdasági és kulturális élet valamennyi ágában elért eredményekért és sikerekért járó kitüntetések és prémiumok rendszere. Így 1945-től 1949-ig a Szovjetunióban több mint 510 000 ember kapott érdemrendet vagy érdemérmet, 4 800 élenjáró ipari és mezőgazdasági munkás kapta meg a megtisztelő Szocialista Munka Hőse címet, 2 540-et pedig Sztálin-díjjal tüntettek ki.

A Szovjetunió szocialista vállalatainál a munkának közvetlen társadalmi jellege van. A kapitalizmusban, bár az egyes termelők a társadalmi munkamegosztás alapján egymásnak dolgoznak és az árucseré révén összeköttetésben állnak egymással, a munka közvetlenül mint magánmunka jelentkezik.

„A kapitalista rendszerben a munkának személyes, magánjellege van. Ha többet termeltél, többet kapsz és élj magadnak, ahogy tudsz. Senki se tud rólad és nem is akar tudni. A kapitalisták számára dolgozol, azokat gazdagítod? Hát lehet ez másképp? Azért fogadtak fel, hogy gazdagítsd a kizsákmányolókat. Ha nem tetszik — eredj a munkanélküliek sorába és tengődj, ahogy tudsz, találunk másokat, akikkel lehet beszélni. Innen

van az, hogy a kapitalista rendszerben az emberek munkáját nem sokra becsülik''¹⁰.

A kapitalista társadalomban ellentmondás van a magánmunka és a társadalmi munka között. Minden egyes dolgozó munkája magánmunkának számít. A munka társadalmi jellege és társadalmilag hasznos volta csak közvetve, a piacon keresztül mutatkozik meg. A kapitalizmust a társadalmi termelés anarchiája jellemzi. A társadalmi munka megszervezése itt spontán módon, a kapitalizmus vakon ható törvényei szerint alakul.

A szocialista társadalomban a helyzet elvileg más. Mivel minden alapvető fontosságú, döntő termelési eszköz társadalmi tulajdonban van és közvetlenül a szocialista termelésben nyer felhasználást, minden egyes dolgozó munkája közvetlen társadalmi munkának számít, bármilyen különleges és konkrét jellege legyen is. Itt a termelés anarchiáját egységes állami terv szerint megszervezett társadalmi munka váltja fel.

A szocialista társadalomban már nincs ellentmondás társadalmi és magánmunka közt. A társadalom minden egyes tagjának — munkásnak, kolhozagnak, alkalmazottnak — munkája közvetlen része a társadalom összmunkájának, amely országos méretekben tervszerűen és szervezeten folyik. Minden dolgozó közvetlenül a társadalomért dolgozik, és minden dolgozó részesül a közös munka eredményeiből.

A kapitalizmussal ellentétben, országunkban a társadalmi munka megszervezése nem spontán módon, hanem a Szovjetállam tudatos, tervszerű tevékenysége alapján történik. A társadalmi munka tervszerű megszervezése csak a szocialista rendben vált lehetségessé, ahol a szocialista tulajdon alapján a vállalatok egységes népgazdaságban egyesülnek. Lenin azt írta, hogy a szocializmus elképzelhetetlen „... tervszerű állami

¹⁰ *Sztálin*. A leninizmus kérdései. 627—628. old.

szervezés nélkül, amely az emberek tízmillióit arra készíti, hogy a termelésben és a termékek elosztásában a leghigorúbban betartsák az egységes normákat¹¹.

A szocialista terv szervező és mozgósító erő: embermilliók munkáját irányítja és szervezi. Sztálin elvtárs arra tanít, hogy terveink realitása — az eleven emberek, munkaakaratauk, eltökéltségük, hogy elérjék a kitűzött célokat. Terveink nem az elmaradt vállalatokhoz alkalmazkodnak, hanem az a céljuk, hogy az elmaradók is az élenjárók színvonalára emeljék, hogy mind újabb és újabb tartalékokat tárjanak fel és mozgósítsanak a szocialista termelés szakadatlan növelése érdekében.

A Szovjetállam, amelyet Lenin és Sztálin pártja vezet, szigorúan ellenőrzi a társadalom tagjainak munkáját és fogyasztását, megállapítja a munkanormákat, szabályozza a munkabéreket, megszilárdítja a szocialista munkafegyelmet, megszervezi a munkások tervszerű szakmai oktatását és a munkaerő elosztását a népgazdaság egyes ágaiban. A Szovjetállam megerősíti és továbbfejleszti a munka szocialista formáit, kifejleszti az országos méretű munkaversenyt és Sztahanov-mozgalmat, széles körben terjeszti az újítók élenjáró módszereit és tapasztalatait, s biztosítja a munka termelékenységének további fellendítését. A társadalmi munka tervszerű szervezése a szocialista gazdaság egyik legfontosabb előnye a tőkés gazdasággal szemben.

A kapitalizmusban, amely a termelési eszközök magántulajdonán alapul, a termelés egyes ágai között a munkamegosztás a spontán gazdasági törvényektől és a konkurenciától függ. Az értéktörvény a kapitalizmusban spontán erő, mely uralkodik az emberek felett. Ez elkerülhetetlenül a munkaidő hatalmas mér-

¹¹ Lenin Művei. 4. kiad. 27. köt. 306—307. old. (oroszul).

tékű elvesztegetésére, a munkaerő észszerűtlen elosztására és felhasználására vezet.

Lenin a kapitalista társadalom munkamegosztását így jellemezte:

„Mennyi töméntelen munka vész kárba manapság az egész tőkés termelés fejetlensége, tervszerűtlensége következtében! Mennyi idő vész kárba azáltal, hogy a nyersanyag a piac ismeretlen követelményei folytán száz meg száz felvásárló és viszonteladó kezén keresztül jut el a gyároshoz! Nemcsak idő vész kárba, de maguk a termékek is kárbavesznek és tönkremennek. Hát az idővesztés és munkafecsérlés, míg a késztermék eljut a fogyasztókhoz a rengeteg kis közvetítőn keresztül, akik ugyancsak nem ismerhetik a vevők követelményeit és nemcsak hogy egész tömeg fölösleges mozdulatot, hanem fölösleges vásárlásokat, utazásokat stb. stb. is végeznek!

A tőke megszervezi és szabályozza a munkát a gyáron belül, a munkások fokozottabb elnyomásá, saját hasznának növelése érdekében. Az egész társadalmi termelésben viszont megmarad és növekszik a zűrzavar, ami válságokat idéz elő, amikor a felhalmozott javak nem találhatnak vevőre, míg a munkások milliószámra pusztulnak el és éheznek, mert nem találhatnak munkát”¹².

Más a helyzet a szocializmusban. A szocializmusban a munkamegosztás már nem spontán törvényektől függ; megszervezése a tervszerű vezetés elvének megfelelően az állami terv alapján történik. A szocialista állam a munkaerőt tervszerűen használja fel és osztja el a népgazdaság egyes ágai közt.

Az egyes termelési ágak közli tervszerű munkamegosztás a munkaidővel folytatott takarékoság mellett a szocialista termelés fejlesztésének egyik legfontosabb feltétele. Marx annakidején a következőket

¹² *Lenin—Sztálin. A munkáról. Szikra 1950. 70—71. old.*

mondotta: „A társadalomnak is célszerűen kell elosztania idejét, mert csak úgy érheti el az össz-szükségletének megfelelő termelést; éppen úgy az egyes személyeknek is be kell osztaniuk idejüket, hogy el-sajátíthassák azokat az ismereteket, amelyekre szükségük van ahhoz, hogy eleget tehessenek a tevékenységük megkívánta követelményeknek. Ezért az időmegtakarítás a munkaidőnek a termelés különböző ágai közti tervszerű elosztásához hasonlóan a kollektív termelés első gazdasági törvénye. Sőt törvény marad jóval magasabb fokon is”¹³.

A Szovjetállam a társadalmi munkát tervszerűen szervezi meg és tervszerűen osztja el a termelés különböző ágai között. A munkaerőt elsősorban a népgazdaság legfontosabb ágai számára biztosítja. Az értéktörvényt, amely a szocialista társadalomban módosult formában érvényesül, a Szovjetállam a gazdaság tervszerű irányítására használja fel. Az értéktörvény tudatos felhasználásával tartja számon, hogy mennyi társadalmi munkát fordítottak az egyes termékek előállítására, biztosítja a munka és a bérezés helyes szervezését, a munka termelékenységének növelését, a szocialista termelés rendszeres bővítését, az áruforgalom fejlesztését stb.

A társadalmi munka szocialista megszervezésének fontos feltétele, hogy tervszerűen biztosítsa a népgazdaság ellátását szakképzett munkáskáderekkel, továbbá, hogy biztosítsa e káderek képzését. „Az egész emberiség legfontosabb termelőereje a munkás, a dolgozó”¹⁴ — írta Lenin. Sztálin elvtárs továbbfejlesztette Leninnek ezt a tételét és megállapítja, hogy a társadalom alapvető termelőerői az „... emberek, akik a munkaeszközöket mozgásba hozzák és bizonyos termelési tapasztalatokkal és munkában való gyakorlotts-

¹³ Marx—Engels. Archivum. 4. köt. 119. old. (oroszul).

¹⁴ Lenin Művei. 4. kiad. 29. köt. 334. old. (oroszul).

sággal rendelkezve végzik az anyagi javak termelését..."¹⁵

A kapitalizmusban a munkaerő újratermelése spontán folyamat. Legfőbb forrásai: a munkanélküliek állandó serege, a kisárutermelők tönkrementje és a munkásosztály elnyomorodása. A Szovjetunióban felszámolták a munkaerő utánpótlásának tőkés forrásait. A szocializmus teljesen kiküszöbölte a munkanélküliséget, mindörökre véget vetett a városi és falusi dolgozók elnyomorodásának és tönkretételének s elzárt minden olyan csatornát, amely a munkanélküliséget táplálja.

A termelés szocialista módja külön eszközökkel rendelkezik a népgazdaság munkaerőellátásának biztosítására. A Szovjetállam kezében nemcsak olyan tényezők vannak a bővített újratermelés céljaira, mint a pénz és az anyagi alapok, hanem kezében van a munkaerő is. A munkaerő tervszerű képzése és felhasználása a termelés fontos emelője, mely nélkül nem valósítható meg a szocialista bővített újratermelés.

A Szovjetállam szakképzett munkáskáderekkel látja el a népgazdaságot. Az állam terv szerint állapítja meg a népgazdaság szakmunkásszükségletét és meghatározza azokat a forrásokat és módozatokat, amelyekből és ahogyan a népgazdaságot szakképzett munkáskáderekkel lehet feltölteni. E káderek tervszerű képzéséről ugyancsak az állam gondoskodik.

Sztálin elvtárs kezdeményezésére a Szovjetunióban állami munkaerőtartalékokat létesítettek. Sztálin elvtárs azonban nemcsak azt a feladatot tűzte ki, hogy az országban munkaerőtartalékokat teremtsenek, hanem egyúttal meghatározta a szakmunkásképzés konkrét formáit is. Útmutatásai alapján megszervezték az üzemi ipariskolák hálózatát, az iparostanuló és vasutas tanintézeteket. Az állami munkaerőtartalékok

¹⁵ Sztálin. A leninizmus kérdései. 686. old.

a népgazdaság tervszerű munkaerőellátásának sajátos szocialista formái és a munkásosztály növelésének legfőbb forrását jelentik a Szovjetunióban.

Az üzemi ipariskolák, iparostanuló és vasutas tanintézetek tízéves fennállásuk során több mint 5 millió fiatal szakmunkást képeztek ki és irányítottak a népgazdaságba.

A szovjet vállalatok és építkezések szakmunkásellátásának jelentős forrása az a körülmény, hogy a munkások a termelés során egyéni és brigádoktatásban, tanfolyamokon és sztahanovista iskolákon tanulnak. A háborúutáni ötéves terv első 4 éve alatt körülbelül 25 millió munkás tanult és emelte szakképzettségét anélkül, hogy kivált volna a termelésből. 1950-ben egyéni és brigádoktatásban, valamint tanfolyamokon 7 millió munkás és alkalmazott kapott képe­ sítést vagy tett szert magasabb szakképzettségre.

Az ipar és közlekedés munkaerőellátásának egyik legfontosabb forrása a szervezett munkaerőtoborzás. A szervezett munkaerőtoborzás a népgazdasági tervnek megfelelően történik.

Országunkban a szakmunkások fejlődésének igen fontos feltétele a dolgozók kulturális és technikai színvonalának emelése. Már Engels is megállapította: ahhoz, hogy az ipari és a mezőgazdasági termelés a kommunizmusnak megfelelő fokot érjen el, nem elegendő csupán a termelési eszközöket fejleszteni: fejleszteni kell a munkaeszközöket kezelő emberek képességeit is¹⁶.

A szocialista termelés fejlesztésének érdekei minden vonatkozásban képzett és kulturált embereket követelnek meg.

A dolgozók kulturális és technikai színvonalának emelkedése meggyorsítja az átmenetet a szocializmusból a kommunizmusba és megteremti a feltételeket a

¹⁶ Lásd Marx—Engels Művei. V. köt. 477. old. (oroszul).

szellemi és fizikai munka közötti ellentét felszámolásához.

„A valóságban a szellemi és fizikai munka közti ellentét kiküszöbölését csakis azon az alapon lehet elérni, hogy a munkásosztály kulturális és technikai színvonalát a mérnökök és technikusok színvonalára emeljük. Nevetséges volna azt gondolni, hogy ez megvalósíthatatlan. A szovjet rendszer viszonyai között a munkásosztály színvonalának a felemelése kétségkívül lehetséges, mert az ország termelőerői itt már megcsabadultak a kapitalizmus bilincseitől, a munka felszabadult a kizsákmányolás igája alól, a munkásosztály van hatalmon s a munkásosztály ifjú nemzedékének minden lehetősége megvan arra, hogy biztosítsa a maga számára a megfelelő technikai kiképzést”¹⁷.

Lenin—Sztálin pártja és a szovjet kormány biztosította a dolgozók kulturális színvonalának hatalmas arányú emelését.

A szovjetek országában nemcsak az általános alapfokú oktatást valósították meg, hanem bevezették és általánosan kötelezővé tették a hétosztályos iskola elvégzését is. A szovjet vállalatoknál évről-évre nő azoknak a munkásoknak a száma, akiknek hétosztályos vagy középiskolai végzettségük van. A leningrádi Karl Marx-gépgyárban 1923-ig a munkásoknak nem egészen 5 százaléka végzett négy elemi. Ma ugyanabban a gépgyárban a munkásoknak több mint 60 százaléka végezte el a hétosztályos vagy a középiskolát.

A Vörös Proletár-gyárban a munkásoknak körülbelül kétharmada végzett hét osztályt vagy középiskolát. A gyár minden munkása tanul, anélkül, hogy termelő munkáját megszakítaná. Részint az ifjúmunkások esti iskolájába, részint a technikai minimum-tanfolyamokra vagy sztahanovista iskolákba, részint technikumokba vagy főiskolákra járnak. A Kupavnai Fi-

¹⁷ Sztálin. A leninizmus kérdései. 623. old.

nomposztógyár munkásainak csaknem 76 százaléka tanul különböző iskolákban, technikumokon és főiskolán. Itt perspektivikus oktatási tervet készítettek az egész kollektíva részére. A következő három év folyamán a gyár minden munkása és munkásnője elvégzi a hétéves iskolát, a művezetők pedig középfokú műszaki képeítést kapnak.

Országunkban nagy lendülettel indult meg a traktor- és kombájnkezelők, brigádvezetők és más, a mezőgazdaságban dolgozó munkások oktatása is. A párt és a kormány feladatul tűzte ki a kolhozok, szovhozok, gép- és traktorállomások dolgozóinak tömeges képzését. Ezzel biztosítja azt, hogy a mezőgazdasági káderek elsajátítsák az élenjáró tapasztalatokat és a tudomány vívmányait. 1950-ben egységes tanterv alapján hároméves szaktanfolyamot indítottak a kolhozkádereknél. A kolhoznökök képzése és továbbképzése tanfolyamokon, iskolákban és technikumokon folyik, ahol a kolhozok vezetői középfokú mezőgazdasági képeítést nyernek.

A szocializmusban az embereket egész más módszerekkel vonják be a munkába, mint azelőtt. A rab-szolgát és jobbágyot nyílt erőszakkal kényszerítették munkára, a kapitalizmusban a munkás az éhenhalás veszélye miatt kénytelen eladni munkaerejét. A szocializmus megszüntette a kényszerítésnek mindezeket a módszereit és a munka új ösztönzőerőit hozta létre. A szocializmusban a munka és a termelés fejlesztése az egész társadalom érdeke. A Szovjetunióban összhangban állnak a dolgozók egyéni és társadalmi érdekei. A szovjet emberek mindennél fontosabbnak tartják az egész nép és az állam érdekeit. Ebben mutatkozik a tömegek kommunista öntudatának növekedése és az alkotó szovjet hazafiság fejlődése.

Ugyanakkor a Szovjetunióban a munka társadalmi ösztönzőerői összekapcsolódnak a munka egyéni ösztönzőerőivel. Csak a szocializmusban vált a munkás

igazán, anyagilag érdekeltté abban, hogy eredményesen dolgozzék. A szovjet dolgozók munkájuk mennyiségének és minőségének teljesen megfelelő bért kapnak.

A szocializmus fő elve: „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint”. Ez az elv a szocialista társadalom fejlődésének hatalmas mozgatóereje. A munka termelékenységének növelésére serkent, minden munkásnak fokozott mértékben érdekévé teszi szakképzettségének emelését, meggyorsítja a szocialista termelés fejlődését.

A szocializmus egyik alappillére a szocialista társadalom minden tagjára egyformán vonatkozó munkakötelezettség. A szocializmus és a munka, tanítja Sztálin elvtárs, elválaszthatatlanok egymástól. A szocializmus alapja a munka. Sztálin elvtárs ezt mondta 1933-ban, az élenjáró kolhozparasztok első összszövetségi kongresszusán: „Néha azt mondják: ha egyszer szocializmus van — minek akkor még dolgoznunk? Dolgoztunk azelőtt, most is dolgozunk — nincs-e itt már az ideje, hogy abbahagyjuk? Az ilyen beszéd, elvtársak, nagyon helytelen. Semmittevők filozófiája ez, nem pedig becsületes dolgozóké. A szocializmus egyáltalán nem tagadja a munkát. Ellenkezőleg: a szocializmus a munkán épül fel. A szocializmus és a munka elválaszthatatlanok egymástól. Nagy tanítómesterünk, Lenin azt mondta: «Aki nem dolgozik, ne is egyék.» Mit jelent ez, ki ellen irányulnak Leninnek e szavai? A kizsákmányolók ellen, azok ellen, akik maguk nem dolgoznak, hanem másokat kényszerítenek munkára és mások terhére gazdagodnak. És még ki ellen? Azok ellen, akik maguk tétlenkednek és másokon akarnak élösködni. A szocializmus nem tétlenkedést követel, hanem azt, hogy minden ember becsületesen dolgozzék, ne másoknak, ne a gazdagoknak és a kizsákmányolóknak, hanem sajátmagának, a társadalomnak”¹⁸.

¹⁸ Sztálin A leninizmus kérdéseir. 531—532. old.

A Sztálini Alkotmányban azt olvashatjuk, hogy a munka a Szovjetunióban minden munkaképes polgárnak kötelessége és becsületbeli ügye. Az általános munkakötelezettség elvének megvalósítása a szocializmus nagy vívmánya és egyben hatalmas előnye a kapitalista renddel szemben. Sztálin elvtárs a szocialista társadalomra gondolt, amikor „Anarchizmus vagy szocializmus?” című munkájában már 1906-ban ezt írta: „...a jövő társadalomban a mostani élősdiék száz-ezrei, valamint a munkanélküliek, munkához kezdenek és kiegészítik a dolgozók sorait, ami erősen előmozdítja majd a termelőerők fejlődését”¹⁹.

A Szovjetunióban, ahol felszámolták a kizsákmányoló osztályokat, nincsenek többé más munkáján élősködő paraziták. A szocialista társadalomban a munka az emberek megélhetésének egyedüli forrása. Az 1939. évi összeírás adatai szerint a Szovjetunió lakosságának 96,6 százaléka munkás, alkalmazott, kolhozparaszt, szövetkezetben dolgozó kusztár vagy kézműves, míg 2,6 százaléka egyénileg dolgozó paraszt vagy kusztár, akik olyan kis magángazdaság jövedelméből élnek, amely kizárja embernek ember általi kizsákmányolását.

Az általános munkakötelezettség a szocializmusban elválaszthatatlanul összefügg a munkára, a munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazásra való joggal. A kapitalista rendszerben ilyesmi nincs és nem is létezhet. A Szovjetunióban a munkára való jog, vagyis az, hogy a dolgozók biztosított munkát kapjanak, a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazással — a Szovjetunió polgárainak elidegeníthetetlen joga. A dolgozóknak ezt a hatalmas vívmányát a Sztálini Alkotmány megerősítelte. Biztosítéka: a népgazdaság szocialista megszervezése, a termelőerők szakadatlan fejlődése, a válságok lehe-

¹⁹ Sztálin Művei. 1. kot. Szikra 1949. 354—355. old.

tőségének kiküszöbölése és a munkanélküliség megszüntetése.

A Szovjetunió minden polgárának biztosítja a munka, az üdülés, a művelődés jogát, biztosított anyagi ellátását aggkorára, valamint betegség vagy munkaképtelenség esetén. Ez a szovjet társadalmi rend egyik különös sajátsága és előnye a kapitalista renddel szemben.

A szovjet társadalom vezető és irányító ereje a kommunista párt, Lenin és Sztálin pártja. A kommunista párt a munkásosztály élenjáró osztaga, a dolgozók élcsapata a szocialista rendszer megerősítéséért és fejlesztéséért, a kommunizmus győzelméért folytatott harcban. A párt önfeláldozó munkára lelkesíti, a nép-gazdasági tervek határidő előtti teljesítésére szervezi a szovjet embereket. A párt erélyes harcot folytat az emberek tudatában még megbúvó kapitalista csökevények ellen, a dolgozókat a munkához és a társadalmi tulajdonhoz való szocialista viszony szellemében neveli, emeli eszmei-politikai színvonalukat és marxista-leninista öntudatukat.

A kommunista párt megszilárdítja és továbbfejleszti a munka szocialista formáit, vezeti az egész népet magával ragadó szocialista munkaversenyt és Sztahanov-mozgalmat, felkarolja és széles körben terjeszti az élenjáró munkások, mérnökök, műszaki dolgozók, alkalmazottak és kolhoztagok tapasztalatait, merész kezdeményezéseit. A bolsevikok pártja a sztahanovistáknak, a termelés újitóinak hatalmas seregét nevelte fel.

A párt szervező és nevelő munkája fokozza a szovjet emberek munkalendületét, alkotó kezdeményezését és öntudatát, biztosítja a munka termelékenységének további fellendítését, megerősíti és fejleszti a szocialista munka új formáit és mindezzel meggyorsítja országunk előretörését a kommunizmus felé.

II

A SZOCIALISTA MUNKAFEGYELEM ÉS A FELELŐS EGYSZEMÉLYI VEZETÉS

A Szovjetunióban a munka megszervezésének igen fontos alapja a szocialista munkafegyelem.

Minden társadalmi rendnek sajátos munkafegyelme van. Lenin az antagonisztikus osztálytársadalmak munkájának megszervezését jellemezve a következőket írta: „A társadalmi munka hűbéri szervezete a deresfegyelemre támaszkodott és emellett a dolgozók, akiket egy maroknyi földesúr rabolt és gyötört, a legteljesebb sötétségben és megfélemlítettségben éltek. A társadalmi munka kapitalista szervezete az éhség fegyelmeire támaszkodott és a burzsoá kultúra és polgári demokrácia minden haladása ellenére, még a leghalladottabb, legcivilizáltabb és legdemokratikusabb köztársaságokban is, a dolgozók óriási tömege megmaradt a bérabszolgák vagy leigázott parasztok tudatlan és megfélemlített tömegének, amelyet maroknyi kapitalista fosztogatott és gyötört”¹.

A munkafegyelem a szocialista társadalomban elvileg különbözik minden más, régebbi fegyelemtől. A szocialista rendszer egészen új típusú munkafegyelemet alakított ki, mely a kizsákmányolástól megszabadult munkások elvtársi együttműködésén és egymás kölcsönös, szocialista segítségével alapul. A szocialista munkafegyelem egyik fontos előfeltétele a dolgozók

¹ Lenin. Válogatott művek. 2. kot. 576. old.

alkotó tevékenységének és kezdeményező-készségének kifejlődése. Ez a fegyelem a szocialista állam szervezett dolgozóinak öntudatos fegyelme.

„A társadalmi munka kommunista szervezete, mely felé az első lépés a szocializmus — írta Lenin —, maguknak a dolgozóknak szabad és tudatos fegyelme-re támaszkodik és mindinkább erre fog támaszkodni, azon dolgozókéra, akik lerázták mind a földesurak, mind a kapitalisták igáját”².

A kizsákmányolástól mentes munkások új, elvtársias munkafegyelmének megteremtése a szocialista rendszer győzelmének nélkülözhetetlen előfeltétele. Lenin már 1918-ban megállapította, hogy a régi, a dolgozók kizsákmányolásán és rabszolgaságán alapuló fegyelmet új munkafegyelemnek, az egyesült, szervezett munkások és dolgozó parasztok fegyelmének kell felváltania. „Ez nehéz feladat — mondta Lenin —, de hálás feladat is, mert csak akkor, ha ezt gyakorlatilag megoldjuk, csak akkor ütjük be az utolsó szeget abba a koporsóba, amelyben a kapitalista társadalom nyugszik s amelyet mi földelünk el”³.

Lenin azt tanította, hogy az új fegyelem történelmi talajon, a kapitalista nagyüzemű termelés anyagi feltételeiből nő ki. Lenin hangsúlyozta, hogy az új fegyelem hordozója a legszervezettebb, a legélenjáróbb osztály — a proletariátus, „... amely nemcsak megdönti a kizsákmányolókat és elnyomja ellenállásukat, de új, magasabb társadalmi kapcsolatot, társadalmi fegyelmet teremt...”⁴ Lenin az új munkafegyelem kialakítását az osztályharc egyik legfontosabb formájának tekintette a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet szakaszában.

A szocialista fegyelem azt jelenti, hogy a dolgozók a vállalatoknál és intézményeknél a legszigorúbb-

² Lenin. Válogatott művek. 2. kot. 576—577. old.

³ Ugyanott, 576—577. old

⁴ Lenin—Sztálin. A munkáról. 156. old.

⁵ Lenin. Válogatott művek. 2. kot. 579. old.

ban betartják a megállapított rendet, öntudatosan teljesítik a vezetők utasításait és rendelkezéseit, pontosan és összehangoltan végzik munkájukat. A szocialista munkafegyelem a termelés megszervezésének nélkülözhetetlen feltétele.

A szovjet dolgozók az általánosan bevezetett nyolcórás munkanapot igyekeznek a lehető legeredményesebbé tenni. A nagyfokú fegyelem lehetővé teszi a munkanap helyes kihasználását, a munka termelékenységének növelését, a szocialista termelés szakadatlan fellendítését. Ez az oka annak, hogy a szovjet munkások maguk örködnék a munkafolyamat fegyelme. A szovjet társadalom dolgozóinak érdekük az, hogy minden eszközzel megszilárdítsák a szocialista munkafegyelmet és a felelős egyszemélyi vezetést.

Ha a szocialista termelés során bármelyik dolgozó megszegi a munkafegyelmet, azzal az egész népgazdaságnak okoz kárt.

A Szovjetunióban folyó szocialista építőmunka folyamán Sztálin elvtárs többször hangsúlyozta, hogy vállalatainknál feltétlenül harcolni kell az igazolatlan hiányzások felszámolásáért és a munkafegyelem megszilárdításáért. Sztálin elvtárs már 1926-ban ezt mondta:

„Meg kell magyaráznunk a munkásoknak, különösen azoknak, akik nemrég kerültek a gyárakba és üzemekbe, hogy ha igazolatlanul hiányoznak és nem viszik előre a munka termelékenységének ügyét, akkor kárt okoznak a közös ügynek, kárt okoznak az egész munkásosztálynak, kárt okoznak iparunknak. Az a feladatunk, hogy harcoljunk az igazolatlan hiányzások ellen, harcoljunk a munka termelékenységének emeléseért iparunk érdekében és az egész munkásosztály érdekében általában“⁵.

⁵ Sztálin Művei. 8. köt. 137. old. (oroszul).

A szocialista fegyelem úgy alakul ki és úgy szilárdul meg, ha ápoljuk a munkához, mint az egész nép ügyéhez való új, szocialista viszonyt. A kommunista párt és a szovjet kormány elérte azt, hogy minden szovjet polgár becsületesen és lelkiismeretesen teljesíti kötelességét és betartja a munkafegyelem előírásait. A bolsevik párt és a Szovjetállam hatalmas munkát végzett a munkafegyelem megszilárdítása érdekében. E munka eredménye a dolgozók aktivitásának és kommunista öntudatának növekedésében, a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom széleskörű fejlődésében, a Szovjetunió népgazdaságának szakadatlan fellendülésében mutatkozik meg.

A szocialista munkafegyelem megszilárdítása a kommunista társadalom építésének egyik legfontosabb feladata. Lenin ezt írta:

„Új munkafegyelmet megteremteni, az emberek közötti társadalmi köteléknek új formáit létrehozni, új formákat és módszereket teremteni az emberek munkába való bevonására — ez évekre és évtizedekre terjedő munka.

Ez a munka — a leghálásabb és a legnemesebb munka”⁶.

A kommunizmus építésének érdekei megkövetelik, hogy tovább szilárdítsuk a munkafegyelmet és a szervezettséget a munkában, még szélesebb körben terjesszük a szocialista munkaversenyt és a Sztahanov-mozgalmat, s minden eszközzel noveljük a munka termelékenységét.

A munkafegyelem megszilárdításában igen fontos szerepet játszik a dolgozók anyagi érdekeltsége munkájuk eredményében, valamint a munka szerinti díjazás szocialista elvének következetes megvalósítása. A Szovjetállam szigorúan ellenőrzi a munka normáit és a termékek munka szerinti elosztását. Gondosko-

⁶ *Lenin. Válogatott művek. 2. kót. 676. old.*

dik arról, hogy minden polgár becsületesen dolgozzék és végzett munkája mennyiségének és minőségének megfelelő díjazásban részesüljön. A munka szerinti díjazás elve a munka helyes megszervezésének és a szocialista fegyelem megszilárdításának hatalmas emelője.

A szigorú fegyelemért folyó harcnak nemcsak az önfegyelmen, az elvtársias magatartáson és a kollektíva előtti felelősség érzésén kell alapulnia. A fegyelem érdekében a kényszerítés eszközeit is alkalmazni kell mindazokkal szemben, akik nem teljesítik az ország iránti kötelességüket és eltántorodnak a becsületes munkától.

A Szovjetállam a dolgozó tömegekkel kapcsolatban a meggyőzés módszereit alkalmazza és ezt összekapcsolja azzal, hogy egyes lelkiismeretlen egyénekkel szemben a kényszerítés eszközeivel él.

A szocializmus országának dolgozói rendkívül öntudatosak és magukévá teszik az egész nép érdekeit, becsületesen és önfeláldozóan dolgoznak az állami vállalatoknál és a kolhozokban. A szocialista társadalomban azonban, amely közvetlenül a kapitalista társadalomból fejlődik ki, még nem semmisítették meg teljesen a munkával szemben tanúsított régi magatartás csökevényeit. Ezek a csökevények a társadalom egyes elmaradt elemeinél nyilvánulnak meg, mégpedig abban, hogy lelkiismeretlenül, kontárok módjára kezelik a rájuk bízott dolgokat, nem akarják betartani a munkafegyelem szabályait, igyekeznek minél kevesebbet adni az államnak és minél többet kapni tőle. A Szovjetállam erélyesen harcol a lusták, a naplopók és a munkafegyelem megsértői ellen. A Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjének Elnöksége 1940 június 26-án rendeletet adott ki a munkafegyelem megszilárdításáról. A rendelet címe: „Áttérés a nyolcórás munkanapra és a hétnapos munkahétre, valamint annak megtiltása, hogy a munkások és az alkalmazottak önként kilépje-

nek a vállalatoktól és intézményektől". Ez a rendelet fontos eszköznek bizonyult a vállalatok és intézmények munkafegyelmének és rendjének megteremtésében. Létrehozta a feltételeket a termelés növeléséhez, minőségének megjavításához, a selejt kiküszöböléséhez és a belső tartalékok mozgósításához.

Igen nagy szerepet játszott a Népbiztosok Tanácsának 1940 december 8-án hozott határozata a gépgyárak gyártási fegyelmének betartásáról. A gyártási fegyelem megteremtése lehetővé teszi, hogy pontosan, minden eltérés nélkül meghonosíthassuk a bevált gyártási eljárásokat és olyan cikkeket termelhessünk, amelyek megfelelnek a műszaki előírásoknak és szabványoknak. A gyártási eljárásokat csak a gyárigazgató vagy a felettes iparhatóságok engedélyével szabad megváltoztatni. Ez a rendelkezés lehetővé tette a gyártási eljárások szigorú rendjének megteremtését, valamint a selejt csökkentését és a termékek minőségének megjavítását.

A szocialista fegyelem különösen fontos a kolhozokban. A kolhoz nagyüzemű szocialista gazdaság. Nagyüzemű kollektív gazdaságot azonban csak a munka tervszerű megszervezésével és a fegyelem szigorú betartásával lehet vezetni. Enélkül a kolhozok nem működhetnek és nem fejlődhetnek. A kollektív földművelő gazdaságok vezetése érdekében minden lehető eszközzel meg kell szilárdítani a szocialista munkafegyelmet.

A kolhozokban a magasfokú munkafegyelem nélkülözhetetlen feltétel a munka termelékenységének emeléséhez és ahhoz, hogy a kolhozparasztok számára jómódú életet biztosítsanak.

„Ahhoz, hogy a kolhozparasztok jómódúvá váljanak — mondotta Sztálin elvtárs —, most már csak egyre van szükség: arra, hogy becsületesen dolgozzanak a kolhozban, helyesen használják ki a gépeket és traktorokat, helyesen használják ki az ígásjóságot,

helyesen munkálják meg a földet és óvják a kolhoz tulajdonát”⁷.

A kolhozok munkafegyelmének megszilárdításában fontos szerepet játszott a Népbiztosok Tanácsának és a SzK(b)P Központi Bizottságának 1942 április 13-i határozata „A kolhoztagok kötelező munkaegységminimumának felemeléséről”, amely minden kolhozparaszttól megköveteli, hogy bizonyos munkaegységminimumot végezzen. Az olyan munkaképes kolhozparasztokat, akik az év folyamán nem érik el ezt a kötelező munkaegységminimumot, kizárják a kolhozból és megvonják tőlük a háztáji gazdaság fenntartásának jogát.

A kolhozparasztok munkához való öntudatos viszonyának kialakításában fontos szerepet játszanak a kolhozparasztok közgyűlései. Ezeken a gyűléseken megvitatják a munkafegyelem kérdéseit és maguk a kolhozparasztok vonják felelősségre mindazokat, akik lelkiismeretlen munkájukkal kárt okoznak a kolhoznak.

A párt és a kormány a munkafegyelem megszilárdítása és a munka megszervezésének tökéletesítése terén hatalmas tevékenységet fejt ki. Ennek eredményeképpen a Szovjetunió kolhozai komoly sikereket értek el: növelték a mezőgazdasági növények terméshozamát és az állattenyésztés produktivitását, megsokszorozták a kolhozok társadalmi tulajdonát és biztosították a kolhozparasztok életszínvonalának, valamint kulturális színvonalának emelését.

*

A szocialista termelés irányítása a felelős egyszemélyi vezetés elvén alapul. A felelős egyszemélyi vezetés elve értelmében mindenki szigorú felelősséggel

⁷ Sztálin. A leninizmus kérdései. 531. old.

tartozik a rábízott munkáért, mindenki köteles feltétlenül végrehajtani a munkát vezető személy rendelkezéseit. Felelős egyszemélyi vezetés, szigorú fegyelem és feltétlen engedelmesség nélkül nincs biztosítva a vállalatok zavartalan működése.

Lenin a felelős egyszemélyi vezetést olyan módszernek tekintette, mely mindennél jobban biztosítja az emberek képességeinek felhasználását és a munka valódi, nem pedig formális ellenőrzését. Lenin azt követelte a szovjet gazdasági vezetőtől, hogy határozottan, a legcsekélyebb ingadozás nélkül irányítsa a termelést. Feltétlenül szem előtt kell tartanunk azt — mondotta Lenin —, „... hogy a vezetésnek még szigorúbbnak, még szilárdabbnak kell lennie, mint amilyen azelőtt volt”⁸.

A felelős egyszemélyi vezetésről szóló lenini tanítás életrevalóságát fényesen bizonyítják a szocializmus építésének tapasztalatai a Szovjetunióban.

A kommunista párt a szocializmus építésében már a Nagy Októberi Szocialista Forradalom első napjaitól kezdve a vezetés lenini elveire támaszkodott és hozzákezdett, hogy rendet teremtsen és szilárd munkafegyelmet honosítson meg a vállalatoknál.

A felelős egyszemélyi vezetés módszeréhez a bolsevik párt mindig következetesen ragaszkodott. A nép ellenségei, a trockisták, a zinovjevisták, a buharinisták és az imperialisták egyéb lakájai, akik országunkban vissza akarták állítani a kapitalizmust és számítva a kispolgári ösztönösségre igyekeztek aláásni a munkafegyelmet, a felelős egyszemélyi vezetés elvét. A bolsevikok pártja rendíthetetlenül követte a munkafegyelem megszilárdítása és a termelés felelős egyszemélyi vezetése érdekében folytatott politikáját és kemény harcot vívott a szocializmus minden ellensége ellen.

⁸ *Lenin Művei* 4. kiad. 33. kot. 48. old. (oroszul).

A párt rendszeresen ellenőrizte, hogyan valósítják meg a felelős egyszemélyi vezetést és erélyesen kijavított minden olyan hibát, amely annak végrehajtásában mutatkozott.

Erre a kérdésre nagy figyelmet fordított a SzK(b)P XVII. kongresszusa is, amely határozatában a következőket szögezte le: „...mind a párt vonalán, mind pedig a szovjetek vonalán fokoznunk kell a vezetők személyi felelősségét a rájuk bízott dolgokért, fel kell számolnunk a felesleges funkciókat és a személyes felelősség hiányát a munkában, meg kell honosítanunk a szigorú, felelős egyszemélyi vezetést.”

A XVIII. pártkongresszus tetterőt és szakmai tudást követelt a gazdasági vezetőktől, megkövetelte, hogy a vezetők munkájukat a káderek helyes megvalósítására, a párt és a kormány által kitűzött feladatok teljesítésének állandó és hatékony ellenőrzésére összpontosítsák.

A gazdasági vezetés bolsevik rendszere megállta a helyét a szocializmus építésének gyakorlatában és kitűnő eredményekkel járt. A Szovjetállam hatalmas ipari és kolhozhatalomná vált és ma már a szocializmusból a kommunizmus felé halad.

Ezeket a győzelmeket a párt Sztálin elvtárs vezetésével érte el. Sztálin elvtárs kimutatta, hogy mennyire fontos mindenfajta munka szervezett irányítása a szocializmus építése során. Sztálin elvtárs gazdagította és továbbfejlesztette a szervezeti kérdésről szóló lenini tanítást és minden vonatkozásban kidolgozta a párt politikai vonala és szervezőmunkája közötti összefüggés, valamint a tömegekkel fenntartott kapcsolat kérdését, mint a Szovjetunió helyes gazdasági vezetésének nélkülözhetetlen alapját.

Sztálin elvtársnak a gazdasági vezetőkkel szemben támasztott követelményei mélyrehatóan feltárják a szovjet felelős egyszemélyi vezetés sajátosságait és

meghatározzák, hogy milyennek kell lennie a szocialista vállalat parancsnokának.

A gazdasági vezető rendkívül fontos és megbecsült szerepet tölt be a szocialista államban.

A kapitalista rendszerben a gazdasági vezetők távol állnak a dolgozóktól és ellenségei a munkásosztálynak, mivel a termelést a tőkésiek meggazdagodása érdekében irányítják. A szovjet rendszerben ellenkező a helyzet: a néptömegek bíznak a gazdasági vezetőkben, mert azok a népből származnak és a gazdaságot az egész társadalom érdekeinek megfelelően irányítják. A szovjet vállalat igazgatója vagy intézmény vezetője a szocialista állam képviselője, aki a nép szolgálatában áll. Teljhatalmú vezető, mindenben felelős a vállalat ügyeiért és a termelés rendjéért. Utasításainak és rendelkezéseinek a vállalat vagy intézmény minden munkása és alkalmazottja köteles engedelmeskedni.

A szovjet gazdasági vezetők nemcsak arra törekednek, hogy sajátmaguk érvényesítsék a felelős egyyszemélyi vezetés elvét, hanem azt is igyekeznek elérni, hogy a felelős egyyszemélyi vezetés elve felülről lefelé, a vállalat igazgatásának egész rendszerében is érvényesüljön, hogy minden üzemvezető, műszakvezető és művezető saját hatáskörében érvényesítse jogait és gyakorolja funkcióját, hogy a közepes vagy alacsonyabb beosztásban levő vezetők minden vonatkozásban személyükben legyenek felelősek a rájuk bízott munkáért.

A művezető a termelés alacsonyabbfokú parancsnoka, a termelési folyamatok közvetlen szervezője és részlegének teljhatalmú vezetője. A bolsevikok pártja, Sztálin elvtárs, mindig nagy gondot fordítottak a termelés alacsonyabb vagy közepes beosztású vezetőire. Sztálin elvtárs ezt mondta 1937-ben, a kohászok és bányászok küldöttségének fogadásán a Kremlben:

„... a magas beosztásban dolgozó vezetőkön kívül

vannak közepes és alacsony beosztásban dolgozó vezetők is. Ilyen közepes és alacsony beosztásban dolgozó vezetők nálunk tízezrével vannak. Ezek szerény emberek, nem tolazkodnak előre, szinte észrevétlenek. De vakság lenne észre nem venni őket. Mert ezektől az emberektől függ az egész népgazdaságban a termelés jövője. Tehát őlölük függ gazdasági vezetésünk jövője is⁹.

A SzK(b)P XVIII. Összszövetségi Konferenciájának határozatai utalnak arra, hogy feltétlenül „...*növelni kell a művezető szerepét*, aki a termelés közvetlen szervezője és a dolgot úgy kell rendezni, hogy a művezető a termelés rábízott részlegén teljes jogú vezető legyen, aki teljes mértékben felelős a gyártási fegyelem betartásáért és a termelési feladatok mutatószám szerinti teljesítéséért”.

A Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsa és a SzK(b)P Központi Bizottsága 1940 május 28-án nyilvánosságra hozta nagyjelentőségű határozatát „A művezető szerepének növeléséről a nehézgépipar gyáraiban”. Ez lehetővé teszi a termelés pontos rendjének megállapítását, a felelős egyszemélyi vezetés és a fegyelem megszilárdítását, valamint a termelés során alacsonyabb beosztásban lévő vezetők szerepének és tekintélyének növelését. A szovjet vállalatoknál a művezetőknek minden joga meg van ahhoz, hogy sikeresen teljesíthesse kötelességét. Joga van kitüntetni a termelésben élenjárókat és fegyelmi büntetésben részesíteni a hanyag munkásokat. Joga van arra, hogy a dolgozókat megfelelő bérosztályba sorolja, résztvegyen a normák és darabbérek felulvizsgálásában, a munkások megjutalmazásában stb.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a termelésben ott érik el a legnagyobb sikereket, ahol a művezetők szá-

⁹ Lenin—Sztálin. A szocialista munkáról és munkaverseny-ről. Szikra 1949. 157. old.

mára biztosítva vannak a megfelelő munkafeltételek, ahol teljhatalmúan rendelkeznek, ahol munkaterületeknek valóban felelős vezetői.

A szovjet művezetők, a mérnökökkel és a műszaki dolgozókkal baráti együttműködésben, az élenjáró munkaszervezés, az élenjáró termelési módszerek kezdeményezői. Bevezetik a korszerű technikát, tökéletesítik a termelés technológiáját, szilárd rendet és fegyelmet tartanak fenn, a párt- és a szakszervezetek megbízottaival együtt vezetik a munkások szakmai továbbképzését, szervezik a szocialista munkaversenyt és a Sztahanov-mozgalmat.

A felelős egyszemélyi vezetés a szocializmusban azzal jár együtt, hogy a tömegek tevékenyen részt vesznek az igazgatásban és az alulról jövő ellenőrzésben.

A termelés parancsnokainak, amikor megszervezik beosztottaik munkáját, széles körben fel kell használniuk a dolgozók tapasztalatait, ismereteit és alkotó készségét.

A tömegek csak a szocializmusban vehetnek részt tevékenyen a termelés irányításában. A gazdaság kapitalista rendszere a dolgozók kegyetlen kizsákmányolását jelenti és teljesen kizárja a termelés vezetőinek bármiféle kapcsolatát a tömegekkel, valamint akárcsak a legcsekélyebb lehetőségét is annak, hogy a tömegek bekapcsolódhassanak a termelés irányításába.

Mikor Lenin az állam szovjet típusáról beszélt, kiemelte, hogy a szovjet vezetés szervezeti alapjai a felelős egyszemélyi vezetés elvét összekapcsolják a legszélesebbkörű demokráciával, az alulról jövő ellenőrzés legkülönbözőbb formáinak megvalósításával.

A bolsevik párt rendkívüli jelentőséget tulajdonít a vezetők és tömegek közötti kapcsolat megszilárdításának.

„Helytelen volna azt hinni — mondta Sztálin elvtárs —, hogy csak a vezetőknek vannak építési tapaszt-

talataik. Ez nem igaz, elvtársak. A munkások milliós tömegei, akik iparunkat építik, napról-napra óriási tapasztalatra tesznek szert az építésben, s a milliók tapasztalatai nem kevésbé becsesek számunkra, mint a vezetők tapasztalatai. Az alulról jövő bírálatra, az alulról jövő ellenőrzésre többek között azért van szükségünk, hogy a milliós tömegeknek ez a tapasztalata ne vesszen kárba, hogy azt vegyék számba és ültessék át az életbe¹⁰. A bolsevik párt, Sztálin elvtárs arra tanítja a vezetőket, hogy ne zárkózzanak el a tömegektől, ne veszítsék el, hanem állandóan erősítsék ezt a kapcsolatot, figyelmesen hallgassanak az egyszerű emberekre és a gazdasági-politikai feladatok megoldásában használják fel tapasztalataikat.

A tömegek alulról jövő ellenőrzése és széleskörű részvétele a gazdasági kérdések megvitatásában, szoros kapcsolatban van a kritikával és önkritikával.

A bolsevik önkritika a káderek nevelésének mindennapos módszere, a szovjet társadalom fejlődésének egyik legfontosabb törvényszerűsége. Az önkritika lehetővé teszi, hogy felfedjék és kijavítsák a munkában elkövetett hibákat és hiányosságokat, serkenti a dolgozó tömegek aktivitását és kezdeményezését, emeli a munka színvonalát és gyorsítja a Szovjetunió gazdasági és kulturális fejlődésének ütemét.

Sztálin elvtárs már 1928-ban megmondta: „Az önkritika jelszava nem tekinthető új jelszónak. Az önkritika a bolsevik párt egyik talpköve. A proletárdiktatúra rendszerének egyik talpköve. Ha országunk a proletárdiktatúra országa, a diktatúrát pedig egy párt, a kommunisták pártja vezeti, amely nem osztja és nem oszthatja meg a hatalmat más pártokkal — akkor nem világos-e, hogy saját magunknak kell feltárunk és kijavítanunk hibáinkat, ha előre akarunk haladni, nem világos-e, hogy rajtunk kívül nincs senki,

¹⁰ *Sztálin Művei*. 11. kot. Szikra. 1950. 80. old.

aki feltárja és orvosolja azokat. Nem világos-e elvtársak, hogy az önbírálatnak az egyik legkomolyabb erőnek kell lennie, amely előrehajtja fejlődésünket?"¹¹

A bolsevik kritika és önkritika célja a termelési fegyelem és a termelési rend megszilárdítása, a felelős egyszemélyi vezetés megerősítése. Segítségével meg lehet állapítani, milyen mértékben hajtják végre helyesen a párt és a kormány határozatait. A bolsevik párt fejlesztí az önkritikát, de ugyanakkor visszautasít minden olyan kísérletet, amely az önkritika felhasználásával akarja lazítani a fegyelmet vagy a felelős egyszemélyi vezetést. Az önkritika, tanítja Sztálin elvtárs, nem arra való, hogy megsértsük a munkafegyelmet és gyengítsük a vezetést, hanem arra, hogy azt megerősítsük, arra, hogy a munkafegyelmet tudatossá, a vezetést pedig életerőssé tegyük és tekintélyét emeljük.

A szovjet vállalatok munkájának megszervezésében nagy felelősség hárul a pártszervezetekre. A SzK(b)P XVIII. kongresszusán, amely 1939-ben zajlott le, határozatot hoztak, amely a termelő vállalatok pártszervezeteit feljogosítja a vállalatok igazgatásának ellenőrzésére. A pártszervezeteknek jogukban áll ellenőrizni a vállalatok vezetőinek működését. Ez a körülmény fokozta a pártszervezeteknek a gazdasági munka állapotáért viselt felelősségét és növelte a kommunisták élcsapat-szerepét a termelésben.

A szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet időszakában az iparvállalatok és a kolhozok vezetése terén bonyolult feladatok állnak a pártszervezetek előtt. A pártszervezeteknek a kommunista építés terén felmerülő hatalmas feladatok megoldása érdekében fokozniok kell a politikai munkát a tömegek körében, meg kell szervezniök a tömegeket a vállalatok minden belső tartalékának feltárására, szüntel-

¹¹ Ugyanott, 32. old.

lenül küzdeniök kell az új technika meghonosításáért és a lehető leghatékonyabb kihasználásáért, a következetes nyersanyag- és anyagtakarékosságért, a munka termelékenységének fokozásáért, a termelés növeléséért és a vállalat munkáját jellemző valamennyi gazdasági mutatószám megjavításáért. A pártszervezeteknek és a funkcionáriusoknak az a kötelességük, hogy tevékenyen támogassanak és fejlesszenek mindent, ami új, ami élenjáró, széles körben elterjesszék az élenjáró munkások tapasztalatait és olyan módon irányítsák a dolgokat, hogy mindenki elérhesse az élenjárók eredményeit.

A falusi pártszervezetek legfontosabb feladata, hogy minden vonatkozásban fejlesszék és megszilárdítsák a kolhozok közös gazdaságát, hogy harcoljanak az állandó, magas terméshozamért és fejlesszék a közös állattenyésztést.

A politikai és gazdasági munka helyes összekapcsolásának ragyogó példáját mutatja Moszkva-terület pártszervezete. A moszkvai bolsevikok irányították a kis kolhozok egyesítésének és a szántóföldi brigádok megszilárdításának munkáját. Ez lehetővé tette, hogy jobban kihasználhassák a kolhozok közös gazdaságának előnyeit, hatékonyabban alkalmazhassák a gépi technikát a kolhozokban, emelhessék a munka termelékenységét és biztosíthassák a kolhozok termelésének újabb fellendülését.

A szocialista felelős egyszemélyi vezetés elve értelmében a vezetőnek értenie kell a munka megszervezéséhez, a káderek kiválasztásához, a felelőtlenységnek és a személyi felelősség hiányának kiküszöböléséhez, a számvitel és ellenőrzés rendbentartásához. Ugyanakkor a felelős egyszemélyi vezetésnek a gazdasági munkában a pártszervezetre, az aktívákra, a vállalat egész kollektívájára kell támaszkodnia, biztosítania kell a termelési apparátus teljes összehangoltságát, a gazdasági apparátus minden láncszemének pon-

tos kapcsolódását és a különböző munkakörök helyes megosztását az igazgató, a pártszervezet és a szak-szervezet között.

A Szovjetunió dolgozói, Lenin és Sztálin pártjának vezetésével, szigorúan betartják a gazdasági munka szocialista szabályait és egyre újabb sikereket érnek el a szocialista rendszer továbbfejlesztésében és megszilárdításában.

III

A SZOCIALISTA MUNKAVERSENY ÉS A SZTAHANOV-MOZGALOM

A szocialista munkaverseny a szovjet társadalmi rend jellemző vonása és igen fontos törvényszerűsége. A szocialista munkaverseny során megvalósul a dolgozók kölcsönös segítségnyújtása a szocialista termelésben, megnyilvánul az a törekvésük, hogy az élenjárók színvonalára emeljék az elmaradottakat és magas fokra fejlesszék a munka termelékenységét. A szocialista munkaverseny, amely a dolgozó tömegek alkotó kezdeményezését és munkalendületét mutatja, szocialista gazdasági életünk fejlődésének hatalmas forrása.

A szocializmus szünteti meg a tömegek leigázottságát és „...nyitja meg elsősorban a valóban tömegméretekben folyó versenyhez vezető utat”¹. A szocialista munkaverseny szervezését, tanította Lenin, gazdasági téren a Szovjethatalom egyik legfontosabb feladatává kell tenni. A munkaverseny szervezése során biztosítani kell a verseny nyilvánosságát, az eredmények összehasonlítását és a tapasztalatok gyakorlati felhasználásának lehetőségét.

Lenin már 1919-ben, az első kommunista szombatokban felismerte a nagy kezdeményezést, a fordulat kezdetét az emberek munkára vonatkozó nézeteiben, meglátta a kommunizmus kezdetét. „A «kommunista szombatoknak» — írta Lenin — éppen azért van óriási

¹ Lenin. Válogatott művek. 2. kot. 380. old.

történelmi jelentőségük, mert a munka termelékenységének növelésében, az új munkafegyelemre való áttérés terén, a szocialista gazdasági és életviszonyok megalkotása terén a munkások öntudatos és önkéntes kezdeményezését mutatják meg nekünk”².

Sztálin elvtárs továbbfejlesztette és gazdagította a szocialista munkaverseny lenini eszméit. Felfedte a szocialista munkaverseny és a kapitalista konkurrencia közötti alapvető különbséget és kimutatta a munkaverseny jelentőségét a kommunizmus győzelme szempontjából.

Sztálin elvtárs ezt írta: „A szocialista verseny és a konkurrencia két teljesen különböző elvet képvisel.

A konkurrencia elve: *az egyiknek vereség és halál, a másiknak győzelem és uralkodás.*

A szocialista verseny elve: elvtársi *segítség* az elmaradottaknak az élenjárók részéről, hogy ezzel általános fellendülést érijünk el.

A konkurrencia azt mondja: *bunkózd le az elmaradottakat*, hogy megerősítsd uralmatod.

A szocialista verseny azt mondja: egyesek rosszul dolgoznak, mások jól, ismét mások még jobban — *érd utól a legjobbakat* és kövess el mindent, hogy a *fellendülés általános legyen*”³.

Sztálin elvtárs meghatározása szerint a munkaverseny a szocializmus építésének kommunista módszere, olyan emelő, melynek segítségével a dolgozók az ország egész gazdasági és kulturális életét a szocializmus alapjára helyezik.

A szocialista munkaverseny a szocialista rendszer szülötte, mely a szocializmus egyik legfontosabb előnyét jelenti a kapitalizmussal szemben. A munkaverseny csak a kizsákmányolóktól és kizsákmányoltaktól mentes, új, szocialista termelési viszonyok alapján keletkezhett és fejlődhetett ki.

² Lenin. Válogatott művek. 2. kót. 580. old.

³ Sztálin Művei. 12. kot. Szikra 1950. 120—121. old.

A szocialista munkaverseny dicső utat tett meg a polgárháború szakaszának első kommunista szombatjaitól a szocialista munkaversenynek és a Sztahanov-mozgalomnak az első ötéves tervek idején végbemenő tömegméretű kibontakozásáig. A SzK(b)P XVI. konferenciája 1929 áprilisában elfogadta a szocializmus építésének első ötéves tervét és a szocialista munkaverseny megindítása érdekében felhívással fordult minden dolgozóhoz.

A XVI. pártkonferencia hangsúlyozta, hogy a szocialista munkaversenynek olyan állandó módszerré kell válnia, mellyel a dolgozókat be lehet vonni a szocializmus építésébe, olyan hatékony eszközzé, amelynek segítségével a munkásosztályt nevelni lehet. „A verseny és az ötéves terv — olvashatjuk ebben a felhívásban — elválaszthatatlanul összefüggenek...

A párt felszólít minden proletárt, felszólítja a város és a falu minden dolgozóját, hogy a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának leníni zászlaja alatt még erélyesebben harcoljon a Szovjetunió iparosításáért, a szocializmusért”⁴.

A dolgozók, válaszul a XVI. pártkonferencia felhívására, a népgazdaság minden ágában megindították a tömeges szocialista munkaversenyt és élmunkás-mozgalmat. 1930 november 1-re a nehézipar munkásainak már 58,1 százaléka kapcsolódott be a szocialista munkaversenybe és az élmunkás-mozgalomba. Ez az arányszám 1931 június 1-ig 71,3 százalékra növekedett.

A mezőgazdaság kollektivizálása óta a szocialista munkaverseny a falura, a kolhozokra és a szovhozokra is kiterjedt. A munkaverseny hatására a kolhozparasztnak millióit és a szovhozok munkásait mélyenszántó munkalendület ragadta magával.

A szocialista munkaverseny a szovjet társadalom

⁴ A SzK(b)P — határozatokban... 6. kiad. II. rész. 358. old. (oroszul).

fejlődésének mozgatóereje. Hatalmas szerepet játszik a népgazdaság fejlődési ütemének meggyorsításában, a munka termelékenységének emelésében, a gazdasági tervek teljesítésében és túlteljesítésében. A szocialista munkaverseny harcra szervezi a dolgozókat az élenjáró munkamódszerek és az új, haladó normák meghonosításaért. A szocialista munkaverseny során a dolgozók feltárják és mozgósítják a belső tartalékokat a szocialista termelés további fellendítése, az önköltség csökkentése és a termelés minőségének megjavítása érdekében. A szocialista munkaverseny emeli a termelés kultúrájának színvonalát, kibővíti és elmélyíti a tudomány és termelés kapcsolatát, a tudósok, munkások és kolhozparasztnak alkotó együttműködését.

A szocialista munkaversenyben, tanítja Sztálin elvtárs, a tömegek gyakorlati forradalmi önbírálata jut kifejezésre, mely a dolgozók millióinak alkotó kezdeményezésére támaszkodik. A maradiság, a szervezetlenség, a fegyelmezetlenség és általában minden olyasmi ellen irányul, ami fékezi a kommunizmus építését országunkban. A dolgozó tömegek önbírálatának következetes fejlesztésével, valamint a szocialista munkaverseny kiszélesítésével és elmélyítésével biztosítjuk a termelőerők szakadatlan növekedését és a szovjet rendszer hatalmának megszilárdulását.

A szocialista munkaverseny rendkívül fontos a dolgozók kommunista nevelésének szempontjából. Új társadalmi kapcsolatokat hoz létre az emberek között, erősíti az öntudatos munkafegyelmet, kifejleszti a munkához való kommunista viszonyt. „A munkaversenyben az a legnagyobb, hogy az embereknek a munkáról vallott nézeteit gyökeresen megváltoztatja, mert a munkát, melyet korábban szégyelnivaló és súlyos tehernek tekintettek, *becsület* dolgává, *dicsőség* dolgává, *merészség* és *hősiesség* dolgává változtatja”⁵.

⁵ Sztálin Művei. 12. köt. 337. old.

A szocialista munkaverseny legmagasabb foka a Sztahanov-mozgalom, amelyet Lenin és Sztálin pártja sokéves szervező munkával készített elő. Ez a mozgalom 1935-ben a Donyec-medence szénbányáiban született meg és megvetette annak az egész népet felölelő mozgalomnak az alapját, amely céljául a munka termelékenységének új és sokkal magasabb színvonalra emelését, valamint a technika lehető leghatékonyabb kihasználását tűzte ki.

A Sztahanov-mozgalom Sztálin elvtársnak a káderekről szóló történelmi jelentőségű beszéde nyomán indult meg. Keletkezésének és gyors elterjedésének fő forrásai: a dolgozók anyagi helyzetének nagymérvű megjavulása, a kizsákmányolás felszámolása a Szovjetunióban, az új technika alkalmazása vállalatainknál és az új munkáskáderek kinevelése, akik élére tudnak állni ennek a technikának és előre tudják azt vinni.

Sztálin elvtárs a sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán mondott beszédében mélyrehatóan és tudományosan meghatározta a Sztahanov-mozgalom jellegét, feltárta gyökereit s rámutatott a mozgalom hatalmas jelentőségére a munka termelékenységének további gyors növelése szempontjából. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a Sztahanov-mozgalom új, magasabb technikai normák alapján áll és olyan magas termelékenységű munkára mutat példát, amilyen csak a szocializmusban születhet meg.

Sztálin elvtárs korunk rendkívül életrevaló és legyőzhetetlen mozgalmának nevezte a Sztahanov-mozgalmat. A sztahanovista munka megteremti a szocializmusból a kommunizmusba vezető átmenet feltételeit, megmutatja azt az utat, amelyen elérhetjük a munka termelékenységének legmagasabb mutatószámait és kiküszöbölhetjük az ellentétet a szellemi és fizikai munka között. Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy a „...Sztahanov-mozgalom iparunk jövőjét

képviseli, hogy benne van a munkásosztály eljövendő kulturális és technikai fellendülésének magva, hogy ez a mozgalom nyitja meg számunkra az egyetlen lehetséges utat, amelyen haladva elérhetjük a munka termelékenységének azt a magasabb fokát, mely a szocializmusból a kommunizmusba vezető átmenet-hez s a szellemi és testi munka közötti ellentét megszüntetéséhez szükséges’’⁶.

Azok a prófétai erejű szavak, amelyeket Sztálin elvtárs a Sztahanov-mozgalom hajnalán mondott, valóra váltak: „Ma még kevés a sztahanovista, de ki kételkedhetik abban, hogy holnap már tízszer annyi lesz?’’⁷ A Sztahanov-mozgalom, amelyet Lenin és Sztálin pártja vezet, tizenöt év alatt hatalmas erővé fejlődött. A dolgozók igazi tömegmozgalmává vált, amely ma már millió és millió embert ölel fel. Egész sor vállalatnál a dolgozóknak csaknem a fele sztahanovista. Sok sztahanovistának nemcsak közép-, hanem felsőfokú képzettsége van. A termelés újítóit Sztálin-díjjal tüntetik ki, ami ékesen bizonyítja a munkásosztály kulturális és technikai színvonalának emelkedését.

A szocialista munkaverseny egyike azoknak a legfőbb erőeknek, amelyek segítségével a Szovjetunió igen rövid idő alatt felszámolta technikai és gazdasági elmaradottságát, megteremtette a szocialista ipart, felépítette a szocialista társadalmat. A Nagy Honvédő Háború időszakában a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom a dolgozó tömegek hazafias lendületének nagyszerű megnyilvánulása volt. A tömegek az önfeláldozás és hősies munka gyönyörű példáit mutatták és lehetővé tették, hogy a Szovjetunió történelmi jelentőségű győzelmet arasson a hitleri Németország és az imperialista Japán felett.

⁶ Sztálin. A leninizmus kérdései. 624. old.

⁷ Ugyanott.

Az országunkban kibontakozott, egész népet fel-
ölelő szocialista munkaversenynek és Sztahanov-moz-
galomnak óriási hatása van a népgazdaság fejleszté-
sére irányuló háborúutáni tervek teljesítésére és túl-
teljesítésére, a kommunizmusba vezető átmenet ütemé-
nek meggyorsítására.

Amilyen ütemben tör előre a Szovjetország a kom-
munizmus felé, olyan ütemben nő a szocialista munka-
verseny szerepe a termelőerők fejlesztésében, az ipar,
a közlekedés és a mezőgazdaság további fellendítésé-
ben, a fogyasztási cikkek bőségének megteremtésében.

Az iparban a szocialista munkaverseny legfőbb
tartalmát az a harc jelenti, mely a kiváló minőségű
és a tervben meghatározott választék szerinti termelés
állami tervének teljesítéséért és túlteljesítéséért, a ter-
melési eszközök jobb kihasználásáért és azért folyik,
hogy minden dolgozó elsajátíthassa az élenjáró és ha-
ladó normákat, hogy teljesíthessük a munka termelé-
kenységének emelésére és az önköltség csökkentésére
vonatkozó tervet.

A kolhozfalvakban országszerte kibontakozott a
szocialista munkaverseny az állandó magas termés-
hozamért és a közös állattenyésztés fellendítéséért, a
mezőgazdaság észszerű vezetéséért az élenjáró micsu-
rini agrobiológia vívmányai alapján, a gép- és traktor-
park jobb kihasználásáért, a betakarítás kifogástalan
elvégzéséért és az állami kötelezettségek időben tör-
ténő teljesítéséért.

A szocialista munkaversenynek igen fontos felté-
tele a konkrét kötelezettségvállalás és a verseny szé-
leskörű nyilvánossága.

A szocialista kötelezettségvállalás tartalmazza a
munka mutatószámait és a teljesítés határidejét. A
verseny nyilvánossága lehetővé teszi, hogy a dolgo-
zók megismerjék a versenyeredményeket, összehason-
líthassák azokat és kicserélhessék tapasztalataikat a
termelés élenjáróival.

A Szovjetunió Szakszervezeteinek Központi Tanácsa és a minisztériumok rendszeresen összegezik az országban folyó szocialista munkaverseny eredményeit és a legjobb kollektíváknak odaítélik a Szovjetunió Minisztertanácsa, a Szovjetunió Szakszervezeteinek Központi Tanácsa és a minisztériumok Vörös Vándorzászlóit. A legjobb kollektívák pénzjutalomban is részesülnek.

A szocialista munkaverseny, amelyet Lenin és Sztálin pártja vezet, a Szovjetunióban az egész népet felölelő mozgalommá fejlődött. Beidegződött a szovjet emberek mindennapos életébe és országunk fejlődésének hatalmas, legyőzhetetlen mozgatóerejévé vált. Ma a munkásoknak és alkalmazottaknak több mint 90 százaléka és sokmillió kolhozparaszt vesz részt a szocialista munkaversenyben. A termelésben egyre szélesebb körben terjednek a sztahanovista munkamódszerek és az élenjárók vívmányai.

„A versenybe — mondta Molotov elvtárs — bekapcsolódtak a munkások és munkásnők, kolhozparasztok és kolhozparaszt nők, alkalmazottak és a mérnöki és technikai kar, a művészet és a tudomány emberei. A verseny lendületének szélessége és tartalma határozza meg a szovjet embernek a munkával szemben tanúsított kommunista-magatartásának színvonalát. A verseny egyetemes jellege a munka termelékenységének emelése szempontjából a legfontosabb lendítő erő”⁸.

A szocialista munkaverseny célja a szocialista termelés ütemének meggyorsítása, a munka termelékenységének további emelése és az állami tervek határidő előtti teljesítése és túlteljesítése. A munkaverseny a dolgozókat harcra szervezi az élenjáró munkamódsze-

⁸ Molotov. A külpolitika kérdései. Szikra 1949. 594—595. old.

rek bevezetéséért és az új, haladó normák teljesítéséért.

A szocialista munkaverseny fontos sajátossága a sztahanovista együttműködés a munkában, az átmenet az egyéni sztahanovista munkáról a kollektív sztahanovista munkára, a sztahanovista műhelyekre, üzemekre és vállalatokra.

A szocialista munkaversenyt az jellemzi, hogy feltárja és mozgósítja a belső tartalékokat a szocialista termelés további fellendítésére, az önköltség csökkentésére és a gyártmányok minőségének javítására.

A szocialista munkaverseny lehetővé teszi a termelés kultúrájának fokozását és a dolgozók kulturális és technikai színvonalának emelését. Jellemző vonása a tudomány és termelés szoros kapcsolata, a tudósok, munkások és kolhozparasztok alkotó együttműködése.

A háborúutáni időszakban a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom még magasabb színvonalat ért el és az alkotó munka új formáival gyarapodott. A szocialista munkaverseny új formái a termelés magas technikai színvonalát és a dolgozók kommunista öntudatát tükrözik.

A Szovjetunióban országszerte elterjedt azoknak a munkásoknak a mozgalma, akik személy szerinti kötelezettséget vállaltak az éves tervek és általában az egész ötéves terv határidő előtti teljesítésére. 1949 márciusában már több mint 500 000 fiatal munkás és munkásnő teljesítette túl ötéves tervét és a háborúutáni második ötéves tervébe kezdett.

A Krasznoholmi Kombinát Sztálin-díjas főművezetője, Alekszandr Csutkih, munkaversenyt kezdeményezett a kiváló minőséggel dolgozó brigád címéért. A munkaverseny nagy lendületet vett és jelentős gazdasági eredményeket hozott. Csutkih követőinek száma ma már tízezrekre nőtt. 1950-ben csupán a könnyű-

iparban több mint 50 000 brigád vett részt a kiváló minőségért folyó munkaversenyben. Csutkih, a kizárólag kiváló minőségű termelésért folyó mozgalom kezdeményezője, azt javasolta, hogy vizsgálják felül az elavult versenyfeltételeket és szabványokat, s szervezzék át a műszaki ellenőrzési osztályok munkáját. A javaslatot, amely élénk visszhangra talált, az ország minden vállalata támogatta.

Vlagyimir Vorosin, a Trjohgornaja Manufaktúra kombinát Sztálin-díjas művezetője munkaversenyt kezdeményezett a termelés magas kultúrájáért. A termelés kultúrája nemcsak azt jelenti, hogy a vállalatoknál tisztaság uralkodik, hanem azt is, hogy betartják a szigorú gyártási és munkafegyelmet, takarékoskodnak a termelési eszközökkel, ütemesen dolgoznak és jó minőséget termelnek. A termelés kultúrája a helyes szocialista munkaszervezés elidegeníthetetlen vonása. Biztosítja a munka termelékenységének további fellendülését, a termékek minőségének javulását és az önköltség csökkentését, azonkívül elősegíti a belső tartalékok teljesebb felhasználását is.

Vorosin brigádja 1950 elejétől 40 000 méter kitűnő minőségű szövetet készített terven felül.

Valentyina Hriszanova, a Moszkvai Lámpagyár komszomolista brigádjának Sztálin-díjas vezetője, az óraütemterv szerint végzett munka kezdeményezője. Az óraütemterv szerint végzett munka magas termelékenységet eredményez, lehetővé teszi az önköltség csökkentését és sok munkaerőt szabadít fel. Hriszanova brigádja három évvel ezelőtt 900—950 rádiócsövet termelt egy műszakban. Most a brigád ugyanakkora üzemtér mellett ugyanannyi munkával naponta 1 500—1 600 rádiócsövet állít elő. Emellett a selejt jelentősen megcsappant és az önköltség is csökkent.

A háborúutáni években a szocialista munkaverseny egyik legjellemzőbb vonása az, hogy a dolgozó tömegek aktivitása, alkotóereje és kezdeményezőképes-

sége a veszteségek elleni harcra, a vállalat álló- és forgóeszközeinek jobb kihasználására irányul.

A Kupavnai Finomposztógyár sztahanovistáinak, a Sztálin-díjas Marija Rozsnyevának és Ligyija Konyenkónak a kezdeményezésére munkaverseny indult meg az egy kilogramm nyersanyagból gyártott kész-áru mennyiségének növeléséért. A munkaversenynek ez a formája elterjedt az ország textil- és cipőgyáraiban. Ez azt eredményezte, hogy a megtakarított nyersanyagból többmillió méter szövet és többtízezer pár cipő készült.

Ligyija Korabelnyikova, a Párizsi Kommün-gyár brigádvezetője, munkaversenyt kezdeményezett és szervezett meg a komplex anyagtakarékosságért és a megtakarított nyersanyagból készíthető többlettermék előállításáért. A javaslat megvalósításának eredményeképpen a gyár 1950-ben 27 százalékkal több árut gyárthatott, mint 1949-ben. A Moszkvai Bőrárugyár főművezetőjének, Fjodor Kuznyecovnak a kezdeményezésére munkaverseny kezdődött a nyers- és egyéb anyagok lehető leggazdaságosabb kihasználásáért, ami a szabásnál történő ráhagyások csökkentése révén érhető el. Ligyija Korabelnyikova és Fjodor Kuznyecov kezdeményezése igen nagy mértékben elterjedt vállalatainknál.

Hatalmas népgazdasági jelentősége van a moszkvai vállalatok kezdeményezésére megindított hazafias mozgalomnak, amely a jövedelmező munkáért és a tervenfelüli felhalmozásért folyik. Ez a mozgalom a vállalatok ezreire terjedt ki és komoly eredményeket hozott. 1949-ben az önköltség 1948-hoz képest (összehasonlító árakon) 7,3 százalékkal csökkent. A szocialista ipar a tervenfelüli felhalmozás révén több mint 20 milliárd rubel értékű többletterméket adott az országnak. 1950-ben körülbelül 6 százalékot tett ki az ipari termelés önköltségének csökkenése (összehasonlító árakon).

Moszkva és Moszkva-terület ipari munkásai harcot indítottak a forgóeszközök megtérülésének meggyorsításaért. A forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása lehetővé teszi, hogy újabb beruházások nélkül növeljék a termelés volumenét és még szilárdabbá tegyék a szovjet rubelt.

Nagy lendülettel folyik a szocialista munkaversenynek az a formája is, amelynél a nyers-, alap- és segédanyagok megtakarításának nyilvántartására egyéni megtakarítási lapokat alkalmaznak. Az egyéni megtakarítási lapok lehetővé teszik, hogy rendszeresen ellenőrizzék a takarékoságért és a tervenfelüli önköltségcsökkentésért vívott harcban elért eredményeket, nemcsak az egyes brigádok, hanem az egyes munkások esetében is. Az egyéni megtakarítási lapok, amelyeket a leningrádi Szkorohod-cipőgyárban Olga Mustukovának, a szabászüzem Sztálin-díjas brigádvezetőjének kezdeményezésére vezettek be, lehetővé tették, hogy a gyár csupán 1949 első negyedében 3 067 000 rubel értékű alap- és segédanyagot takarítson meg. A Verhiszecki Kohászati Üzemben, ahol 75 brigád működik, az egyéni megtakarítási lapokat Pjotr Zaik, sztahanovista acélolvasztár kezdeményezésére vezették be. A 75 brigád 1949-ben 1 765 000 rubelt takarított meg.

Az Urali Sztálin Autógyár fogaskerékmarósa, a Sztálin-díjas Nyina Nazarova, mozgalmat indított a berendezések szocialista épségbentartásáért. Nazarova elvtársnő 1949-ben és 1950 első kilenc hónapjában körülbelül 14 000 rubelt takarított meg azáltal, hogy meghosszabbította öt fogaskerékmarógépnek két javítás közötti működési idejét. 1950 december 1-re öt éves tervének feladatait 25 százalékkal teljesítette túl. 1950 első tíz hónapjában a gépek 84 százalékkal kevesebbet álltak műszaki okok miatt, mint 1948-ban. A gyár munkásai Nazarova elvtársnő példája nyomán kötelezettséget vállaltak arra, hogy a berendezéseknek több

mint 75 százalékát maguk fogják gondozni. Ennek eredményeképpen a gyár a gépek javítására és karbantartására szánt költségekből 1949-ben 115 912 rubelt, 1950 első tíz hónapjában pedig 122 530 rubelt takarított meg. Jelenleg Nazarova elvtársnőnek csupán a traktor- és autóiparban körülbelül 40 000 követője van. A gépek gondos ápolása lehetővé teszi, hogy javítsuk a berendezések állapotát, túlteljesítsük a termelési tervet és kitűnő minőségű gyártmányokat állítsunk elő.

1949 novemberében 88 moszkvai vállalat azt indítványozta, hogy jelentékeny mértékben javítsák meg a berendezések és az üzemtér kihasználását, ami az országnak több mint egymilliárd rubel értékű többletterméket nyújthat. Kezdeményezésüket valamennyi iparvállalat lelkesen magáévá tette.

Országszerte elterjedt a technika jobb kihasználásáért indított szocialista munkaverseny. A gépi berendezések és agregátok hatékonyabb kihasználásáért indított szocialista munkaverseny nagy lehetőségeket biztosít a termelési tartalékok mozgósítása és a működő berendezések hatásfokának növelése számára. Erről igen sok adat tanúskodik. A Kuznyeck-medencében 1951 januárjában a „Leninugol” tröszt Kirov bányájában az egyik szénkombájn kezelői, Tutubalin, Trefelov és Gyeszjatov elvtársak, a technika helyes kihasználásával egy hónap alatt 15 700 tonna szenet termeltek, ami az érvényben lévő normának csaknem háromszorosa. A sztahanovisták elhatározták, hogy februárban teljesítményüket kombájnnonként 20 000 tonnára emelik. A karagandai 31. számú bányában A. Raszcsosov és I. Balabajev kombájnvezetők nap mint nap 4—500 tonna szenet fejtenek. A kombájn havi átlagteljesítménye 15 000 tonna. A technika jobb kihasználásáért és a termelési mutatószámok túlszárnyalásáért folytatott szocialista munkaversenybe az ipari munkások tízezrei és százezrei kapcsolódtak bele.

A mezőgazdaságban a magas terméshezamért és

az állattenyésztés további fellendítéséért folyó szocialista munkaverseny az egész népet magával ragadta és mozgósította a kolhozok, a gép- és traktorállomások, valamint a szovhozok dolgozóinak millióit. A munkaverseny a szovjet falu élenjáró dolgozóinak tömegméreteiben bevezetett tapasztalatai alapján terjedt el.

Széles körben elterjedtek a magas termés hozamot elérő dolgozók hazafias kezdeményezései. A Sztálin-díjas Ivan Sackij, az egyik kubánvidéki traktorosbrigád vezetője, megindította a kombájnvezetőknek a kitűnő minőségű mezei munkáért folytatott munkaversenyét. Konsztantyin Borinnak, a Szocialista Munka Hőisének kezdeményezésére országos méretű szocialista munkaverseny indult a kombájnvezetők között az 1950-es termés mintaszerű betakarításáért. A kombájnvezetők, a traktoros szántóföldi brigádokkal együttműködve, minden vonatkozásban előkészítették területeiket a kombájnagregátok magastermelékenységszerű munkája számára és azt is elérték, hogy gyorsított ütemben, kiválóan javították meg a kombájnokat.

A mezőgazdaságban sokezer brigád ért el kitűnő eredményt a munka magas termelékenységeért folytatott harcban. Például Alekszandr Gitalov, a Szocialista Munka Hőse, Kirovográ-d-terület malopomosnyani gép- és traktorállomásán traktorosbrigádjával együtt 1950-ben (15 lóerős traktorra átszámítva) 1 800 hektár földet művelt meg. Ezzel két és félszeresen teljesítette az idényre szóló feladatát és biztosította a gazdag gabonatermést.

Krasznodar határterület malorosszijszki gép- és traktorállomásán Ivan Bunyejevnek, a Szocialista Munka Hőisének traktorosbrigádja szocialista munkaversenyt kezdeményezett a traktorok és más mezőgazdasági gépek hatásfokának emeléseért. Bunyejev brigádjának traktorvezetői számításba vették lehetőségeiket és kötelezettséget vállaltak arra, hogy 1951-ben (15 lóerős traktorra átszámítva) legalább 1 100

hektár földet szántanak fel, elvállalják minden traktor és traktor után kapcsolható gép szocialista gondozását, 500-ról 700 hektárra emelik a javítások időpontjai között elért teljesítményt, amivel a javítási költségeknek legalább 20 százalékát takarítják meg. A brigád tagjai elhatározták továbbá, hogy minden tizenegyedik napon megtakarított üzemanyaggal dolgoznak. A traktorvezetők a szántóföldi brigáddal együtt elhatározták, hogy őszi búzából hektáronként legalább 25 mázsás termés hozamot biztosítanak.

A párt és a kormány igen nagyra értékeli a kolhozparasztok önfeláldozó munkáját. Sikereikért csupán 1947—1948-ban több mint 4 000 élenjáró mezőgazdasági munkást tüntettek ki a Szocialista Munka Hőse címmel és körülbelül 110 000-en kaptak különböző érdemrendeket és érmeket.

A szocialista munkaverseny fejlődésében igen nagy szerepük van azoknak a kollektív leveleknek és jelentéseknek, amelyeket a dolgozók írnak a szovjet nép nagy vezéréhez és tanítójához, Sztálin elvtárshoz, akinek nevéhez fűződik a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom egész fejlődése. A leveleket egyes vállalatok, kolhozok, szovhozok, gép- és traktorállomások kollektívái, valamint az ipar és a mezőgazdaság, a különböző területek, határterületek és szövetségi köztársaságok egész iparágai küldik. A levelekben a dolgozók meghatározott kötelezettségeket vállalnak, vagy arról adnak hírt, hogy milyen eredménnyel teljesítették ezeket a kötelezettségeket. A Sztálin elvtárshoz írt levelek világosan kifejezik a szocialista munkaverseny országos, egész népet átfogó jellegét. Biztosítják a verseny nyilvánosságát, fontos eszközök a belső tartalékoknak a termelőerők növelése érdekében történő feltárása szempontjából, fejlesztik a dolgozók alkotóerejét és kezdeményezését, tovább szilárdítják a szovjet nép erkölcsi-politikai egységét.

A szocialista munkaverseny minden új formájában rendkívül világosan megmutatkozik a szovjet társadalmi rend ereje és életrevalósága, a szovjet nép hazafisága. Ezek az új versenyformák a szovjet ember eszmei fejlődésének és annak a forró vágyának a kifejezői, hogy még hatalmasabbá tehesse hazánkat.

A Sztahanov-mozgalom háborúutáni fejlődése és a magastermelékenységszerű sztahanovista munka szám-talan formája ékesen bizonyítja a munkásosztály hatalmas arányú kulturális és technikai fellendülését, aminek csíráját Sztálin elvtárs már 15 évvel ezelőtt, a Sztahanov-mozgalom bölcsőjénél észrevette.

A Sztahanov-mozgalom az olyan munkások és kolhozparasztok tömeges mozgalma a magasabb normák megteremtéséért és a munka új, magasabb színvonalú termelékenységeért, akik elsajátították a technikát. Sztálin elvtárs ismertette a sztahanovisták munkamódszerét és rámutatott arra, hogy a sztahanovisták művelt és technikailag jól képzett emberek, akik munkájukban a pontosság és fegyelmezettség mintaképei, akik megtanulták, hogy az időt necsak percekkel, hanem másodpercekkel mérik. „Ezek az emberek mentesek a mérnökök, technikusok és gazdasági funkcionáriusok egy részének konzervatíviságától és maradiságától, merészen törnek előre, megdöntik az elavult technikai normákat és új, magasabb normákat teremtenek, helyesbítik a gépek előírt teljesítőképességét, módosítják az iparunk vezetői által kidolgozott terveket, gyakran kiegészítik és helyesbítik a mérnököket és technikusokat, nemritkán tanítják és előbbre unszolják őket, mert a sztahanovisták olyan emberek, akik saját szakmájuk technikáját tökéletesen elsajátították, akik a technikából maximálisan ki tudják préselni mindazt, ami belőle kipréselhető”⁹.

A Sztahanov-mozgalom fejlődése nemcsak a technikai normákban, hanem a munka megszervezésében

⁹ Sztálin. A leninizmus kérdései. 624. old.

és a gyártási folyamatok észszerűsítésében is mélyreható változást hozott, s biztosította az ipar, a közlekedés és a mezőgazdaság gyors fellendülését.

A sztahanovista munkaszervezés alapja a munka helyes elosztása és specializálása. Sok sztahanovista éppen azért ér el komoly sikereket, mert az észszerű munkaelosztás és specializálás útjára lépett. Ennek segítségével lényegesen túlszárnyalja a normákat és növeli a munka termelékenységét.

Alekszandr Tyurenkov, a Szocialista Munka Hőse, a gorlovi Kalinyin bánya ismert vájára, a fejtőkálapáccsal végzett munka termelékenységét egy műszak alatt 669 tonnára emelte. Ezt a kiemelkedő eredményt különböző képesítésű munkásokkal, kollektív sztahanovista munkával, helyes munkaelosztással és a technika szakavatott felhasználásával érte el.

„Alekszandr Tyurenkov a munkát úgy osztotta el brigádjának tagjai között, hogy a vájárt nemcsak a fejtés biztosításától, hanem a burkolat bevágásától — azaz a szénfejtés egyik előkészítő munkájától — is mentesítette. Így brigádjában a vájár csak a fejtéssel foglalkozik, a többi műveletet pedig, a burkolatbevágást, a fejtés biztosítási munkálatait, az ácsolást a brigádtagok végzik.

Ilyen munkaszervezés mellett a brigádtagok átlagos teljesítménye egy műszakban 6—10 tonnáról 50—90 tonnára emelkedett¹⁰.

A Szovjetunióban rendkívül elterjedtek a munkaszervezés olyan formái és módszerei, mint például az egyidejűleg több gépen végzett munka és több szakma elsajátítása. A több gépen dolgozók mozgalma elszakíthatatlanul összefügg a technika tökéletesítésével, a termelés gépesítésével és automatizálásával. Ez a mozgalom lehetővé teszi a termelés jobb megszervezését, a folyamszerű termelés meghonosítását, a terme-

¹⁰ Pravda. 1948 március 27.

lési ciklus megrövidítését és a munkahelyek jobb kihasználását.

Az egyszerre több gépen végzett munkára a gépgyártásban az Uralmas-gyár Sztálin-díjas sztahanovistája, Viktor Ponomarjov mutat példát. Ponomarjov egyszerre öt bonyolult fogaskerékmarógépen dolgozik és mind az ötön igen magas termelékenységet ér el. Egész sereg különleges készüléket szerkesztett, amelyek segítségével a munkadarabokat 15—20-as sorozatokban munkálja meg. Annak eredményeképp, hogy munkáját új alapokon szervezte meg, egy műszakban 7—8-szorosára teljesíti normáját. Az első háborúutáni ötéves terv kezdetétől Ponomarjov 30 évi normáját teljesítette.

A textiliparban a több gépen végzett munka kezdeményezője Marija Volkova, az ismert Sztálin-díjas orehovói szövőnő volt. Példája nyomán számos szövőnő tért át erre a munkamódszerre és ért el komoly eredményeket. Például a Trjohgornaja Manufaktúra szövőgyár 1950 november 30-ig 750 000 méter nyerszövetet adott át a kartonnyomógyárnak, amelyet az év elejétől fogva terven felül készített.

A több szakma elsajátítása igen fontos eszköz a gépállások és a munkaerőhiány ellen vívott harcban, egyben lehetővé teszi a munkások szakmai tudásának növelését, valamint a dolgozók kulturális és technikai színvonalának emelését is.

Új mozzanat a Sztahanov-mozgalom fejlődésében az áttérés az egyéni sztahanovista munkáról a műhelyek, üzemek és vállalatok kollektív sztahanovista munkájára. 1947-ben a moszkvai Párizsi Kommün-cipőgyár Sztálin díjas szabásának, Vaszilij Matroszovnak a kezdeményezésére mozgalom indult az élenjáró sztahanovista tapasztalatok bevezetéseért. Matroszov elvtárs azt javasolta, hogy dolgozzanak ki és valósítsanak meg egy olyan tervet, amelynek alapján az egész üzemben meghonosíthatják a sztahanovista munka-

módszereket. A terv megvalósítása lehetővé tette, hogy a Párizsi Kommún-cipőgyár szabászüzeme a berendezések növelése nélkül sokkal többet termeljen és amellet jobban felhasználja a nyers- és egyéb anyagokat is. Az élenjáró sztahanovista tapasztalatok rendszeres tanulmányozása és terjesztése révén lehetővé vált, hogy tökéletesebben feltárjuk a még fel nem használt tartalékokat, megjavítsuk minden egyes vállalat munkáját és fokozzuk a társadalmi munka termelékenységét.

Nyikolaj Rosszijszkij, a moszkvai Kalibr-gyár Sztálin-díjas főművezetője azt kezdeményezte, hogy a vállalatoknál végezzenek kollektív sztahanovista munkát. Műszakilag megalapozott tervezést alkalmazott a gyakorlatban, helyesen megszervezte a termelés előkészítését, a munka menetének számontartását és ellenőrzését, minden munkást bevont a szakmai oktatásba, a mérnökök és műszaki dolgozók segítségével tökéletesítette a technológiát, helyesen osztotta el az erőket, szigorú fegyelmet teremtett, megszervezte a szocialista munkaversenyt a tömegek között és ezzel megteremtette a munka magas termelékenységének előfeltételeit.

A kollektív sztahanovista munkában jelentkezik a legvilágosabban a szocialista munkaverseny alapelve: érd utól a legjobbakat és harcold ki a termelés általános fellendülését. Megtörténik az átmenet: az egyes magas mutatószámokat elérő sztahanovista munkások munkamódszere egész kollektívák, műhelyek, üzemek, vállalatok közkincsévé válik. A kollektív sztahanovista munkával minden munkás felzárkózik az élenjárók sorába, s az egész kollektíva, a mérnökök és a műszaki dolgozók is bekapcsolódnak a sztahanovista munkába. Az áttérés a kollektív sztahanovista munkára az új technika bevezetése és a munkások szakképzettségének emelése útján megy végbe. „Sikereinket — írta Nyikolaj Rosszijszkij — a mindennapos po-

litikai tömegmunkával, a kollektíva minden tagjának a műszaki oktatásba történő bevonásával, a széleskörű tapasztalatcserével, a munkások alkotó kezdeményezésének sokoldalú felhasználásával, a szocialista munkaversenybe történt bevonásukkal és azzal értük el, hogy a lemaradottakat kitartó munkával az élenjárók színvonalára emeltük¹¹.

A Szovjetunióban napjainkban ezer meg ezer sztahanovista műhely van, amelyek ütemesen, ütemterv szerint dolgoznak és hónapról-hónapra rendszeresen növelik termelésüket. Nemcsak sztahanovista műhelyek, de sztahanovista üzemek és gyárak is léteznek. 1949 októberében a „Kalibr”-gyár az elsők között tért át a sztahanovista munkára. A kollektív sztahanovista munka bevezetésének köszönhető, hogy a gyár a háborúutáni ötéves tervben előírt termelést 3 év, 7 hónap és 9 nap alatt befejezte. A munka termelékenysége a háborúelőtti színvonal 2,3-szeresére emelkedett. A múlt évben a gyár újabb komoly sikereket ért el. A bruttó termelés 1950-ben 23 százalékkal volt nagyobb, mint 1949-ben. A munka termelékenysége 17,5 százalékkal emelkedett, az önköltség pedig 24,2 százalékkal csökkent. A gyár kollektívája kötelezettséget vállalt arra, hogy az egész vállalatot gyorsított munkamódszerekre állítja át, csakis kitűnő minőségű árut termel és a gyárat magas kulturájú vállalattá fejleszti.

„A kollektív sztahanovista gyár” címért országunk sok vállalatánál megindult a harc. A Kalibr-gyár után a Második Állami Csapágygyár, a „Vorosilov-ugol” tröszt 29—30 számú bányája, a Karburátor-gyár, a Kupavnai Finomposztógyár, a Moszstamp-gyár, a Moszkvai Csiszológyár, a Kaganovics Első Állami Csapágygyár, az Abrazivnij-gyár stb. is kiharcolta a sztahanovista vállalat címet.

¹¹ *Rosszijszkij*. A sztahanovista munka kollektív megszervezése. 1949. 15—16. old. (oroszul).

A moszkvai Kaucsuk-gyár kezdeményezésére egész sor vállalatnál elkészítették a munka termelékenységének emelésére vonatkozó sztahanovista terveket, amelyek a termelés technológiájának és megszervezésének tökéletesítésén, az élenjáró munkamódszerek szélesebbkörű elterjesztésén alapulnak. 1949 októberében a Kaucsuk-gyár kollektívája teljesítette ötéves tervét. A munkások többsége kitűnő minőségű árut termel. A gyár üzemeinek több mint a fele elnyerte a sztahanovista címet.

Az a körülmény, hogy az egyes munkások sztahanovista módszereit kiterjesztik egész brigádokra, műhelyekre, üzemekre és vállalatokra, fontos eszköz a szocialista kötelezettségvállalások teljesítéséért, a munka termelékenységének további állandó emeléséért és a termelés növeléséért vívott harcban.

Az élenjáró sztahanovista munka kollektív formáinak tanulmányozásában és meghonosításában fontos szerepet játszik F. L. Kovaljov mérnöknek, a Proletár Győzelem-finomposztógyár igazgatójának a módszere. Kovaljov elvtárs a mérnökökkel és a műszaki dolgozókkal együtt tanulmányozta és általánosította az élenjáró sztahanovisták munkamódszereit, ezek közül kiválasztotta a legjobbkat, megtanította azokra a lemaradó munkásokat, és segítette őket abban, hogy felhasználhassák a gyakorlatban a termelés újítóinak tapasztalatait. A gyárban megteremtették az észszerű munkamódszerek alkalmazásához feltétlenül szükséges körülményeket, megszervezték a műszaki oktatást, rendbehozták a berendezéseket, a munkahelyekre előkészítették a szükséges eszközöket, tartalékalkatrészeket, anyagokat és szerszámokat. Kovaljov mérnök módszere a munkaszervezés új, magasabb fokon álló, tudományos formája. A sztahanovista munka legjobb módszereit széles körben tanulmányozzák és terjesztik országunkban. A textilgyárakban például 120 000 ember vette át a sztahanovista módszereket. Ezáltal emelke-

dett a munka termelékenységére, megjavult a termékek minősége és csökkent a selejt. Kovaljov elvtárs módszerének alkalmazása nagy gazdasági hasznot jelent. Ezt bizonyítja az a tény, hogy a Proletár Győzelem-gyárban a sztahanovista munkamódszerek tömeges elsajátítása után a munkások a fonódákban 20 százalékkal, a szövődékben 5 százalékkal emelték munkájuk termelékenységét. Jelenleg a sztahanovisták élenjáró tapasztalatainak tanulmányozása és terjesztése nemcsak egyes vállalatoknál folyik, hanem nagyobb méretekben, egész iparágakban is.

A háborúutáni időszakban a Sztahanov-mozgalom jellemző vonása az új technika meghonosításáért és a termelés észszerűsítéséért megindult tömegmozgalom. Csupán 1949-ben több mint 450 000 újítást és észszerűsítő javaslatot vezettek be a termelésbe. Ugyanabban az évben kiváló tudományos munkájáért, újításaiért és a termelési módszerek tökéletesítéséért 1 285 ember kapta meg a megtisztelő Sztálin-díjat. 1950-ben az iparban bevezetett újítások és észszerűsítő javaslatok száma több mint 600 000 volt. Ez a szovjet tudomány virágzásának, a technika állandó haladásának, a szovjet munkások, mérnökök, műszaki dolgozók és kolhozparasztek alkotó fejlődésének a bizonyítéka.

A sztahanovisták a munka magas termelékenységét a termelés technológiájának tökéletesítésével, a berendezés jobb kihasználásával, a megmunkálás körülményeinek megváltoztatásával és a gyártási eljárások észszerűsítésével érték el.

A dolgozók alkotó kezdeményezését világosan mutatja az a tény, hogy a gyorsított munkamódszerek országszerte elterjedtek az ipari termelésben. A sztahanovisták arra töreksenek, hogy kihasználhassák a berendezések kapacitását és emelhessék a munka termelékenységét, ezért a mérnökökkel, a műszaki dolgozókkal és a tudomány munkásaival szoros

együttműködésben sikeresen alkalmazzák a gyorsított munkamódszereket a fémek megmunkálásában, a szénfejtésben, az acélöntésben stb. A fém megmunkálás gyorsított módszereinek kezdeményezői: a Sztálin-díjjal kitüntetett G. Bortkevics, P. Bikov, A. Markov, N. Ugolkov sztahanovista esztergályosok és mások. A leningrádi Szverdlov-gyár esztergályosa, Bortkevics elvtárs, esztergapadján percenként több mint 700 méterre növelte a fémvágás sebességét. Új számítások alapján megváltoztatta a kések formáját, tökéletesítette a szerszám gép rögzítését, megjavította a gép anyagellátását. Mindez lehetővé tette, hogy az egyes munkadarabok megmunkálásának idejét 2 óra 40 perctől 6 perc 49 másodpercre, vagyis 23-ad részére szállítsa le!

Borisz Kulagin, a Moszkvai Csiszológyár esztergályosa, tökéletesítette a munkadarabok megmunkálását azáltal, hogy új szovjet keményítővözeteket használt fel és percenként 470 méterre emelte a vágási sebességet, 4 év és 11 hónap alatt gépjavítás nélkül 22 évi normát teljesített. Milyen módon végzett Kulagin elvtárs ilyen magas termelékenységgű munkát és hogyan tudta gépét ennyire kímélni?

Minden munkámmal már a megmunkálás előtt megismerkedem — mondja Kulagin elvtárs. — Szabadidőmben gondosan tanulmányozom a tervrajzot, előkészítem a megfelelő vágó- és mérőszerszámokat. A gépet kímélem, ezért különös figyelmet fordítok a vágószerszámokra. Ha a munkadarabot kisebb sorozatban készítem, majdnem mindegyik új darabnál újra pontosan átgondolom és észszerűsítom eljárásomat. Bizonyos munkadarabokat egyszerre két késsel munkálok meg. Ezzel nemcsak a vágást gyorsíthatom meg, hanem az orsóra nehezedő nyomást is ellensúlyozom. Gépem tervszerű felülvizsgálatát a műszerész az én jelenlétemben végzi. A kisebb javításokat magam is elvégzem. Már azzal is sokezer rubel takarítható meg, hogy a gépet magam javítom.

A gyorsvágás sztahanovistái szüntelenül új módszereket keresnek, amelyek segítségével emelhetik a vágási sebességet és a szerszámgépeket a lehető legeredményesebben használhatják ki.

Pjotr Bolotovnak, a novotagili gyár kohászának példája nyomán sikeresen alkalmazzák az acélöntés gyorsított módszereit. Bolotov a Martin-kemence alapterületének minden négyzetméteréről 12,65 tonna acélt olvaszt, ami több mint kétszeresen meghaladja az érvényben lévő normát.

A gyorsvágás sztahanovistáinak tapasztalatai és újításai széles körben elterjedtek országunk vállalatainál. Csupán az öt ipari minisztériumnak, a Szerszámgyártási, a Közlekedési-gépgyártási, a Nehézgépgyártási, a Gép- és Műszergyártási és az Építészeti- és Útépítőgépgyártási Minisztérium vállalatainál több mint 14 000 a gyorsvágó sztahanovisták száma. A moszkvai Vörös Proletár-gyárban, az Ordzsonikidze gépgyárban, a Vlagyimir Iljics-gyárban és más gyárakban a szerszámgépeken dolgozó munkásoknak több mint 45 százaléka gyorsvágó. A moszkvai gépgyárak 145 üzeme elnyerte a gyorsvágó üzem címet.

Az élenjáró sztahanovista munkamódszerek egyre inkább elterjednek a termelés minden ágában, ezáltal meggyorsul a munka termelékenységének emelkedése, valamint a gazdasági és kulturális építés üteme.

A kohászatban Vlagyimir Zaharov, Iván Szemjonov és Muhamed Zinurov kezdeményezésére munkaverseny indult a gazdaságosságért és a takarékoságért, az agregátok jobb kihasználásáért és az önköltség csökkentéséért. 1950 eleje óta e három sztahanovista egymillió rubelt takarított meg az államnak és többezer tonna fémet adott terven felül. 11 hónap alatt 218 gyorsöntést végeztek.

Az ásványolajiparban az egyes részlegeken és telepeken rendszeresítették a kitermelés élenjáró mód-

szereit. Az országban jól ismerik Agaszaf Bagirov, Aga Huszejn Kafarov és Mirzabala Begyirhanov Sztálin-díjas mesterek nevét. Ezek a termelési újítók kezdeményezték az olajkutak komplex kezelésének megszervezését és a javítások közötti működési idejük meghosszabbítását. Az olajkitermelő munkásokat és a javító személyzetet komplexbrigádokba tömörítették, az illető részleg mesterének vezetésével. Az adminisztráció a részlegeket ellátta a szükséges mechanizmusokkal és szerszámokkal. Az új munkaszervezési módszer bevezetésének eredményeképpen ugrásszerűen fellendült az ásványolajtermelés. Így például Kafarov brigádja majdnem kétszeresére növelte a termelést és amellet az olajkutak két javítás közötti működési idejét egy év alatt 26 napról 150-re emelte.

A vasúti szállítás terén létrejött a nagyjelentőségű ötszázas mozgalom. Az ötszázas olyan újító, aki bátran letöri az elavult normákat és sztahanovista munkájával lényegesen felemeli a mozdony által egy nap alatt befutott távolságot (legalább 500 kilométerre). Az ötszázások mozgalmának jellemző vonása, hogy útközben mintaszerűen karbantartják a mozdonyt, gondosan átvizsgálják minden forduló előtt és összevont ütemterv szerint dolgoznak.

A textiliparban a Koszinszki Kööttárugyár Sztálin-díjas üzemvezetőjének, Sz. I. Mityinnek a kezdeményezésére tömegmozgalom indult meg, amelynek az a célja, hogy a rendelkezésre álló berendezés és üzemtér mellett fokozza a termelést. Mityin elvtárs sokat változtatott a gépek konstrukcióján és a termelés technológiáján. Ezzel sikerült elérnie, hogy a berendezés termelési kapacitása jelentősen megnőtt, az anyagráfordítás pedig csökkent. A berendezés egy-ségére jutó termelés növeléséért indult mozgalom lehetővé tette, hogy a koszinszki gyár 2 év 11 hónap alatt teljesítse ötéves tervét. 1949-ben az ipari termelés volumene 15 százalékkal szárnyalta túl az

1950-es tervben előírt színvonalat, a termékek minősége rohamosan javult, választékuk kibővült.

Az építőiparban a Sztálin-díjas Fedosz Savljugin, Vaszilij Koroljov stb. kőművesek az „ötöscsoport” módszerét alkalmazzák. A kőművesek azelőtt egy segítő munkással „párban” dolgoztak. Az új módszer értelmében egy falon a munkafolyamatok megosztása alapján öt ember dolgozik. A vezető kőműves végzi a legbonyolultabb feladatot, ő rakja a fal külső oldalát, segédje a belső oldalt, három segédmunkás pedig a téglát és maltert adja kézhez vagy a kitöltő falazás munkáját végzi. E módszer alkalmazásával a kőművesek napi 9 000 téglát raknak fel, vagyis 3,5—4-szer többet mint azelőtt. Ez a munkamódszer országszerte elterjedt. Iván Sirkov és Foma Malcev új módszert dolgoztak ki a téglá és a salakanyag szállítására. A konténerszállítási módszer feleannyi, sőt harmad-negyedannyi munkát igényel mint a régimódi szállítás, emellett a gépkocsik egyharmadát is felszabadítja más munkára. Iván Kutjenkov vakolómunkás új operatív munkafelosztási módszert javasolt, amelynek segítségével többszörösére lehet emelni a munka termelékenységét.

Az élenjáró sztahanovista módszerek megszervezésében és meghonosításában a mérnököknek, a műszaki dolgozóknak és a tudomány munkásainak igen nagy szerepük van. Leningrád dolgozóinak kezdeményezésére országunkban mozgalom indult a munkások, kolhozparasztok és tudósok alkotó együttműködésének megvalósításáért. A tudomány és a termelés dolgozóinak együttműködéséért indított mozgalom tömeges jellegűvé vált. A munkások, mérnökök és tudósok 1949-ben csupán Leningrádban 10 000-nél több együttműködési szerződést kötöttek. Azonkívül a vállalatok körülbelül 2 000 szerződést kötöttek különböző tudományos intézményekkel és főiskolákkal. A tudósok és ipari munkások közös alkotó munkája

komoly eredményeket hozott az új technika elsajátítása és a munkaigényes folyamatok gépesítése terén, az élenjáró technológia, a folyamszerű termelés, a futószalagok meghonosításában, a gazdasági és technikai mutatószámok, valamint a termelés kultúrájának emelésében.

A termelőerők fejlesztésében és a szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet feladatainak sikeres teljesítésében hatalmas szerepet játszik a termelés és a tudomány dolgozóinak alkotó együttműködése, valamint az élenjáró tudomány és technika vívmányainak meghonosítása a népgazdaság minden ágában.

Országunk dolgozói, Lenin és Sztálin pártjának vezetésével, a szocialista munkaverseny és a Sztahano-v-mozgalom segítségével, jelentős eredményeket értek el a népgazdaság valamennyi ágának fellendítésében és a Szovjetállam gazdasági hatalmának megszilárdításában. A háborúutáni ötéves terv előirányzatai szerint az egész szovjet ipar termelésének 1950-ben 48 százalékkal kellett meghaladnia a háborúelőtti, 1940-es színvonalat. Ezt a feladatot jelentősen túlteljesítettük. Az ipari össztermelés az ötéves terv utolsó évében 73 százalékkal volt több az 1940. évinél. A Szovjetunió egész iparának össztermelése 1950-ben 1949-hez viszonyítva 23 százalékkal növekedett. A gabonaneműek összterméshozama 1950-ben 7,6 milliárd pud volt; ez több mint 300 millió puddal haladta meg a háborúelőtti 1940-es színvonalat. Sikeresen folyik a természetátalakítási terv és a közös állattenyésztés fejlesztési tervének megvalósítása is. A háborúutáni ötéves terv idején körülbelül 6 000 ipari vállalatot állítottunk helyre vagy építettünk újjá. Ebben a számban nem szerepelnek a kisebb állami és szövetkezeti vállalatok.

Komoly sikereket értünk el az ipari munka minőségi mutatószámainak megjavítása terén is. Sok

iparág teljesítette és túlteljesítette a berendezések kihasználásának haladó normáit, csökkentette a termékegységre jutó nyers- és egyéb anyag, üzemanyag és villamosenergia felhasználást, jelentékenyen növelte a munka termelékenységét, túlteljesítette az önköltségcsökkentési tervet és megjavította a termékek minőségét.

Mindez a szovjet emberek önfeláldozó munkájának és a háborúutáni ötéves terv teljesítéséért és túlteljesítéséért folytatott országos méretű szocialista munkaversenynek az eredménye.

A munkaszervezés szocialista formái évről-évre, napról-napra fejlődnek és erősödnek országunkban. Gyarapodásuk kimeríthetetlen forrása az élenjáró sztahanovistáknak, a termelés újítoinak alkotó tevékenysége. Az alkotó kezdeményezés sokoldalúsága és páratlan gazdagsága, valamint a hatalmas munkalendület a szocialista rendszer hatalmas erejének, életrevalóságának és a szovjet nép hazaszeretetének ékes bizonyítéka.

A Szovjetuniónak a szocialista munkaszervezés fejlesztése során szerzett történelmi tapasztalatai irányt mutatnak és példaképül szolgálnak a népi demokratikus országok számára. Ezeknek az országoknak a dolgozói élénk érdeklődéssel tanulmányozzák és alkalmazzák az ipar és a mezőgazdaság élenjáró sztahanovistáinak munkamódszereit. Ezekben az országokban egyre jobban fejlődik a szocialista munkaverseny, bővül az észszerűsítő és újító mozgalma. A népi demokratikus országok a Szovjetunió gazdag tapasztalataira, önzetlen és sokoldalú segítségére támaszkodva sikeresen haladnak előre a szocializmus útján.

Leninnek és Sztálinnak a szocialista munkára és a társadalmi munka megszervezésére vonatkozó eszméi méltó módon jutnak kifejezésre a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom hatalmas lendületében. Ezek a zseniális eszmék, amelyek a dolgozók

millióinak sajátjává váltak, hatalmas fegyvert jelentenek a Szovjetuniónak a kommunizmus győzelméért, valamint a népi demokratikus országoknak a szocializmus felépítéséért vívott harcában.

A munkások, műszaki dolgozók, mérnökök és kolhozparasztok szocialista munkaversenyének széleskörű fejlesztése, az élenjáró sztahanovista munkamódszerek és tapasztalatok tömeges bevezetése, a tömegek mozgósítása a termelési tervek-határidő előtti teljesítéséért és túlteljesítéséért vívott harcra — ezek a legfontosabb feltételei annak, hogy szakadatlanul emelhessük a munka termelékenységét, előbbre lendíthessük a népgazdaságot és sikeresen felépíthessük a kommunista társadalmat a Szovjetunióban.

IV

A MUNKA SZERINTI ELOSZTÁS SZOCIALISTA ELVE

A termékek elosztását mindig az uralkodó termelési mód határozza meg. „Az elosztás — írta Marx — maga is a termelés terméke, nemcsak tárgya szerint, mert csak a termelés eredményei oszthatók el, hanem formája szerint is, mert a termelésben való részesedés meghatározott módja szabja meg az elosztás különleges formáit, azt a formát, amelyben az elosztásban való részesedés történik”¹.

A termékek elosztásának módja a társadalmi termelés jellegétől és fejlődésének történelmi fokától függően változik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az elosztás a termelésnek csak passzív eredménye és nem befolyásolja magát a termelés fejlődését. Ellenkezőleg, a társadalmi termeléstől függően fejlődik és ugyanakkor visszahat a termelésre, gyorsítja vagy fékezi annak fejlődését.

A tőkés rendszerben, amely a termelési eszközök magántulajdonán és az embernek ember általi kizsákmányolásán alapul, az elosztás a kizsákmányoló osztályok érdekeinek megfelelően történik, amelyek értéktöbblet formájában elsajátítják a munkások mun-

¹ Marx. Bevezetés a politikai gazdaságtan bírálatához. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára. 78. szám.) Szikra 1951. 20. old.

kájával termelt társadalmi termékek legnagyobb részét.

A kapitalizmussal ellentétben a szocialista rendszerben, amelyben a termelési eszközök a társadalom tulajdonában vannak és amelyben felszámolták az embernek ember általi kizsákmányolását, a társadalmi termékek elosztása a dolgozó tömegek érdekében történik.

A Szovjetunióban a társadalmi össztermék elosztása a következőképpen megy végbe: egy része újra-termeli a munkafolyamatban elhasznált termelési eszközöket, másik része az újonnan létrehozott, vagyis évi tiszta termék. Az utóbbit így osztják el: egy részét a dolgozók személyes szükségleteinek kielégítésére (munkabérekre, a kolhozokban munkaegységekre), másik részét (a többletterméket) a felhalmozási alapra és a társadalmi fogyasztási alapra fordítják.

A kapitalizmusban az újonnan létrehozott évi termék a dolgozók kegyetlen kizsákmányolásának eredménye, melyet a kizsákmányoló osztályok vagyonuk növelése érdekében osztanak el, hogy megszilárdíthassák hatalmukat a városi és falusi dolgozók felett. A szocializmusban az újonnan létrehozott termék csakis a dolgozók érdekeinek megfelelően kerül elosztásra: e termék legnagyobb része a dolgozók személyes és társadalmi fogyasztásának kielégítésére, a fennmaradó rész pedig a termelés bővítésére szolgál. A szocializmusban a termelés bővítése biztosítja a nép jólétének állandó emelkedését. Ezért a szovjet népnek, amely saját országának gazdája lett, elsőrendű érdeke, hogy gyarapítsa a társadalom anyagi gazdagságát és megszilárdítsa a Szovjetállam gazdasági hatalmát.

Marx „A gothai program kritikájában” élesen bírálta a „teljes” vagy „levonás nélküli munkahozadék” lassalle-i jelszavát. Marx kimutatta, hogy a szocialista társadalom normális működése és fejlődése érdekében a társadalmi össztermékből le kell vonni, először az

elhasznált termelési eszközök pótlására szükséges fedezetet, másodszor a bővített újratermeléshez szükséges további részt, harmadszor a tartalék- vagy biztosítási alapot. A társadalmi össztermékek fennmaradó része a fogyasztásra szolgál. Mielőtt azonban sor kerülhetne az egyének közötti felosztásra, még le kell vonni, először az általános igazgatási költségeket, másodszor azt, ami a szükségletek közös fedezésére szolgál (iskolák, kórházak stb. fenntartási költségei), harmadszor a munkaképtelenek alapját.

A társadalmi össztermékből feltétlenül le kell vonunk továbbá azt a részt is, amely az ország védelmére szükséges. A kommunizmust építő Szovjetunió, míg a kapitalista környezet fennáll, nincs biztosítva a kívülről fenyegető háborús veszély ellen. Ezért országunk nagy figyelmet fordított és a jövőben is nagy figyelmet fordít az ország védelmi képességének megszilárdítására. A társadalmi össztermék egy részét tehát erre a célra kell fordítania.

Csakis mindezek levonása után lehet szó a társadalmi termék elosztásáról a szocialista termelés dolgozói közt. A szocializmusban a társadalmi termék egyének között elosztásra kerülő részének nagyságát a termelőerők fejlettségi színvonala és azok a konkrét feladatok szabják meg, amelyek a szocializmus építésének egyes szakaszaiban felmerülnek. A Szovjetunióban a nemzeti jövedelemnek körülbelül háromnegyedrésze jut az egyéni és társadalmi fogyasztási alapra, a dolgozók egyre növekvő személyes és társadalmi igényeinek kielégítésére.

A szocializmusban mindazt, amit a társadalmi szükségletek céljaira tartanak fenn, a dolgozók érdekében használják fel. Ezzel biztosítják a dolgozók személyes fogyasztásának növekedését és általában a szocialista társadalom dolgozóinak jólétét. Így „...amit a termelő mint magánegyén elveszít, azt

mint a társadalom tagja, közvetlenül vagy közvetve, visszakapja"² — írta Marx.

A Szovjetunióban valóra vált a szocializmus elve: „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint”. Ez a Szovjetunió társadalmi életének alapelve, a szocialista gazdaság fejlődésének egyik legfontosabb törvénye. Biztosítja a dolgozók személyes és társadalmi érdekeinek helyes összekapcsolását, minden munkást anyagilag érdekeltté tesz munkájának eredményében, meggyorsítja a szocialista társadalom termelőerőinek fejlődését.

Lenin és Sztálin mindig nagy jelentőséget tulajdonított az elosztás helyes megszervezésének a szovjet gazdaság viszonyai között. Lenin már a Szovjet-hatalom első éveiben hangsúlyozta, hogy mennyire fontosak a munka társadalmi ösztönzőerői és többször rámutatott arra, hogy milyen fontos szerepe van a személyes anyagi érdekelttségnek a szocialista termelés fejlődésében. Lenin azt tanította, hogy a szocializmusban „... meg kell határozni a munka normáját és díjazását is”³. A szocializmus építésében, írta Lenin, „... ne közvetlenül a lelkesedésre építsetek, hanem a nagy forradalom szülte lelkesedés segítségével a személyes érdekre, a személyes érdekeltségre, az önálló gazdaságos elszámolásra...”⁴

Sztálin elvtárs a szocializmus építésének tapasztalataira támaszkodva minden vonatkozásban és mélyrehatóan kidolgozta a szocialista társadalom fejlődésének törvényeit. Kifejtette az elosztás szocialista elvének jelentőségét és megállapította, hogy a munkás anyagi érdekelttsége munkájának eredményében fokozza igyekezetét, hogy emelje szakképzettségét, el-

² Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. Szikra 1949. 16. old.

³ Lenin—Sztálin A munkáról. 192. old.

⁴ Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 901. old.

sajátítsa a termelés technikáját, és növeli a társadalmi munka termelékenységét.

Sztálin elvtárs már 1931-ben, a gazdasági vezetők értekezletén ezt mondotta: „... ahhoz, hogy szakmunkásokat teremtsünk, ösztökölnünk kell a tanulatlan munkásokat, perspektívát kell nyitnunk nekik az előrehaladásra, az emelkedésre. És mennél bátrabban térünk rá erre az útra, annál jobb, mert ez a legfőbb eszköz a munkaerő hullámozásának megszüntetésére”⁵.

Sztálin elvtárs műveiben kidolgozta a munka megszervezésének és díjazásának a szocialista vállalatoknál követendő alapelveit és elméleti síkon elemezte a munkabért és a kolhozok munkaegységét a Szovjetunióban.

A munka szerinti elosztás szocialista elve a kispolgári egyenlődsdi ellen vívott engesztelhetetlen harcban erősödött meg. A trockisták, zinovjevisták, buharinisták és a nép többi ellensége megkísérelte, hogy meghonosítsa a kispolgári egyenlősdi, ezzel komoly kárt okozzon népgazdaságunknak s aláássa a szocializmus építését a Szovjetunióban. A párt szétzúzta a kispolgári és reakciós egyenlősdi az elosztásban, amelynek célja a termelés dezorganizálása volt, s megteremtette a munka szerinti elosztás szocialista elvének megszilárdításához és fejlesztéséhez szükséges előfeltételeket.

Sztálin elvtárs bebizonyította, hogy a kispolgári egyenlősdinek semmi köze a marxizmushoz, s csak kárt okoz a szocializmus ügyének. Sztálin elvtárs a SzK(b)P XVII. kongresszusán tartott beszámolójában azt mondta, hogy az egyenlődsdi a szükségletek és a mindennapi élet terén kezdetleges aszkéták szektájához méltó, nem pedig marxista alapon megszervezett szocialista társadalomhoz. Különösen azt emelte ki, hogy mekkora kárt okoz az egyenlődsdi a kolhozokban.

⁵ Sztálin. A leninizmus kérdései. 435. old.

Sztálin elvtárs megállapította, hogy ha a „baloldali” nézetek győzedelmeskedtek volna, akkor pártunk nem lenne többé marxista párt, a kolhozmozgalom pedig széttűllött volna.

Sztálin elvtárs a következőkben az egyenlőség marxista-leninista fogalmának klasszikus meghatározását adta: „A marxizmus egyenlőségen nem a szükségletek és a mindennapi élet terén való egyenlősít érti, hanem az osztályok megszüntetését, vagyis: a) az összes dolgozók egyenlő felszabadítását a kizsákmányolás alól, miután a kapitalistákat megdöntöttük és kisajátítottuk; b) a termelési eszközök magántulajdonának mindenki számára egyenlő megszüntetését, miután az egész társadalom tulajdonába adtuk őket; c) mindenki egyenlő kötelezettségét arra, hogy képességei szerint dolgozzék és minden dolgozó egyenlő jogát arra, hogy ennek fejében mindenből munkájának megfelelően részesedjék (*szocialista* társadalom); d) mindenki egyenlő kötelezettségét arra, hogy képességei szerint dolgozzék és minden dolgozó egyenlő jogát arra, hogy ennek fejében mindenből szükségleteinek megfelelően részesüljön (*kommunista* társadalom). Emellett a marxizmus abból indul ki, hogy az emberek ízlése és szükségletei nem egyenlők és nem lehetnek egyformák és egyenlők, sem minőségre, sem mennyiségre nézve, sem a szocializmus szakaszában, sem a kommunizmus szakaszában.

Ez az egyenlőség marxista értelmezése.

Semmiféle más egyenlőséget a marxizmus nem ismer és nem ismer el”⁶.

Lenin és Sztálin pártja s a Szovjetállam következetesen megvalósítja a munka szerinti elosztást és engesztelhetetlen harcot folytat a kispolgári egyenlősdi minden megnyilvánulása, a munkabérek és a kolho-

⁶ Sztálin, A leninizmus kérdései, 593. old.

zokban a részesedés megszervezése terén mutatkozó mindenfajta visszásság ellen.

A szocializmus elve: „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint”, mindenre kiterjedő társadalmi ellenőrzést követel a munka mértéke és a társadalmi termék elosztása felett. A szocialista állam ezt az ellenőrzést munkanormák rendszeresítésével és a munka díjazásának szabályozásával valósítja meg. „Addig, amíg a kommunizmus «felsőbb» foka be nem következik, a szocialisták a munka mértékének és a fogyasztás mértékének *legszigorúbb* ellenőrzését követelik a társadalom részéről és az *állam részéről*... Számvitel és ellenőrzés — ez a *legfontosabb*, ami a kommunista társadalom *első szakaszának* «elindításához», helyes működéséhez kell”⁷.

A szocializmusban a munka szerinti elosztás megvalósításának szükségességét a termelőerők fejlettségi színvonala és a társadalom rendelkezésére álló anyagi javak mennyisége indokolja. Engels azt írta, hogy „...az elosztás módja lényegében mégis csak attól függ, *mennyit* kell elosztani, ez pedig a termelés és a társadalmi szervezet fejlődésével együtt változik, tehát az elosztási módnak szintén változnia kell”⁸. A kommunizmus első szakaszában, a szocializmusban, a termelőerők fejlődése még nem ért el olyan színvonalat, hogy biztosítani tudná valamennyi fogyasztási cikk bőségét, ezért a társadalomnak a fogyasztási cikkeket nem az emberek szükségletei, hanem munkájuk mennyisége és minősége szerint kell elosztania.

A szocializmusban a kizsákmányolástól mentes munka egyre inkább az ember természetes szükségletévé válik, de még mindig nem egészen elsőrendű élet-szükséglete minden munkaképes polgárnak. Ezért a szocialista termelés fejlődésének és a szocializmusból

⁷ Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 235, 239. old.

⁸ Marx—Engels. Válogatott levelek. Szikra 1950. 490. old.

a kommunizmusba vezető átmenetnek hatalmas mozgatóereje és igen fontos feltétele az, hogy minden munkás anyagilag érdekeltté váljon munkája eredményében.

A szocialista társadalomban még különbség van az állami vállalatoknál és a kolhozokban végzett munka, a szakképzettséget igénylő és a szakképzettséget nem igénylő munka, a szellemi és a fizikai stb. munka között. Ezek a különbségek azt eredményezik, hogy az egyes dolgozók ugyanannyi idő alatt különböző mennyiségű terméket készítenek. Következésképpen, végzett munkájuk nem esik egybe a társadalmilag szükséges munkával, ami pedig az érték alapja. Ezért a különböző munkafajtákat feltétlenül egységes mértékre — az értékre — kell visszavezetni, s a munkások és alkalmazottak munkáját minőségének és mennyiségének megfelelően, pénz formájában kell díjazni. Ezért a szocializmusban a szakmunkát magasabb minőségű munkának tekintik és mivel több értéket termel, jobban díjazzák, mint a szakképzettséget nem igénylő munkát. A szocialista állam a módosult formában érvényesülő értéktörvényt arra használja fel, hogy fokozza a dolgozók anyagi érdekelttségét végzett munkájuk eredményében, hogy a munkát a szakképzettségtől, a munka nehézségétől, népgazdasági jelentőségétől stb. függően megállapított bérek révén ösztönözze.

A szocialista társadalom a kapitalista társadalom helyébe lép, ezért a szocializmus viszonyai között a kapitalizmus egyes csökevényei még megvannak az emberek öntudatában. Innen ered, hogy egyesek szocialista emberhez nem méltó magatartást tanúsítanak a munkával és a társadalmi tulajdonnal szemben, elhanyagolják a nép érdekeit stb. A bolsevik párt és a Szovjetállam erélyes harcot vív az ilyen csökevények ellen. A munka szerinti elosztás elvének következetes megvalósítása a szocialista munkafegyelem és munkaszervezés megszilárdításának egyik legfontosabb

eszköze. Ennek az elvnek bármilyen mértékű megszegése kárt okoz népgazdaságunknak, mivel gyengíti a munkára ösztönző erőket és lassítja a szocialista társadalom termelőerőinek fejlődési ütemét.

A kommunizmus felsőbb fokán megvalósul a „mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint” elve. Megvalósul azért, mert a termelőerők eléri virágzásuk legmagasabb fokát, a mezőgazdasági munka az ipari munka egyik válfajává lesz, megszűnik a szellemi és a fizikai munka közötti ellentét és felszámolják az emberek tudatában megbújó kapitalista csökevényeket. A termelőerők óriási méretű növekedése folytán megvalósul az összes fogyasztási cikkek bősége, ami lehetővé teszi, hogy a társadalom a fogyasztási cikkeket tagjainak szükségletei szerint ossza el.

„A kommunista társadalom felsőbb fokán — írta Marx —, miután az egyének már nincsenek szolgaián alárendelve a munkamegosztásnak és ezzel a szellemi és testi munka ellentéte is megszűnt; miután a munka nemcsak a megélhetés eszköze, de maga lett a legfőbb életszükségletté; miután az egyének mindenirányú fejlettségével a termelőerők is növekedtek és a kollektív gazdagság minden forrása bővebben buzog — csak akkor lehet majd a polgári jog szűk látóhatárát egészen átlépni s írhatja zászlajára a társadalom: Mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint!”⁹

Addig azonban a szocialista társadalmat az elosztás szocialista elve vezérli. A munka szerinti elosztás a legteljesebb mértékben megfelel a szocialista társadalom fejlődése és a szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet érdekeinek, mert biztosítja a társadalmi és az egyéni érdekek legjobb összekapcsolódását.

⁹ Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 17—18. old.

A munka mennyisége és minősége szerinti bérezés arra serkent minden dolgozót, hogy megjavítsa munkamódszerét, jól használja fel a munkanapot, ne tűrje a gépállásokat, jobban használja ki a gépi berendezést és a szerszámokat, tökéletesítse a termelést, fokozza szakképzettségét és szakadatlanul emelje a munka termelékenységét. A munka szerinti szocialista elosztással arra nevelhetjük az embereket, hogy szocialista módon végezzék munkájukat, mivel a munkásnak a lelkiismeretes, magas termelékenységű munkáért több fizetés jár. A munka szerinti bérezés szocialista elvének következetes megvalósítása elősegíti a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom kibontakozását és hozzájárul az emberek tudatában megbújó kapitalista csökevények felszámolásához.

A „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint” szocialista elvének megvalósítása nagy szerepet játszik a szocialista bővített újratermelés folyamatában, a szovjet szocialista rendszer további megszilárdításában és fejlesztésében. Lehetővé teszi a termelőerők gyors fejlődését, a szocialista gazdaság további felvirágzását és a dolgozók anyagi jólétének növekedését.

Mennél teljesebben megvalósul ez az elv, annál sikeresebben oldjuk meg a kommunizmus építésének feladatait országunkban. Ezért minden eszközzel meg kell szilárdítanunk és következetesen meg kell valósítanunk a munka szerinti elosztás szocialista elvét és határozottan ki kell irtanunk a bérezésben mutatkozó egyenlősdi minden megnyilvánulását.

A munka mennyisége és minősége szerinti elosztás szocialista elve a Szovjetunió minden állami és szövetkezeti vállalatánál megvalósul, de másképpen az állami vállalatoknál és másképpen a kolhozokban. Az

állami vállalatok és intézmények munkásai és alkalmazottai munkájukért munkabért kapnak, míg a kolhozokban a javadalmazás munkaegységek alapján történik.

A munkabér a nemzeti jövedelemnek, vagyis az újonnan termelt értékeknek az a része, melyet a szocialista vállalatok munkásainak és alkalmazottainak közvetlen, személyes szükségleteire fordítanak, végzett munkájuk minőségének és mennyiségének megfelelően. A nemzeti jövedelemnek ez a része a munkások és alkalmazottak személyes fogyasztási alapjának pénzbeni kifejezése, melyet a Szovjetállam állapít meg és szabályoz a tervnek megfelelően.

A munkabér a szocializmusban elvileg különbözik a burzsoá társadalomban meglévő munkabértől. A kapitalizmusban a munkaerő áru, melyet a piacon eladnak. A munkabér ott a munkaerő értékének és árának megváltozott formája. A munkaerő értéke a kapitalizmus fejlődésével arányosan csökken, a reálbérek esnek, a munkásosztály életszínvonala romlik. A munkabér a kapitalizmusban leplezi a kizsákmányolást, elkeni a két kiengesztelhetetlenül ellenséges osztály — a proletariátus és a burzsoázia igazi viszonyát.

A szocializmus országában megvalósult az „egyenlő munkáért egyenlő bért” elve. A tőkés országokban egészen más a helyzet: ott a munkások egyenlő munkáért különböző bért kapnak. Például a nők bére a tőkés országokban lényegesen alacsonyabb, mint a férfiaké. Így Angliában a nők a férfiak bérének csak 50—55 százalékát kapják. Új-Zélandban és Japánban a nők azonos munkáért csak fele annyi bért kapnak, mint a férfiak. Még nagyobb a különbség a fehérek és a négerek bére közt. Az Egyesült Államok 26 nagy városában összegyűjtött adatok azt bizonyítják, hogy a négerek munkabére harmad-, sőt néha hetedrésze annak, amit az ugyanolyan munkát végző fehér emberek kapnak. A fiatalok és serdülők munka-

bére rendszerint szintén kisebb, mint a velük egyenlő munkát végző felnőtteké.

A Szovjetunióban az egyenlő munkáért járó egyenlő bér lehetővé teszi azt, hogy temérdek ifjút és nőt vonjanak be a termelésbe.

A szocializmusban a munkaerő nem áru, tehát nincs értéke. A Szovjetunióban a munkabér alakulását nem a piac spontán törvényei határozzák meg. A Szovjetállam a munkabérek a termelőerők fejlettségének megfelelően, a dolgozók életszínvonalának szakadatlan emelkedését figyelembevéve állapítja meg. A Szovjetunióban nincs többé munkanélküliség és nyomor, a dolgozók száma évről-évre nő. A munkabérek állandóan növekednek, az állam egyre többet költ kulturális és jóléti célokra. De a munkabérek és a tömegek anyagi jólétének növekedésével egyidőben a munka termelékenységének még gyorsabban kell emelkednie. A szocializmusban a termelékenység növekedésének túl kell szárnyalnia a munkabér növekedését, mivel a szocialista társadalom, amikor gyors ütemben fejleszti a termelőerőket, egyben állandóan bővíti a termelést és mind tökéletesebben elégíti ki a dolgozók növekvő szükségleteit.

„A termelékenység növekedésének — olvashatjuk a SzK(b)P Központi Bizottsága plénumának 1924 augusztus 19-i határozatában — túl kell szárnyalnia a munkabér növekedését. Csak e feltétellel hozható létre az anyagi alap és gyűjthetők össze az anyagi eszközök mind a munkabér növekedésének biztosítására, mind a termelésnek a forgóeszközök növelését megkövetelő kiszélesítésére, mind az elkopott és elavult gépi felszerelés felújítására, mind az egyre növekvő kulturális igények kielégítésére, mind a felnövő nemzedék nevelésére és tanítására, mind az állam igazgatására és védelmére”¹⁰.

¹⁰ A SzK(b)P — határozatokban... 6. kiad. I. rész. 627. old.

A Szovjetunióban a munkabérek mértékét attól függően állapítják meg, hogy az egyes iparágak vagy vállalatok milyen jelentős helyet foglalnak el a népgazdaságban. A bérszínvonal tekintetében a szén-, kohó-, olajipari stb. vállalatok járnak az élen. Emellett az állam számításba veszi a különböző vidékek dolgozó tömegeinek munkafeltételeit és életkörülményeit, valamint az ország egyes vidékeinek politikai és gazdasági jelentőségét is.

A munkabér mértékének megállapítása során különbséget tesznek a szakmunka és szakképzettséget nem igénylő munka között. Sztálin elvtárs a gazdasági vezetők 1931 június 23-i értekezletén mondott beszédében hangsúlyozta, hogy a szocializmusban a bérezést úgy kell megszervezni, hogy a munkás megkapja azt, ami szakképzettsége alapján megilleti őt. „Nem szabad túrnunk — mondta Sztálin elvtárs —, hogy a kohóiparban egy szakképzett munkás ugyanannyit kapjon, mint az, aki a padlót söpri. Nem szabad túrnunk, hogy a vasútnál a mozdonyvezető ugyanannyit keressen, mint az írnok. Marx és Lenin azt mondja, hogy a szakmunka és a szakképzettséget nem igénylő munka közti különbség még a szocializmusban is meglesz, még az osztályok megszüntetése után is, hogy ennek a különbségnek csak a kommunizmusban kell eltűnnie, s hogy ennek következtében a «munkabért» még a szocializmusban is a munka arányában, nem pedig a szükségletek arányában kell fizetni”¹¹.

Sztálin elvtárs ebben az útmutatásában alkotóan továbbfejlesztette és konkretizálta Marxnak és Leninnek a szocialista elosztás elvére vonatkozó megállapításait.

A Szovjetunióban a munkabér színvonalát azonban nemcsak az szabja meg, hogy a munkás a népgazdaságnak milyen fontos ágában dolgozik és milyen

¹¹ Sztálin. A leninizmus kérdései. 434. old.

a szakképzettsége, hanem az is, hogy milyen nehéz munkát végez. Például a föld alatt, a forrólevegőjű műhelyekben és az egészség szempontjából káros munkahelyeken dolgozók magasabb fizetést kapnak, mint azok, akik rendes körülmények közt dolgoznak. A háborúutáni ötéves terv magasabb béreket ír elő a nehéz testmunkát igénylő iparágakban, így a szénbányászatban, a kohászatban és az ásványolajiparban.

Vegyük például a bányászok béreit. A „Vorosilov-ugol” tröszt 9. számú bányájában I. I. Onyiscsenko réselőgépkezelő 1950 augusztusában 5 594 rubel 41 kopejkát keresett. Ebből egyenes darabbér fejében 2 135 rubel 56 kopejkát, progresszív darabbér fejében 2 181 rubel 25 kopejkát, prémiumként pedig 1 277 rubel 60 kopejkát kapott. Ugyanebben a hónapban Baranovszkij ömlesztő-fejtő 4 838, Velicsko réselőgépkezelő 4 785, Olga Guzenko csillás 2 843 rubelt keresett.

Lenin—Sztálin pártja és a szovjet kormány állandóan gondoskodik a bányászokról. Ennek fényes bizonyítéka a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetje Elnökségének 1947 szeptember 10-i arra vonatkozó rendelete, hogy a szénbányászat és a bányatelepítés föld alatt dolgozó munkásait, bányamestereit, vezetőit, mérnökeket és műszaki dolgozóit többéves szolgálatukért és kifogástalan munkájukért érdemrendekkel és érdemérmekkel kell kitüntetni, valamint a Szovjetunió Minisztertanácsának határozata „A szénbányászat és a bányatelepítés föld alatt dolgozó munkásainak, vezetőinek, mérnökeinek és műszaki dolgozóinak kiváltságairól és kedvezményeiről”. A kormány történelmi jelentőségű határozatainak közzététele után több mint 81 000 munkás, mérnök, műszaki dolgozó és szénipari alkalmazott kapott érdemrendet vagy érdemérmet. A 150 legjobb bányász és ipari vezető megkapta a kitüntető Szocialista Munka Hőse címet. Több mint 12 000 bányamunkás és bányamester kapta meg a

megtisztelő Kiváló Bányász címet. Nagy összegeket osztottak ki az olyan bányászok között, akik hosszú ideje dolgoznak a bányában. A bányászok csupán a moszkvai szénmedencében 105 millió rubel jutalomban részesültek hosszú szolgálatukért. A „Scserbakovugol” tröszt 8. számú bányájának részlegvezetője, Nyecsitajlo elvtárs több mint 5 500 rubelt, Kiszjat elvtárs, ömlesztő-fejtő, Pimonov elvtárs elővájár és más bányászok egyenként több mint 3 000 rubelt kaptak. Jelentős összegeket kapnak a Donyec-medence bányászai is. Sztálinó-terület bányászai között körülbelül 233 millió rubelt, a „Krasznoarmejszkugol” tröszt dolgozói között pedig körülbelül 22 millió rubelt osztottak ki.

Egyetlenegy tőkés országban sem fordítanak olyan gondot és figyelmet a bányászok munkájára, egyetlen országban sem becsülik őket olyan nagyra, mint a Szovjetunióban. A bányászok élet- és munkaviszonyainak állandó javításáról csak a szocialista társadalomban lehet szó. A tőkés országokban a nehéz munkát végző dolgozók rendkívül alacsony fizetést kapnak és nyomorúságos viszonyok között élnek.

A szénbányászat, a kohászat, az ásványolajipar és más iparágak vezetői, műszaki alkalmazottai, mérnökei és a Szovjetunió vasutasai egész sor kedvezményt és kiváltságot élveznek, kinevezésekben, jutalmakban és hosszú szolgálat esetén külön prémiumokban részesülnek.

A Szovjetunióban a bérezés formáit a szocialista termelési mód jellege és a kommunista társadalom építésének feladatai határozzák meg. A munkások munkabérének fő formája a darabbér. A darabbér a szocializmusban szöges ellentéte a kapitalista államokban alkalmazott akkordbéreknek. A burzsoá rendszerben az akkordmunka a dolgozók fokozott mértékű kizsákmányolásának eszköze, s alacsonyabb bérért intenzívebb munkát kíván meg tőlük. A szocialista

termelési módban a darabbér az egyik legjobb eszköz a munka szerinti bérezés szocialista elvének megvalósítására, a munka termelékenységének emelésére és a dolgozók anyagi helyzetének megjavítására.

A darabbérezés rendszerében a munkás keresete nem a termelésben eltöltött időtől függ, hanem attól, hogy mennyit termelt, vagyis munkájának végső eredményétől. A darabbér tehát hozzájárul ahhoz, hogy a dolgozók személyes érdekei összefonódjanak társadalmi érdekeikkel.

A Szovjetunió iparában a munkabér legelterjedtebb formája a darabbér. 1949-ben a Szerszámgépgyártási Minisztérium vállalatainál a munkások 71 százaléka, a pamutipari vállalatoknál 83, a gyapjúipariaknál 84, a fakitermelőiparban pedig a munkások 92 százaléka dolgozott darabbérben.

A darabbér lehet egyéni vagy kollektív. Az egyéni darabbér nagysága egyenes arányban áll az egyes munkás teljesítményével. A kollektív darabbért akkor alkalmazzák, mikor a munka olyan természetű, hogy az egyes munkások teljesítményét külön-külön nem lehet kiszámítani. Ebben az esetben a munkás keresete nem egyéni teljesítményétől, hanem az egész brigád (csoport) munkájának eredményétől függ. A brigád darabbéreit néha az egyéni darabbérekkel kombinálják, hogy a munkásokat anyagilag méginkább érdekeltté tegyék az eredményes munkában. A brigádtagok keresetének kiszámításánál nemcsak a ledolgozott munkaórák számát veszik figyelembe, hanem a brigádtagok szakképzettségét (bérosztályát) is.

A Szovjetunióban a darabbérnek több formáját alkalmazzák. Ilyenek az egyenes darabbér, a progresszív darabbér, a prémios darabbér és az akkordrendszer. A legelterjedtebb forma az egyenes egyéni darabbér. Ebben az esetben minden megmunkált munkadarabért külön darabárat fizetnek. A bért úgy számítják ki, hogy a darabárat megszorozzák a meg-

munkált munkadarabok számával. A progresszív darabbérenél minden normán felül megmunkált munkadarabot magasabb darabáron számolnak el, mint a normán belül készített darabokat. A darabár egyre növekszik aszerint, hogy milyen mértékben teljesítik túl a normát. A progresszív darabbér fokozza a munkások személyes anyagi érdekelttségét a munka termelékenységének emelésében és a termelés fokozásában. A bérezésnek ez a rendszere az egyéni teljesítmény pontos elszámolását és a műszakilag megalapozott normák megállapítását feltételezi.

A prémios darabbér esetén a bért a megmunkált munkadarabok száma és a szokásos darabárak alapján számítják ki, úgy, hogy a minőségi mutatószámok megjavításáért külön prémiumot fizetnek.

A szocialista vállalatoknál a bérezés elterjedt formája még az időbér is. Időbérben azok a munkások dolgoznak, akiknél munkájuk jellegéből kifolyólag nem lehet megállapítani teljesítménynormát. Az időbéres munkások bizonyos minőségi mutatószámok elérése esetén prémiumot kapnak (például a terven felül végzett munkáért, terven felüli fűtőanyag- és villamos-energiamegtakarításért stb.), ami fokozza anyagi érdekeltségüket a munka eredményében. Az alkalmazottak a megállapított hivatali illetmény szerint, munkaidejük alapján kapják fizetésüket.

Nagyon fontos a mérnökök, műszaki dolgozók és gazdasági vezetők premizálásának rendszere is. Ez a rendszer abban áll, hogy ezek a dolgozók alapfizetésük mellett az állami terv teljesítéséért és túlteljesítéséért, illetőleg vállalatuk minőségi mutatószámainak megjavításáért külön prémiumot is kapnak. A prémiumot csak akkor fizetik ki, ha a tervet nemcsak mennyiségileg, hanem a késztermékek minősége, választéka és az önköltségcsökkentés előírásai szerint is teljesítik. Ily módon a prémium a jó minőségért, a munkaráfordítás csökkentéséért, a nyers- és egyéb

anyagok, valamint a pénzeszközök megtakarításáért vívott harc fontos eszköze.

Lenin—Sztálin pártja és a szovjet kormány szigorúan és következetesen alkalmazza a jól dolgozók anyagi ösztönzésének elvét azáltal, hogy megvalósítja a munkások darabbérezésének és a gazdasági vezetők premizálásának rendszerét, valamint azáltal, hogy a szakmunkáért magasabb bért biztosít, mint a szak-képzettséget nem igénylő munkáért.

A bérezés helyes megszervezésének és szabályozásának alapja a tarifarendszer. A tarifarendszer segítségével hajtják végre a különféle munkák osztályozását bonyolultságuk és nehézségük szerint, és állapítják meg a különböző képesítésű, különböző szakmákhoz és csoportokhoz tartozó dolgozók differenciált fizetését, valamint a munkásokkal történő közvetlen elszámolás feltételeit. A tarifarendszer alkotórészei: a szakmai besorolási útmutatók, a tarifatáblázatok és a bértarifák. A szakmai besorolási útmutató a különböző munkafajták leírását tünteti fel és a munkások szakképzettség szerinti osztályozására szolgál. A szakmai besorolási útmutató az adott szakmában előforduló munkafajták minősítő jellemzését tartalmazza és azokat különböző osztályokba (csoportokba) osztja. A munkacsoportok meghatározásának megfelelően állapítják meg a munkások besorolását is.

A tarifatáblázat olyan skála, mely a különböző szakképzettségű munkások munkabérének arányát határozza meg. Minden munkást szakképzettségének megfelelő osztályba sorolnak, végzett munkájának bonyolultsága és nehézsége szerint. A tarifatáblázat osztályainak számát és az egyes osztályoknak megfelelő bérek arányát az illető termelési ág konkrét sajátosságai alapján állapítják meg. Például a szénbányászatban nyolcosztályos tarifatáblázat van 1:4 aránnyal. (Lásd: 1. sz. táblázat.) A gépgyártásban ugyancsak

	Bérosztályok							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Besorolási együtt- hatók	1	1,2	1,5	1,8	2,2	2,7	3,3	4
Növekedési száza- lékok különbsége	10	12	15	18	22	27	33	40

nyolcosztályos tarifátáblázat van, de itt az I. és a VIII. osztály közötti arány 1:2,6. (Lásd: 2. sz. táblázat.)

2. sz. táblázat

	Bérosztályok							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Besorolási együtthatók ..	1	1,12	1,28	1,46	1,68	1,94	2,25	2,6
A besorolási együtthatók nö- vekedése (száza- lékokban)	—	12	14	14,5	15	15	16	16

A bértarifák az első bérosztályba tartozó munkások fizetését határozzák meg. A többi bérosztály munkásainak bérét a megfelelő együttthatóval történő beszorzás útján kapjuk meg. Például ha az első bérosztályban az órabértarifa 2 rubel, akkor a másodikban $2 \times 1,12 = 2$ rubel 24 kopejka, a harmadikban $2 \times 1,28 = 2$ rubel 56 kopejka, a negyedikben $2 \times 1,46 = 2$ rubel 92 kopejka stb.

Egyenes darabbér esetén a munkásnak termékegységenként megszabott darabárat fizetnek. A darabár nagyságát úgy számítják ki, hogy a bértarifát elosztják az egy órára számított teljesítménynormával. Ha a negyedik bérosztályba tartozó munkás órabértarifája 2 rubel 92 kopejka, a teljesítménynorma

pedig óránként 10 darab, akkor a darabár 2 rubel 92 kopejka : $10 = 29,2$ kopejka. A darabárat megszorozzuk az elkészített munkadarabok számával és megkapjuk a napi munkabért.

A tarifarendszer nemcsak a szakmunka és a szakképzettséget nem igénylő munka, hanem a nehéz és könnyű munka között is különbséget tesz. A Szovjetunió iparában magas bértarifákat állapítottak meg a nehéz és melegmunkákra és a darabbérben végzett melegmunkára.

A bérezés helyes szervezésében a teljesítménynormák nagyon fontos szerepet játszanak. A normák segítségével határozzák meg a munkások napi feladatait. A teljesítménynormák alapján állapítják meg az egyes munkák darabárát. Az élenjáró munkások eredményeinek jobb felhasználása, a munka termelékenységének emelése és az érte járó bérek rendezése érdekében a vállalatoknál időnként felülvizsgálják a teljesítménynormákat és a termelésben meghonosítják az új, haladó normákat, amelyeket az üzemek és vállalatok élenjáró munkásainak tapasztalatai alapján kiigazítanak.

A háborúelőtti sztálini ötéves tervek idején a munka szerinti bérezés rendkívül fontos szerepet játszott a társadalmi munka termelékenységének emelésében, a szocialista felhalmozás meggyorsításában és a szovjet nép anyagi jólétének növelésében. A Nagy Honvédő Háború idején a munka mennyiség és minőség szerint törtéző javadalmazása biztosította a háborús termelés növekedését és a front szükségleteinek zavartalan ellátását.

A Nagy Honvédő Háború idején olyan rendszabályokat léptettek életbe, melyek segítségével az iparban és a közlekedésben megjavították a bérezés rendszerét. Különös figyelmet fordítottak a munkások progresszív darabbéreire és prémiumos időbéreire, a mérnökök és műszaki dolgozók premizálására és a

termelési feladatok teljesítéséért és túlteljesítéséért járó külön anyagi juttatásokra.

A háború idején a szénbányászatban, az ásványolajiparban, a vas- és színesfémkohászatban, a hadiiparban és a vasútnál felemelték a munkabéreket. A mezőgazdaságban növelték a javadalmazásokat, a gép- és traktorállomások dolgozói számára prémiumokat vezettek be és megszervezték a pójtjavadalmazást a gazdasági növények terméshozam-tervének túlteljesítéséért. Ezekkel az intézkedésekkel javították a munkaszervezést, emelték a munka termelékenységét és növelték a frontnak nyújtott segítséget.

A háború után a párt és a kormány számos határozatot hozott a bérezés kérdésében abból a célból, hogy felemelje a bérek színvonalát a népgazdaság fejlesztése szempontjából különösen fontos iparágakban. A kormány számolt az Ural, Szibéria és a Távolkelet sajátos körülményeivel és határozatot hozott, amely szerint ezeken a fontos iparvidékeken 20 százalékkal fel kell emelni az építkezések és a vállalatok munkásainak, műszaki dolgozóinak és mérnökeinek fizetését.

A háború után egész sereg fontos intézkedést léptettek életbe a bérezési rendszer megjavítása érdekében. Ezek közé tartoznak: a darabbérezés és a progresszív darabbérezés tökéletesítésére, valamint a termelési feladatok teljesítéséért és túlteljesítéséért fizetett prémiumok összegének felemelésére vonatkozó intézkedések.

*

A kolhozokban a munka szerinti javadalmazás szocialista elvét a jövedelemnek a munkaegységek alapján történő elosztásával valósítják meg. A munkaegység olyan gazdasági kategória, melyet csak a kolhozrendszerben alkalmaznak. Egészen új, szocialista termelési viszonyokat fejez ki, melyek a kolhozrendszer győzelmének eredményeképpen jöttek létre.

Sztálin elvtárs elméletileg megalapozta a kolhoz-építés gyakorlatát, ismerteite a munkaegység lényegét és vázolta jelentőségét a kolhozrendszer fejlődésében. „A kolhozok bevezették a munkaegységet — mondotta Sztálin elvtárs. — Mi is az a munkaegység? A munkaegység mellett mindenki egyenlő, a férfiak és nők egyaránt. Aki több munkaegységet dolgozott le, az többet is keres”¹².

A munkaegység a kolhozokban a munka mennyiségi és minőségi mértéke, azonkívül a fogyasztás mértéke is. Olyan mértékegység, amelynek segítségével elszámolják a különféle munkafajtákat és meghatározzák, hogy az egyes kolhozparasztok milyen mértékben részesednek az artel közös gazdaságában. A kolhozparasztok munkáját munkaegységekben értékelik, szakképzettségük, munkájuk nehézsége, bonyolultsága szerint, valamint abból a szempontból, hogy munkájuk milyen fontos az artel számára. A munkaegység meghatározza, hogy a kolhoztag az elosztásnál milyen mértékben részesedik az artel jövedelmének abból a részéből, amely a személyes fogyasztás céljaira szolgál. Aki több munkaegységet dolgozott le, aki többet termelt a kolhoznak, az több pénzt és több természetbeni javadalmazást kap.

Az artel közös gazdaságának további kibővítése, valamint a kollektív munka termelékenységének emelése megköveteli, hogy a munkaegységet minden lehető módon megszilárdítsuk. A szovjet népgazdaság helyreállításának és fejlesztésének ötéves tervéről (1946—1950) szóló törvény előírja, hogy a kolhozjövedelmek elosztásában fokozni kell és meg kell szilárdítani a munkaegység szerepét, ki kell terjeszteni az egyéni és csoportos teljesítménybérezés alkalmazását és széles körben meg kell valósítani a kolhoztagok

¹² Lenin—Sztálin műveinek gyűjteménye a SzK(b)P történetének tanulmányozásához. III. köt. 642. old. (oroszul).

pótrészesedését a terméshozam emelése, valamint az állatállomány növelése és produktivitásának fokozása esetén.

A munkabér és a munkaegység a fogyasztási cikkek munka szerint történő elosztásának az eszközei. A munkaegység és a munkabér közötti különbség a szocialista tulajdon két formája, az állami (népi) és a szövetkezeti-kolhoztulajdon közötti különbségből ered.

Az állami vállalatoknál előállított termékek az egész szocialista társadalom rendelkezésére állanak. Ezért a munkabérek nagysága előre meghatározott, amit az állami szervek a tarifarendszer és a teljesítménynormák segítségével szabályoznak és állapítanak meg. Az artelek termékeivel azonban maguk az artelek rendelkeznek. A mezőgazdasági artel az állam iránti kötelezettségeinek teljesítése és a társadalmi alapokra történt levonások után, a kolhoztagok által ledolgozott munkaegységek arányában, felosztja jövedelmét a kolhoztagok között. A kolhozparaszt részesedése az artel közös jövedelmének nagyságától és ledolgozott munkaegységeinek számától függ. A mezőgazdasági artel vezetősége megállapítja azt, hogy hány munkaegység kell egy bizonyos munka elvégzéséhez, és hogy egy bizonyos munka hány munkaegységet jelent. Ezt az állam által javasolt mintateljesítménynormák és munkaegységyszámítások szem előtt tartásával a kolhoztagok közgyűlése hagyja jóvá.

A munka szerinti elosztás szocialista elvének az állami vállalatoknál alkalmazott módja abban is különbözik a kolhozokétól, hogy a munkabéreket készpénzben, a munkaegységeket pedig részint terményekben, részint pénzben fizetik. A kolhozparasztok a munkaegységekért kapott termények egy részét, valamint a háztáji gazdaságukban termelt termények egy részét a kolhozpiacon értékesítik.

A jövedelem munkaegységek szerint történő el-

osztása a kolhozokban a munkaszervezés legfontosabb elve, mely a munka termelékenységének emelését a kolhozparasztok anyagi érdekévé teszi és halálos csapást mér a kispolgári egyenlősdire. A jövedelem elosztásánál nemcsak a munkaegységek számát veszik tekintetbe, hanem a munka eredményét is. A Szovjetunió Népbiztosainak Tanácsa és a SzK(b)P Központi Bizottsága 1941-ben hozott határozatában megállapította, hogy a kolhozparasztokat a gazdasági növények terméshozamának növeléséért, az állatállomány fejlesztéséért és produktivitásának növeléséért milyen mértékű pótrészesedés illeti meg. A pótrészesedés a munkaegységnek, mint a munka és fogyasztás mértékének a továbbfejlesztése. Nem mond ellent a munkaegység szerinti részesedés rendszerének, sőt ellenkezőleg, megszilárdítja azt és növeli szerepét, mivel a pótrészesedés szintén a ledolgozott munkaegységeken alapul. A pótrészesedés bevezetése következtében a munkaegység még tökéletesebben tükrözi a végzett munka minőségét, a munka végső eredményét.

A kolhozparasztok pótrészesedése, mely kizárólag a gazdasági növények terméshozamának és az állattenyésztés produktivitásának terven felüli túlteljesítéséért jár, nem érinti a kolhozparasztoknak a ledolgozott munkaegységek alapján kiszámított alaprészesedését. A SzK(b)P Központi Bizottságának 1947 februári plénuma határozatot hozott „A mezőgazdaság további fellendítésének módjairól a háborúutáni időszakban”. A Szovjetunió Minisztertanácsa ezután 1948 április 19-én a következő határozatot hozta: „A szervezés megjavítása, a termelékenység emelése és a részesedés rendezése a kolhozokban”. Ezek a határozatok a részesedés terén új rendet állapítottak meg a földművelésben és az állattenyésztésben. Most már a kolhozparasztoknak nemcsak a pótrészesedése, hanem alaprészesedése is munkájuk végeredményétől függ. A földműveléssel foglalkozó kolhozparasztok ré-

szesedését a brigád által begyűjtött termés alapján, míg a munkacsapatnak kijelölt ipari növények, főzé-
lékfélék és más növények esetében a munkacsapat
által begyűjtött termés alapján számítják ki. Azoknak
a kolhozparasztoknak a részesedése, akik magasabb
terméshozamot elérő brigádban vagy munkacsapatban
vannak, nagyobb, mint azoké, akik kevesebbet ter-
melő brigádban vagy munkacsapatban dolgoznak.

Az állattenyésztéssel foglalkozó kolhozparasztok
részesedése a tej-, illetőleg gyapjúhozamtól, a növen-
dékmarhák fejlődésétől, az állatok élősúlyának gya-
rapodásától, az igás- és haszonállatok gondozottsá-
gától függ. Az elért terméshezammal, a társas állat-
tenyésztés állapotával és az artel készpénzjövedelmé-
vel egyenes arányban nő a kolhoznőkök, brigádve-
zetők és az állattenyésztő telepek vezetőinek részesé-
dése is.

A Szovjetunió Minisztertanácsának és a SzK(b)P
Központi Bizottságának „Az 1950-es termés begyűjté-
séről és a mezőgazdasági termékek beadásáról” szóló
határozatában ezt olvashatjuk:

„A begyűjtési munkálatok során a munka helyes
megszervezését és számontartását úgy kell biztosíta-
nunk, hogy szigorúan ellenőrizzük a kolhoztagok mun-
kaegységeinek időben történő, pontos elszámolását,
összhangban a végzett munka mennyiségével és minő-
ségével. Meg kell szervezni a termés részletekbe
menő számbavételét brigádonként, a munkacsapatok-
nak kijelölt növények esetében pedig munkacsapaton-
ként, hogy biztosíthassák a kolhoztagoknak, valamint
a gép- és traktorállomások traktorvezetőinek a gazda-
sági növények terméshezamának növeléséért járó
pótrészesedés, a szovhozokban pedig a munkásoknak
járó természetbeni juttatás kiadását.”

A munkaszervezés és a részesedés megállapított
rendje előírja a munkaegységek felhasználásának ter-
vezését és nyilvántartását. A kormány a kolhozveze-

toségeknek azt javasolja, hogy évi termelési tervükkel és bevétel-kiadási előirányzataikkal együtt készítsék el annak a tervét is, hogy a brigádok hány munkaegységet fognak felhasználni a gazdaság egyes üzemágai-ban, egyes növényenként vagy növénycsoportonként, az állattenyésztő telepek pedig az egyes állatfajták esetében.

A munkaegységeket szigorúan a kidolgozott terv szerint kell felhasználni. Minden túllépést ellenőrizni kell, és meg kell vitatni. Ajánlatos, hogy a kolhozok csökkentsék az adminisztrációs és kisegítő beosztások számát és a személyzeti állományt a kolhoz gazdaságának nagyságától és sokoldalúságától függően állapítsák meg. Ezek az intézkedések a munkaegységek elfecsérlése elleni harcnak és a munkaegység további megszilárdításának eszközei, akárcsak azok a rendszabályok, amelyek az egyes kolhoztagok munkában és jövedelemelosztásban való részvételének számon-tartására és ellenőrzésére szolgálnak.

A kolhozokban a munka megszervezésének és javadalmazásának fontos feladata a teljesítménybérezés rendszeresítése. A teljesítménybérezés a legjobb eszköz arra, hogy megvalósítsák a munka mennyisége és minősége szerinti részesedés szocialista elvét. Lehetővé teszi a munka termelékenységének növelését, a kolhozok és kolhozparasztok természetbeni és készpénzjövedelmének növelését, a kolhozok további szervezeti és gazdasági megerősödését.

A mezőgazdasági munkát az egyéni és csoportos teljesítménybérezés alapján számolják el. Egyéni teljesítménybérezés csak akkor lehetséges, ha minden egyes kolhozparaszt munkáját külön-külön el lehet számolni. Kis csoportok teljesítménybérezéséről ott lehet szó, ahol a termelés feltételei lehetetlenné teszik az egyéni teljesítmények számon-tartását. Helytelenül járnánk el, ha a termelés feltételeitől függetlenül, kivétel nélkül minden munkánál egyéni teljesítmény-

bérezést alkalmaznánk. „Vitathatatlan, hogy a kolhozokban sok olyan munka van, amelyeknél lehet és kell alkalmazni az egyéni teljesítménybérezést. De ez nem jelenti azt, hogy egyéni teljesítménybérezést kell alkalmaznunk akkor is, amikor azt a termelés körülményei nem teszik indokolttá, amikor az erők és eszközök szétforgácsolását eredményezi. Ha például egyéni teljesítménybérezést követelnénk a cséplésnél, az azt jelentené, hogy le kellene mondanunk a bonyolult cséplőgépekről és át kellene térnünk a csépfadaró alkalmazására”¹³.

A munka helyes elszámolásához és a teljesítménybérezés rendszeresítéséhez először is helyes teljesítménynormákat kell megállapítanunk és helyesen kell értékelnünk a munkát. A teljesítménynorma és a munkának munkaegységekben történő értékelése lehetővé teszi, hogy megállapítsuk minden kolhoztag napi munkafeladatát, meghatározzuk részvételének mértékét a termelésben és a jövedelemelosztásban. A teljesítménynormák hiánya egyenlősdit eredményez a javadalmazás terén, amit a párt elítélt. Az elavult és lazává vált teljesítménynormák a kolhozokban a munkaegység pazarlására, a szovhozokban, valamint a gép- és traktorállomásokon pedig az állam pénzének elherdálására vezetnek, s ugyanakkor fékezik a munka termelékenységének további emelkedését.

A Mezőgazdasági Artel Mintaalapszabályzata értelmében a teljesítménynormákat a munka termelékenységének az élenjáró munkások és a lelkiismeretes kolhozparasztok által elért színvonalával összehangban kell megállapítani, a munkának munkaegységben történő értékelését pedig a munka bonyolultsága, nehézsége, fontossága és a szükséges szaktudás szerint kell megvalósítani. A kolhozokban érvényben lévő elavult teljesítménynormák nem feleltek meg a

¹³ Pravda. 1950 február 19.

Mintaalapszabályzat követelményeinek. A legtöbb kolhozban a teljesítménynormák és a munkaegységben kifejezett munkaértékelések elavultak, jelentős mértékben elmaradtak a munka termelékenységeinek elért színvonala mögött és ezzel fékeztek a kolhoztermelés növekedését. A szovjet kormány az élenjáró kolhozok tapasztalataiból kiindulva, a kolhozok közös gazdaságának és technikai felszereltségének növekedése, valamint a káderek fejlődése alapján új mintatelsítménynormákat és munkaegységekben kifejezett egységes munkaértékeléseket dolgozott ki és ezeket ajánlotta a kolhozoknak, hogy felszámolhassák a hiányosságokat a munkaszervezés és javadalmazás terén. A kolhozok ezek alapján felülvizsgálták az érvényben lévő teljesítménynormákat és értékeléseket, majd saját gazdaságuk sajátos körülményeit, valamint a munka termelékenységeinek az élenjáró kolhozparasztok által elért színvonalát figyelembevéve, új teljesítménynormákat állapítottak meg. Ugyanakkor felülvizsgálták a munkaegységben történő munkaértékeléseket is. A mezőgazdasági munkákat az addigi hét csoport helyett kilenc csoportba osztották, aszerint, hogy az egyes munkafajták mennyire bonyolultak és milyen fontosak az artel szempontjából. Kiindulási alapul a harmadik csoportot fogadták el. A harmadik csoportba tartozó munkák egy nap alatt történő elvégzése egy munkaegységnek számít.

A legalsó csoportokban az egy napi teljesítménynorma 0,5—0,75 munkaegységnek számít. Ide a következő munkák tartoznak: gyomégetés a mezőn, kévekötkészítés, szérütisztogatás, hófogók felállítása és más egyszerű kézi munkák.

Azokba a csoportokba, amelyekben az egy napi teljesítményelőírás 1—1,25 munkaegységet tesz ki, a következő munkákat sorolják: helyi trágyaszedés, vetőmagtisztítás és válogatás a raktárakban, ugarbo-

ronálás, sűrű vetések kézzel végzett egyelése, széna-gereblyezés lófogatú gereblyével stb.

A nehezebb munkák esetében egy napi norma teljesítése 1,5—1,75 munkaegységet jelent. Ide tartozik a vetés előtti boronálás, az ugar kultivátorozása, tarlóhántás, évelő fűvek kézi alávetése, mezővédő erdősávok kézzel és géppel történő ültetése stb.

A legfelső csoportokban egy napi norma teljesítése 2—2,5 munkaegység. Ide tartozik a szántás, vetés, cukorrépa és gyapotritkítás, gabonaneműek géppel és kézzel végzett aralása, kévekötés keresztrakással és más munkák.

Az értékelések felülvizsgálásával biztosították a legfontosabb mezőgazdasági munkák magasabb javadalmazását és a másodrendű munkák javadalmazásának csökkentését.

A javadalmazás megszervezésének megjavítására irányuló rendelkezések lehetővé tették, hogy a kolhozokban felszámolják a jövedelem elosztása körül felmerült hiányosságokat és biztosítsák a munkaegységnek, mint a munka és a fogyasztás mértékének további fejlődését, a kolhozparasztok anyagi jólétének növekedését és a kolhozrendszer megszilárdulását.

A munka helyes megszervezése és javadalmazása a kolhozokban biztosítja a szovjet parasztság alkotó tevékenységének széleskörű fejlődését a szocialista mezőgazdaság szakadatlan fellendítéséért folytatott sikeres harcában.

A párt és a kormány intézkedéseinek eredményeképpen a kolhozokban lényegesen megjavult a munkaszervezés, megszilárdult a munkafegyelem és még nagyobb méretekben elterjedt a szocialista munkaverseny a kolhozparasztok között.

A munkaegységek szerinti részesedés nagyságának rendszeres emelkedését és a kolhozparasztok jövedelmének növekedését sok tény bizonyítja. Például, Odessza-terület berezovói kerületének „Bugyon-

nij" kolhozában a kolhozparasztok 1949-ben a hatalmas háborús károk ellenére is munkaegységenként 3,2 kilogramm gabonát és 5 rubel készpénzt kaptak. Az Azerbajdzsan Szovjet Szocialista Köztársaság lenkorani kerületének kolhozparasztjai 1948-ban csupán rizsből 4 kilogrammot kaptak munkaegységenként. Sok család 3—400 pud rizst kapott a ledolgozott munkaegységek fejében. A „Harmadik Ötéves Terv” kolhozban (Moszkva-terület, uhtomszki kerület) 1950-ben minden munkaegységért 15 kilogramm burgonyát, 6 kilogramm főzelékfélét, 30 deka húst és 10 rubel készpénzt fizettek ki. Kusztanaj-terület uricki kerületének „Kalinyin” nevét viselő egyesített kolhozában 1950-ben csak előlegként 10 kg gabonát fizettek ki munkaegységenként. Ebben az artelben Armejev kolhozparaszt családja 800 pud gabonát kapott.

A Szovjetállam a háborúutáni időszakban hatalmas feladatok előtt áll, amelyek megkövetelik, hogy minden módon megszilárdítsuk a munka mennyisége és minősége szerinti elosztás szocialista elvét. Országunkban a termelőerők további fejlődésének, a termékbőség megteremtésének és a szocializmusból a kommunizmusba vezető átmenetnek nélkülözhetetlen előfeltétele az, hogy következetesen megvalósítsuk ezt az elvet és a munka díjazását helyesen szervezzük meg az állami vállalatoknál és a kolhozokban egyaránt.

V

A MUNKA TERMELEKENYSÉGE A SZOCIALIZMUSBAN

A munkaszervezés szocialista módszerei tág teret nyitnak a társadalmi munka termelékenységének fejlődése és a Szovjetállam gazdagságának gyarapítása előtt.

A termelékenység növekedésének töretlen lendülete a szocializmus fejlődésének és a kommunizmusba vezető fokozatos átmenetnek legfőbb, döntő jelentőségű feltétele. „A munka termelékenysége — írta Lenin —, ez, végeredményben, az új társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog. A kapitalizmus a munka termelékenységének olyan fokát hozta létre, aminőt a feudalizmus nem ismert. A kapitalizmust az győzheti le véglegesen és az is fogja véglegesen legyőzni, hogy a szocializmus a munkának új, sokkal magasabb termelékenységét hozza létre”¹.

Sztálin elvtárs, ezt a lenini tanítást továbbfejlesztve, a sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán a következőket mondotta: „Miért győzheti le, miért kell, hogy legyőzze és miért fogja okvetlenül le is győzni a szocializmus a gazdaság kapitalista rendszerét? Mert a munka magasabbrendű formáit, a munka magasabb termelékenységét eredményezheti, mint a kapitalista gazdasági rendszer. Mert több terméket tud

¹ Lenin. Válogatott művek. 2. köt. 583. old.

adni a társadalomnak és gazdagabbá tudja tenni a társadalmat, mint a gazdaság kapitalista rendszere”².

A marxizmus a munka termelékenységének emelésén azt érti, hogy csökken a társadalmi termék előállításához szükséges munkaidőráfordítás, illetve növekszik a munkaidőegység alatt előállított termékek mennyisége. A munka termelékenységét (T) úgy mérjük, hogy a termékek mennyiségét (M) elosztjuk az előállításukra fordított munkaidővel (I), vagyis

$$T = \frac{M}{I}$$

Ebből a képletből látható, hogy a munka termelékenysége (T) annál nagyobb, mennél több az előállított termékek tömege (M) és mennél kevesebb a ráfordított idő (I). És fordítva, a munka termelékenysége (T) kisebb lesz, ha az előállított termékek mennyisége (M) kevesebb, a ráfordított munkaidő (I) pedig több.

Marx ezt írta:

„A kollektív termelés feltételezése esetén az idő meghatározása természetesen továbbra is megőrzi lényeges jelentőségét. Mennél kevesebb időre van szüksége a társadalomnak a búza termesztésére, a szarvasmarha tenyésztésére stb., annál több időt nyer más anyagi vagy szellemi javak termeléséhez. Mind az egyén, mind a társadalom fejlődésének, fogyasztásának és tevékenységének sokoldalúsága az időmegtakarítástól függ. Végső fokon mindenféle takarékoság az idővel való takarékoskodásra vezethető vissza”³.

A munka termelékenységének emelését tehát nemcsak a munkaidőegység alatt előállított termékek

² Sztálin. A leninizmus kérdései. 621. old.

³ Marx—Engels Archivum. 4. köt. 119. old. (oroszul).

mennyiségének növekedése jelenti, hanem a terméknek kevesebb nyers- és egyéb anyag-, fűtőanyag-, villamosenergia ráfordítás stb. mellett történő előállítása is. Ez azért van így, mert a termékek előállításához szükséges összmunkaráfordításba beleszámít a nyers- és egyéb anyagok előállítására fordított multbeli munka is. A multbeli munka megtakarítása növeli a munka termelékenységét.

A munka termelékenységének emelése a szocialista termelés fejlődésének, a társadalmi gazdagság növekedésének fontos feltétele és elősegíti a dolgozók anyagi jólétének rendszeres javulását, a szocialista állam gazdasági és katonai hatalmának megszilárdulását. Mennél magasabb a társadalmi munka termelékenysége, annál gyorsabb ütemben fejlődik a népgazdaság és annál sikeresebben valósíthatjuk meg a kommunista társadalom építésének feladatait országunkban.

A kapitalizmusban a munka termelékenységének növekedését a dolgozók anyagi helyzetének szüntelen romlása és kizsákmányolásuk fokozódása kíséri. A termelékenység emelkedésének törvénye, tanította Marx, a tőke számára nem döntő jelentőségű. A munka termelékenységének emelkedése a tőkés szempontjából nem az eleven munka megtakarítását jelenti, hanem csak olyan megtakarítást, amelyet a megfizetett munkából, vagyis a munkások munkabérének egész összegéből nyer. Ezért a munka termelékenységének emelkedésével fokozódik a munkásosztály kizsákmányolása, növekszik a munka intenzitása, a dolgozók nyomora és a munkanélküliség. A társadalmi terméknek egyre nagyobb része válik többlettermékké, melyet a kapitalisták osztálya értéktöbblet formájában sajátít el.

Az értéktöbblet növelése érdekében a kapitalisták különböző verejtékeztető bérrendszereket alkalmaznak. Példa erre Taylor úgynevezett „tudományos rend-

szere". Taylor „tudományos rendszerét” Lenin úgy jellemezte, mint a veríték kisajtolásának rendszerét, mint a munkások kizsákmányolására szolgáló újabb körmönfont módszert.

„Mit jelent ez a «tudományos rendszer»? — írta Lenin. — Azt, hogy a munkásból egy és ugyanazon munkanap folyamán háromszorannyi munkát préselnek ki. A legerősebb és legügyesebb munkást dolgoztatják; különleges órákon — másodpercekben és a másodpercek töredékében — mérik meg azt az időmennyiséget, amely minden egyes művelethez, minden egyes mozdulathoz szükséges; kidolgozzák a leggazdaságosabb és legtermelékenyebb munkafogásokat; a legjobb munkás munkáját filmre veszik fel stb.

Ennek eredményeképpen azután ugyanaz alatt a 9—10 munkaóra alatt a munkásból háromszorannyi munkát préselnek ki, kíméletlenül kiszipolyozzák minden munkaerejét, háromszoros gyorsasággal kiszívják a berrabszolga ideg- és izomenergiájának minden cseppjét...

A technika és a tudomány haladása a kapitalista társadalomban a veríték kisajtolásának művészetében való haladást jelenti⁴.

A kapitalizmusban a munka termelékenységének emelését szolgáló minden módszer a bér munka kizsákmányolásának eszközévé válik. Csak a szocialista rendszer szabad, kizsákmányolástól mentes dolgozóinak léteérdeke a munka termelékenységének emelése, ami biztosítja a termelés további fellendülését és a szovjet nép anyagi jólétének növekedését.

A Szovjetunióban a termelékenység növekedésének gyors üteme szemléltetően mutatja a gazdaság szocialista rendszerének hatalmas előnyeit a tőkés rendszerrel szemben. Az ipari munka termelékenysé-

⁴ Lenin Művei. 4. kiad. 18. köt. 556—557. old. (oroszul).

gének dinamikáját a Szovjetunióban és a tőkés országokban 1929 és 1937 között a következő táblázat mutatja:

Országok	1929	1933	1937
Szovjetunió.....	100	120	203
Tőkés országok	100	96	104
Ebből:			
Egyesült Államok.....	100	93	97
Anglia	100	93	110
Franciaország.....	100	97	92
Németország.....	100	92	110

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a munka termelékenységének növekedési ütemét tekintve a Szovjetunió messze felülmúlt minden tőkés országot. 1929 és 1937 közt a munka termelékenysége a Szovjetunió iparában több mint kétszeresére növekedett, ugyanakkor Angliában és Németországban csak 10 százalékkal emelkedett, míg az Egyesült Államokban és Franciaországban csökkent.

A Szovjetunió nemcsak a munka termelékenységének növekedési üteme, hanem a munka termelékenységének színvonala terén is hatalmas eredményeket ért el, s ugyanakkor egész sor fontos iparágban jelentősen emelte az egy munkásra jutó teljesítmény abszolút mértékét. Így 1937-ben egy szénbányász évi termelése a Szovjetunióban 370, Angliában 311, Franciaországban 195 tonna volt. Ugyanabban az évben egy kohászra a Szovjetunióban 756, Németországban 505, Angliában 548 tonna öntöttvastermelés jutott. Az élenjáró szovjet iparvállalatok mutatószámai ennél még magasabbak.

Az első és a második sztálini ötéves terv idején a népgazdaság technikai újjáalakítása, a szocialista

munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom széleskörű elterjedése következtében a munka termelékenység a Szovjetunióban olyan magas színvonalat ért el, amellyel messze maga mögött hagyta a cári Oroszország színvonalát. A szovjet iparban 1937-ben egy munkás évi teljesítménye átlagban 3,3-szer, egy órára jutó teljesítménye pedig (tekintetbe véve a munkanap hosszát) 4,5-szer volt magasabb, mint 1913-ban. Az első ötéves terv idején az ipari munka termelékenysége 41 százalékkal, a második ötéves terv folyamán pedig további 82 százalékkal emelkedett a tervbevett 63 százalék helyett.

A harmadik ötéves terv az iparban 65, az építkezéseknél 75, a vasúti szállításnál 32, a vízi szállításnál pedig 38 százalékos további emelkedést írt elő a munka termelékenysége terén.

A munka termelékenységének növelésében a mezőgazdaság is nagy sikereket ért el. A mezőgazdaság kollektivizálása, gépesítésének magas színvonala és a munkaszervezés élenjáró sztahanovista módszereinek bevezetése megteremtett minden szükséges előfeltételt ahhoz, hogy a munka termelékenysége a mezőgazdaságban is gyorsan emelkedjék.

Ha összehasonlítjuk az egyéni kisparaszti gazdaságok 1925-re és a kolhozok 1937-re vonatkozó adatait, akkor azt látjuk, hogy egy munkanap, amelyet a paraszt gabonatermesztésre fordított, a kisparaszti gazdaságokban 31,1 kg, a kolhozokban 98 kg gabonát eredményezett. Következésképpen, 1925-höz viszonyítva, a kolhozrendszerben a munka termelékenysége már 1937-ben több mint a háromszorosára növekedett.

Ily módon a háborúelőtti sztálini ötéves tervek folyamán a Szovjetunió népgazdaságának minden ágában biztosították a munka termelékenységének állandó növekedését. A munka magas termelékenysége a szocialista bővített újratermelés forrása és az

ország gazdasági hatalmának, a védelmi képesség megszilárdulásának igen fontos tényezője lett.

A Nagy Honvédő Háború idején iparunkban komoly nehézséget okozott az a körülmény, hogy a szakmunkások nagyrésze hadbavonult és a termelésbe képzettség nélküli munkások — nők és fiatalok — kerültek be. Ennek ellenére jelentős sikereket értünk el a munka termelékenységének emelése terén. Két év alatt, 1942 májusától 1944 áprilisáig, a Szovjetunió iparában a munka termelékenysége átlagban több mint 40 százalékkal nőtt. A munka termelékenysége különösen gyorsan emelkedett a hadiiparban. 1944-ben a hadianyaggyártásban egy munkás átlag 2,5-szer termelt többet, mint 1940-ben. Az ágyúgyártásban a munka termelékenysége 2,2-szeresére nőtt stb. A hadiipari vállalatoknál dolgozó munkások 20—25 százaléka több mint 200 százalékra teljesítette normáját.

A háború idején a munka termelékenységének gyors növekedését a következő tényezők tették lehetővé: az új szakmunkások tömeges kiképzése, a munka jobb megszervezése, a termelés technológiájának észszerűsítése, a munka gépesítése, a folyamatos termelési módszerek bevezetése, a munkássz-tály, a kolhozparasztság, a szovjet értelmiség kezdeményezőkézségének kifejlődése és hatalmas munkalendülete.

„Teljes joggal mondhatjuk, hogy a szovjet embereknek a háországban végzett önfeláldozó munkája a történelemben egy sorban lesz a Vörös Hadsereg hősies harcával, mint a népnek a haza védelmében véghezvitt példátlan hőstette”⁵.

A háborúutáni időszak gazdasági és kulturális építőmunkája során országunk dolgozói harcot vívtak azért, hogy a munka termelékenységét szakadatlanul

⁵ Sztálin. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. Szikra 1949. 111. old.

tovább növeljék, minden lehetőséget mozgósítsanak és kihasználják a szocialista rendszer valamennyi előnyét.

A háborúutáni ötéves terv előírta, hogy 1950-ben a munka termelékenységének az iparban 36 százalékkal kell túlszárnyalnia a háborúelőtti színvonalat. A munka termelékenységének ezt a háborúutáni ötéves tervben előírt színvonalát nemcsak elértük, hanem túl is szárnyaltuk. 1950 harmadik negyedében az ipari munka termelékenysége 40 százalékkal volt magasabb, mint a háború előtt, és 12 százalékkal múlta felül az 1949-es színvonalat. A munka termelékenysége 1949-hez viszonyítva a gépgyártásban 19, a vas- és színesfémkohászatban 8, a szénbányászatban 10, a vegyiparban 14 százalékkal emelkedett.

A Szovjetunióban a termelékenység növekedésének gyors üteme ékesen bizonyítja a szocialista tervgazdaság és a szocialista munkaszervezés előnyeit.

A munka termelékenysége a tudomány és technika fejlettségétől, a munka társadalmi megszervezésétől, a munkások szakképzettségétől stb. függ.

A kapitalizmusban a munka termelékenységének növelését elsősorban a munka intenzitásának hatalmas arányú növelésével érik el. A szocializmusban ezzel szemben a munka termelékenységének növelésében a technikai eszközök számának növelése, minőségük tökéletesítése, továbbá a termelés hatalmas arányú gépesítése játszik döntő szerepet.

A kapitalizmusban a munkás a gép közvetlen tartozéka. A gép, mint a tőke fegyvere, ellenséges erőként áll szemben a munkással. A szocializmusban a gép nem a kizsákmányoló fegyveréül szolgál, hanem a munka megkönnyítésének és a termelékenység emelésének hathatós eszköze. A szocialista vállalatnál a munkás már nem a gép tartozéka. A munkamegosztás a Szovjetunióban mentes attól a megalázó jellegtől, amelyet az a tőkés rendszerben visel a termelési

eszközök magántulajdona következtében. A munkás a szocializmusban minden vonatkozásban fejlett, művelt ember, a termelési folyamat tevékeny, alkotó részvevője. A szovjet vállalatok munkása elsajátította a technikát, rendszeresen fejleszti képzettségét, emeli kulturális és technikai színvonalát. A Szovjetunióban a munkásosztály kulturális és technikai színvonalának emelése nem a munkamegosztás és a specializálás felszámolása alapján történik, hanem a munkamegosztás továbbfejlesztése révén, olymódon, hogy a népgazdaság minden ágában bevezetik az élenjáró technikát. A munkamegosztás és a specializálás a Szovjetunióban a termelékenység növelésének és a szocialista gazdaság továbbfejlesztésének fontos tényezője.

A szocialista gazdaságban a termelékenység emelésének anyagi és technikai alapja az, hogy a termelés valamennyi ágát korszerű, élenjáró technikával látják el, hogy a munkafolyamatokat a lehető legteljesebb mértékben villamosítják és gépesítik. A termelés gépesítése és villamosítása megkönnyíti a munkás munkáját, fokozza munkája termelékenységét, emeli a dolgozók anyagi jólétét és lehetővé teszi a Szovjetunió népgazdaságának további fellendítését. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy „... a munkafolyamatok mechanizálása az a számunkra új és döntő erő, mely nélkül az előírányzott ütemet és a termelés új méreteit betartanunk lehetetlen”⁶.

A párt és a kormány gondoskodásának köszönhető, hogy a népgazdaság minden ága állandóan új, tökéletesített gépeket és mechanizmusokat kap, amelyek megkönnyítik és termelékenyebbé teszik a munkát. A szocialista ipar csupán 1950-ben több mint 400-féle új típusú, nagykapacitású gépet és mechaniz-

⁶ Sztálin A leninizmus kérdései. 432. old.

must állított elő. A háborúutáni ötéves tervek idején az iparban, az építkezéseknél és a szállítás terén sikeresen gépesítették a munkaigényes és nehéz munkafolyamatokat. Ez világosan megmutatkozik például a szénbányászatban. A széntermelés alapvető folyamatainak gépesítésére szolgáló kombájnok számát csupán 1949-ben háromszorosára, a meddő közet- és szénfelrakógépek számát másfélszeresére emelték, a villamosmozdonyok számát pedig 30 százalékkal növelték. A különböző folyamatokban a gépesítés mértéke a következőképpen alakult: réselés és fejtés 98 százalék; a szén földalatti szállítása 99 százalék; vagonokba rakása pedig 98,6 százalék.

A fakitermelőiparban a gépesített munkák volumene az Erdő- és Papíripari Minisztérium adatai szerint 1950-ben az előző évhez viszonyítva a kitermelésben másfélszeresére, a szállításban 2,3-szeresére nőtt. Jelentős a haladás az építőiparban a föld- és betonozási munkák gépesítése, valamint a vasúti és vízi szállításban a be- és kirakodási munkálatok gépesítése terén. 1950-ben a gépgyártásban, a vas- és színesfémkohászatban, az ércbányászatban, a vegyiparban és más iparágakban tovább folytatták az új, magastermelékenységű technológiai folyamatok meghonosítását és fejlesztését.

Az új technika bevezetése és a termelési folyamatok komplex gépesítése a szovjet emberek munkáját új, műszaki képzettség szempontjából magasabb színvonalra emeli, növeli a munka termelékenységét és további hatalmas fellendülést biztosít a szovjet népgazdaság minden ágában. Az új technika bevezetésének és a munka gépesítésének óriási gazdasági hatását a következő adatok bizonyítják: az ércbányászatban átlag 64, a faiparban 100—115, a lakásépítésben 50—75 százalékkal, az autóutak építésében pedig négyszeresére nőtt a munka termelékenysége azoknál a vállalatoknál, amelyek megvalósították a komplex

gépesítést, és amelyeknél szüntelenül tökéletesítik a termelés technológiáját.

Gyors ütemben halad a mezőgazdaság technikai felszerelése is. A szocialista mezőgazdaság 1950-ben 180 000 traktort (15 lóerős traktorokra átszámítva), 46 000 kombájnt, 82 000 teherautót és több mint 1 700 000 traktorvontatású és egyéb mezőgazdasági gépet kapott. A gép- és traktorállomások 1950-ben 15 százalékkal több mezőgazdasági munkát teljesítettek a kolhozokban, mint 1949-ben. 1950-ben az ugarszántásnak és az őszi szántásnak több mint 90 százalékát traktorokkal végezték a kolhozokban. A kolhozok gabonaföldjeinek felén kombájnokkal takarították be a termést. Országszerte megindult a kolhozparasztok tömegmozgalma a mezőgazdaság villamosításaért. 1949-ben majdnem tízszerannyi villamosított kolhoz volt, mint 1940-ben.

Az élenjáró tudomány és technika vívmányainak meghonosítása, valamint a mezőgazdaság gépesítésének és villamosításának növekedése révén a kolhozparaszt munkája könnyebbé és termelékenyebbé válik. A Szovjetunióban a mezőgazdasági munka az ipari munka egyik válfajává lesz és sikeresen valósul meg a falu és a város közötti ellentét felszámolása.

Óriási jelentőségű a mezőgazdaság termelőerőinek további fejlődése szempontjából a mezővédő erdő-sávok létesítésének Sztálin elvtárs kezdeményezésére elfogadott terve, a fűves velésforgók meghonosítása, valamint a Szovjetunió európai részének sztyeppés és erdősztyeppés vidékein víztárolók és tavak létesítése. A nagyszerű sztálini természetátalakítási terv megvalósítása megteremti a szocialista földművelés új, hatalmas fellendítésének, az állandó magas terméshozam biztosításának és a termékbőség létrehozásának feltételeit a Szovjetunióban.

A szovjet kormány történelmi jelentőségű határozatai — a kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek

építéséről a Volgán, az Amu-Darja—Krasznovodszk közötti turkmen főcsatorna, a Dnyepren létesítendő kahovkai vízierőmű, a délukrajnai és északkrimi csatorna, valamint a hajózható Volga—Don csatorna megépítéséről — az ország hatalmas területei előtt nyitják meg a természet átalakításának nagyszerű távlatait. A kommunizmus nagy építkezései lehetővé teszik, hogy vízzel lássanak el és öntözés alá vonjanak többtízmillió hektárnyi aszályos területet és pusztaságot, továbbá azt, hogy biztosítsák a termelőerők további fejlődését, a munka termelékenységének növelését és a szovjet nép kultúrájának és anyagi jólétének emelkedését.

A Szovjetunió Minisztertanácsának az új öntözési rendszerre való áttérésről hozott 1950 augusztusi határozata lehetővé teszi az öntözött földek teljes kihasználását, a mezőgazdasági munkák gépesítésének megjavítását és az öntözött földeken a terméshozam növelését.

A társadalmi munka termelékenységének emelésében fontos szerepet tölt be a szovjet tudomány. Országunkban minden feltételt megteremtettünk az élenjáró tudomány fejlesztéséhez, a tudományos kutatások széleskörű megszervezéséhez, a tudomány és a technika vívmányainak gyakorlati alkalmazásához. Mind technikánk további fejlődésében, mind dolgozóink kulturális és technikai színvonalának emelésében igen nagy szerepet játszik a tudósok országos viszonylatban kifejlődött baráti együttműködése a munkásokkal és a kolhozparasztokkal. Az a körülmény, hogy az élenjáró szovjet tudomány vívmányait alkalmazzuk a termelésben, meggyorsítja iparunk és egész népgazdaságunk fejlődésének iramát.

A munka termelékenységének növelésében fontos szerepet játszik a munkások szakképzettségének, a munkásosztály és a kolhozparasztság általános műveltségének és kultúráltságának emelése. A kommu-

nista párt és a Szovjetállam állandóan gondoskodik az emberek munkájának megkönnyítéséről, a dolgozók kulturális és technikai színvonalának emeléséről és szakképzettségük fejlesztéséről.

A Szovjetunióban a hatalmas műszaki és kulturális haladás eredményeképpen megváltozott a munkások és kolhozparasztnak lelki alkata és jelentékeny mértékben megnőtt munkájuk termelékenységége. Az elavult régi mesterségek helyett egyre több új szakma keletkezik. Ilyenek például a szénbányászatban a kombájnkezelő, közet- és szénfelrakodógépkezelő stb. Országunkban nagy lendülettel folyik a traktor- és kombájnvezetők, műszerészek, villanyszerelők, gépkocsivezetők és a mezőgazdaságban foglalkoztatott egyéb dolgozók kiképzése. Mindez a munkásosztály és kolhozparasztság kulturális és technikai színvonalának emelkedéséről tanúskodik és azt bizonyítja, hogy fokozatosan megszűnik a szellemi és a fizikai munka közötti ellentét.

A munka termelékenységének emelésében a munkások magas szakképzettsége és a tökéletes technika mellett igen nagy jelentősége van a munka észszerű megszervezésének is az egyes vállalatoknál. Sztálin elvtárs, a vállalati munkaszervezés hatalmas szerepéről szólva, megállapítja: igen fontos „... hogy olyan munkafeltételeket biztosítsunk a munkások számára, amelyek megadják nekik a lehetőséget arra, hogy eredményesen dolgozzanak, emeljék a munka termelékenységét, javítsák a termelés minőségét. A munkát tehát az üzemekben úgy kell megszervezni, hogy termelékenységége hónapról-hónapra, évnegyedről-évnegyedre emelkedjék”⁷.

A munka termelékenységének gyorsíramú növekedése a a Szovjetunióban azt mutatja, hogy a szovjet ipar és a mezőgazdaság a munka megszervezésének

⁷ Sztálin. A leninizmus kérdései. 437. old.

megjavításában nagy sikereket ért el. Ezt fényesen bizonyítják az élenjáró vállalatok, építkezések, vasutak, kolhozok, szovhozok, gép- és traktorállomások tapasztalatai. A Szovjetunióban a munka termelékenysége azért nagyobb, mert minimálisra csökkentették a munkaidővesztéseget, jobban kihasználják a munkanapot, célszerűen alkalmazzák a technikát, tökéletesebben szervezik meg a munkát és a termelést, állhatatos küzdelmet folytatnak a termelési eszközök felelőtlen kezelése és a bérezés terén mutatkozó egyenlődsdi ellen, fokozzák a munkafegyelmet, széles körben fejlesztik ki a szocialista munkaversenyt és a Sztahanov-mozgalmat.

A munka és a termelés észszerű megszervezésének kitűnő példája a termelés folyamszerű módszere. A folyamszerű termelésben a termelési eszközök a gyártási folyamat menete szerint vannak elhelyezve, ami lehetővé teszi, hogy sokkal jobban kihasználják a berendezést és az üzemteret, csökkentsék az improduktív munkaidőráfordításokat és biztosítsák az ütemes termelést. A munkadarabok előre meghatározott terv alapján szakadatlan mozgásban vannak az egyik munkahelytől a másikig, a különböző műveleteket sorozatosan végzik el rajtuk. A munkadarabok mozgatása a folyamszerű termelés esetében futószalagon, szállítószalagon, gorgópáryán stb. történik.

A folyamszerű termelés bevezetése lehetővé tette, hogy még nagyobb eredményeket érjenek el a munka termelékenységeinek emelésében és megjavítsák a műszaki és gazdasági mutatószámokat. A folyamszerű termelésre történő áttérés lehetővé teszi a termelés jelentékeny növelését, a termelési kapacitás jobb kihasználását, az önköltség csökkentését és a minőség javítását. Így például a Moszkvai Műszergyárban a folyamszerű termelés révén 13 napról 4 órára csökkentették egyes készülékek termelési ciklusát, útjukat

pedig 258 méterről 79 méterre rövidítették és sokszorosára emelték a munka termelékenységét.

Az élenjáró vállalatok tapasztalatai megmutatták, hogy milyen nagyok, valósággal kimeríthetetlenek a munkaszervezés megjavításának tartalékai. Legfontosabb ilyen tartalék a munkaidő jó kihasználása, a munkaidőkiesések elleni kitartó küzdelem. A termelés élenjárói úgy takarékoskodnak az idővel, hogy gondosan előkészítik munkahelyüket, észszerűen használják és gondosan ápolják a berendezést. A szocialista vállalatoknál nagyon elterjedt munkaszervezési módszer a kollektív sztahanovista munka, az egyszerre több gépen végzett munka, több szakma elsajátítása és az ütemterv szerinti munka. A Szovjetunió iparában állandóan tökéletesítik a munkaszervezési módszereket. Ez lehetővé teszi a technika jobb kihasználását és a társadalmi munka termelékenységének fokozását.

Vegyük például a szénbányászat egyik élenjáró munkaszervezési módszerét, a ciklusos ütemterv szerinti munkát. A munka ciklusos ütemterv (egy ciklus = 24 óra) szerinti megszervezése azt jelenti, hogy a megadott réselési mélységig az egész fejtési szint hosszában kitermelt szenet két műszakon belül kiszállítják, a karbantartó és előkészítő munkák elvégzésére pedig a harmadik műszakot használják fel. A munkának ez a rendje biztosítja a széntermelés egyenletes menetét, erősíti a termelési fegyelmet, fokozza a munka termelékenységét, javítja minőségét és csökkenti az önköltséget. A fejtési szintek ciklusos ütemterv szerinti megmunkálása azt eredményezi, hogy a munka termelékenysége emelkedik. Például a „Nyeszvetajantracit” tröszt 5. számú bányájában 25, OGPU nevű bányájában 18 százalékkal, a „Sahtantracit” tröszt Petrovskij bányájában pedig 20 százalékkal stb. emelkedett a munka termelékenysége.

Némely iparágban és vállalatnál azonban még

mindig komoly hiányosságok mutatkoznak a munkaszervezés körül. Vannak olyan vállalatok, amelyeknél a termelés rossz megszervezése és a gazdasági vezetők szervezőképességének elégtelensége miatt a munkában zökkenők vannak, s a termelés káros „hajrá munkával” folyik. A termelés nem ütemes volta gépállásra és munkaidőkiesésre vezet, növeli a selejtet és a tervfeladatok teljesítésének elmulasztását vonja maga után.

A SzK(b)P VIII. konferenciája megkövetelte, hogy az évi, negyedévi és havi terveket ne középtérben, hanem előre kidolgozott ütemterv szerint ütemesen teljesítsék; hogy a tervet ne csak az egyes iparágak átlagosan, hanem az egyes vállalatok, műhelyek, brigádok, munkapadok és műszakok is teljesítsék; hogy a tervet ne csak mennyiségileg, hanem minőségileg, az önköltségcsökkentés figyelembevételével, a megállapított szabványok szerint is teljesítsék. Az ütemterv a munka helyes megszervezésének alapja a termelésben, amely fegyelmezi a munkásokat és a termelés parancsnokait, kedvező körülményeket teremt az összehangolt és termelékeny munkához.

A munka megszervezésének és a termelékenység fokozásának fontos előfeltétele a műszaki normák megállapítása. „Technikai normák nélkül — tanítja Sztálin elvtárs — a tervgazdaság lehetetlen. A technikai normák kelleneek azonkívül arra is, hogy az elmaradt tömegeket az élenjárók előbbre vigyék. A technikai norma — nagy szabályozó erő, mely a termelésben a munkások széles tömegeit a munkásosztály élenjáró elemei köré csoportosítva szervezi meg”⁸.

A műszaki norma megállapítása során meghatározzák a munkás teljesítménynormáit azoknak a konkrét termelési feltételeknek a figyelembevételével, amelyekben munkáját végzi. Ezeket a normákat mű-

⁸ Sztálin. A leninizmus kérdései. 631. old.

szaki (vagy elszámolási) normáknak nevezzük. Előírják azoknak a munkadaraboknak vagy műveleteknek a számát, amelyeket a munkásnak egy bizonyos időegység (műszak, óra) alatt el kell készítenie, illetőleg el kell végeznie. Ezek a normák szolgálnak alapul minden munkás napi bérének kiszámításához.

A termelési tervek teljesítéséért és túlteljesítéséért folytatott küzdelemben az élenjáró és haladó normák bevezetésének hatalmas szervező és mozgósító jelentősége van a vállalatok munkájában. A szocialista tervek nem a termelésben elért számtani átlagnormákhoz, hanem az élenjáró munkások, műhelyek és vállalatok tapasztalatain alapuló normákhoz igazodnak.

Az új, haladó teljesítménynormák bevezetése elősegíti a tömegek alkotó kezdeményezésének kifejlődését, és a dolgozókat új, tökéletesebb munkamódszerek, élenjáró technológiai eljárások alkalmazására serkenti. A szovjet népgazdaság helyreállításának és fejlesztésének öt éves tervéről (1946—1950) szóló törvény előírja, hogy: „Az iparban el kell terjeszteni a műszakilag megalapozott normák alkalmazását, mégpedig úgy, hogy figyelembe kell venni az élenjáró technológiát és a munka növekvő technikai felszereltségét. A normamegállapítás ügyét tapasztalt mérnök- és technikuskáderek bevonásával kell biztosítani.”

A szovjet vállalatoknál rendszeresen felülvizsgálják a műszaki normákat és élenjáró, haladó normákat vezetnek be, melyek megfelelnek a termelés elért szervezési és technikai színvonalának. 1949-ben sok iparágban teljesítették és túlteljesítették azokat az új, magasabb teljesítménynormákat és a berendezés kihasználásának haladó normáit, amelyeket az állami terv előírt. Az új, élenjáró normák bevezetése az egyik legfontosabb eszköze annak, hogy mozgósítsuk a szocialista termelés belső tartalékait és meggyorsítsuk a népgazdaság fejlődési ütemét.

A kolhozok megszilárdítása és továbbfejlesztése szempontjából a helyes munkaszervezésnek igen nagy jelentősége van. A kolhozparasztnak munkájának helyes megszervezése azt jelenti, hogy a kolhozok termelése minden szempontból megjavul: tökéletesítik a tervkészítést, pontosan nyilvántartják a munkát és annak eredményeit, állandósul a brigádok összetétele, végetvetnek a termelési eszközök felelőtlen kezelésének, felszámolják az egyenlősít a részesedés megállapításánál, fokozzák a munkafegyelmet, továbbfejlesztik a szocialista munkaversenyt.

A kolhozokban a munka megszervezésének fő formája a termelőbrigád. A Mezőgazdasági Artel Minta-alapszabályának 14. pontjában ezt olvashatjuk: „A vezetőség termelőbrigádokat alakít az artel tagjaiból.

A szántóföldi brigádokat legalább egy teljes vetésforgó idejére állítják össze.

A szántóföldi brigádoknak a vetésforgó területét egy vetésforgó idejére adják át.

A kolhozvezetőség minden szántóföldi brigádnak külön okirat szerint adja ki a szükséges munkaeszközöket, az igásállatokat és gazdasági épületeket.”

Az állandó termelőbrigádnak lehetősége nyílik arra, hogy a kolhozban a lehető legeredményesebben alkalmazza a gép- és traktorállomás gépeit és a kolhoz saját termelési eszközeit, valamint arra, hogy teljes mértékben élhessen azokkal az előnyökkel, amelyeket a kollektív munka biztosít. Csak valamely aggregát, valamely gép egész kezelőszemélyzetének összehangolt munkájával lehet sikert elérni a munkában. A szántóföldi brigádokon belüli elkülönített munkacsoportok szétforgácsolják a kolhoz erejét, zavarják a mezőgazdasági termelés gépesítését, akadályozzák a nagyüzemű szocialista földművelés előnyeinek kihasználását.

Lenin—Sztálin pártja és a szovjet kormány nagy figyelmet fordít a kolhozok munkaszervezésének kér-

désére. Állandóan gondoskodnak arról, hogy a munka megszervezésének formái megfeleljenek a korszerű technika színvonalának, hogy lehetővé tegyék a gépek és mechanizmusok hatékony kihasználását, az élenjáró agrobiológiai tudomány vívmányainak alkalmazását, tág teret nyissanak a technika fejlődésének és biztosítsák a munka termelékenységeinek szüntelen növekedését. A párt és a kormány intézkedett arról, hogy kiküszöböljék a kolhozok munkaszervezésében számos helyen előforduló hibákat, megszilárdítsák az állandó termelőbrigádokat és növeljék a gép- és traktorállomások szerepét. Ezek a rendszabályok igen nagyjelentőségűek a kolhozok további gazdasági és szervezeti megszilárdítása, a szocialista mezőgazdaság újabb, hatalmas fellendítése szempontjából.

A párt a munkaszervezés tökéletesítése érdekében mozgósítja országunk kolhozparasztságát és állandóan hangsúlyozza a nagy kolhozok előnyeit a kis kolhozokkal szemben. A nagyüzemű mezőgazdaság ereje a kisüzeművel szemben a földművelés terén abban mutatkozik, tanítja Sztálin elvtárs, hogy az előbbinek megvan a lehetősége a gépek legészszerűbb alkalmazására, a tudomány vívmányainak felhasználására, a trágyázásra, a munka termelékenységeinek fokozására és így arra is, hogy több terméket adjon.

A kolhozoknak a pártszervezetek vezetésével történő egyesítése lehetővé teszi a kolhozok számára, hogy a mezőgazdaságban még szélesebb körben meghonosítsák és mégjobban felhasználják az élenjáró technikát, kifejlesszék a nagyüzemű és magas áruhozamot biztosító közös állattenyésztést, saját erejükkel fokozzák a falu jólétét. A kolhozok egyesítése biztosítja a kolhoztermelés sokoldalú fejlődését, a kolhozjövedelem gyors növekedését és a kolhozparasztok anyagi és kulturális színvonalának emelkedését.

A mezőgazdaság további fellendítésének fontos eszköze az élenjáró tapasztalatok és a tudományos

eredmények propagandája és meghonosítása a kolhozok és szovhozok termelésében. 1950-ben a mezőgazdasági szervek mellett különleges mezőgazdasági propagandahivatalokat és propagandacsoportokat létesítettek, amelyeknek az a feladatuk, hogy tudományos alapon általánosítsák és a termelésben széles körben meghonosítsák a szovjet tudomány vívmányait és gyakorlati eredményeit, az újítók munkamódszereit és az új agronómiai eljárásokat.

A háború idején és a háborúutáni években a népgazdaság minden ágában gazdag tapasztalatanyagot gyűjtöttek össze arra vonatkozóan, hogy miként kell élenjáró módon megszervezni a termelést. Ezt a tapasztalatanyagot valamennyi vállalat közkincsévé kell tenni. A kommunizmus építésének nagyszabású feladatait csak úgy valósíthatjuk meg országunkban, ha nem elégedünk meg átlagos mutatószámokkal, átlagos termelési eredményekkel. A szovjet emberek megértik ezt és egyre újabb erőforrásokat tárnak fel azért, hogy munkájukat a szocialista termelés fellendítése érdekében még termelékenyebbé tegyék.

Lenin és Sztálin pártja minden dolgozót arra ösztönöz, hogy tanulmányozza és terjessze az újítók élenjáró tapasztalatait, a munkaszervezés legjobb módszereit és eljárásait. „Kötelességünk abban áll — mondta G. M. Malenkov —, hogy továbbra is az élenjáróra támaszkodjunk, minden erőnkkel támogassuk mindazt, ami élenjáró, mindenképpen gyarapítsuk és terjesztjük munkánk haladó jellegű kezdeményezéseit és pozitív példáit, úgy irányítsuk a dolgokat, hogy valamennyiünk eredménye egy színvonalra kerüljön az újítók, az élenjáró szovjet emberek eredményeivel”⁹.

A tömegek széleskörű bevonása a szocialista munkaversenybe, az élenjáró sztahanovista tapasza-

⁹ Malenkov. Új diadalok felé. (Nemzetközi kérdések 1. sz.) Szikra 1950. 14. old

latok elterjesztése és a dolgozók mozgósítása az új, élenjáró normák teljesítésére — ezek a termelékenység további emelésének nélkülözhetetlen előfeltételei népgazdaságunk minden ágában. Az a körülmény, hogy meghonosítjuk a legjobb tapasztalatokat, hogy minden munkást az élenjárók színvonalára emelünk, nemcsak a terv teljesítését, hanem túlteljesítését is biztosítja, azonkívül meggyorsítja a szocialista termelés fejlődését.

Minden vállalatnál és a népgazdaság minden ágában a munka termelékenységeinek fokozásáért folyó küzdelem igen fontos feltétele a termelőerők újabb, hatalmas arányú fellendülésének, valamint annak, hogy megvalósítsuk a Szovjetunió fő gazdasági feladatát, az átmenetet a kommunizmus alsó fokáról a kommunizmus felsőbb fokára.

VI

A SZOVJET DOLGOZÓK ANYAGI ÉS KULTURÁLIS SZÍNVONALÁNAK ÁLLANDÓ EMELKEDÉSE

A kapitalizmusban a dolgozók abszolút és viszonylagosan elnyomorodnak. A gazdagság felhalmozása a burzsoázia kezében a kizsákmányolás növelése, a munkások életszínvonalának rendszeres csökkentése, a parasztok, kusztárok és kisiparosok tönkretétele révén valósul meg. Lenin így jellemezte a munkássz-tály elnyomorodását a kapitalizmusban: „A munkás abszolút elnyomorodik, vagyis egyenesen szegényebbé válik, mint korábban volt, kénytelen rosszabbul élni, szűkösebben táplálkozni, gyakrabban kénytelen éhezni, pincékben és padlásokon húzni meg magát.

Még nyilvánvalóbb azonban a munkások viszonylagos elnyomorodása, vagyis a munkások részesedésének csökkenése a társadalom jövedelmében. A munkások aránylagos részesedése a gyorsan gazdagodó kapitalista társadalom javaiban egyre kisebb, mivel a milliomosok egyre gyorsabban gazdagodnak”¹.

Sztálin elvtárs ezt tanítja: „A kapitalizmus fejlődése arra vezet, hogy a dolgozók óriási többsége elnyomorodik és éhséggel küzdve tengeti életét, a dolgozók felső vékony rétegét pedig megvesztegetik és jóllakatják”².

A kapitalizmus fejlődésével együtt nő a kizsák-

¹ Lenin—Sztálin. A munkáról. 60. old.

² Sztálin Művei. 7. köt. Szikra 1951. 101. old.

mányoló osztályok gazdagsága és részesedésük a nemzeti jövedelemben. Például, az Egyesült Államokban élő családok 10 százalékára 1939-ben a nemzeti jövedelemnek körülbelül 40 százaléka jutott, míg a családok 1 százaléka, a leggazdagabbak, 14 százalékkal részesedtek a nemzeti jövedelemben. Még élesebb fényt vetnek a tőkések meggazdagodására azok az adatok, amelyek azt mutatják, hogyan nőtt részesedésük a nemzeti jövedelemben a második világháború éveiben és a háború befejezése után. 1939-ben az amerikai monopolisták profitja 6,4 milliárd dollár volt, a háború tetőpontján felülmúlta az évi 24 milliárdot, 1948-ban pedig elérte a 35,6 milliárdot. Az amerikai sajtó adatai szerint 1950 harmadik negyedében 486 korporáció profitja 51 százalékkal volt több, mint az előző év megfelelő időszakában. 12 légi társaság profitja 92, 20 kohászati korporációé 195 és 11 színesfémkohászati korporációé 286 százalékkal növekedett.

A tőkés társadalomban ezzel egyidejűleg rendszeresen csökken a dolgozók életszínvonala. Az amerikai munkás jövedelme a háborúelőtti években, még a szépített hivatalos adatok szerint is, a létminimumnak átlagban csak 40—60 százaléka volt. Az Egyesült Államok munkásainak reálbére 1948-ban 15—25 százalékkal volt alacsonyabb, mint 1944-ben. Angliában a munkások reálbére a jelentősen módosított hivatalos adatok szerint 1938 óta 25 százalékkal csökkent. Különösen rohamosan süllyedt a dolgozók életszínvonala Olaszországban, Franciaországban, Belgiumban és Nyugat-Németországban.

Rendszeresen csökken a dolgozók részesedése a nemzeti jövedelemben. Az Egyesült Államok lakosságának 78,6 százaléka dolgozó, de a nemzeti jövedelemből csak 44,4 százalék az övék. A legkisebb jövedelmű családokra, a családok 27 százalékára a nemzeti jövedelemnek csak 8 százaléka jut. Anglia lakosságának 88,2 százaléka dolgozó, míg részesedésük a

nemzeti jövedelemben 40,8 százalék. 1938-tól 1949 második feléig a francia kapitalisták részesedése a nemzeti jövedelemből 29-ről 50,5 százalékra nőtt, a bér-munkásoké pedig 45-ről 34 százalékra csökkent.

A második világháború után a monopoltőkések egész sor drákói rendszabályt léptettek életbe annak érdekében, hogy a munkásosztálytól megvonják demokratikus szabadságjogainak utolsó maradványait is és fokozták támadásukat a munkásosztály életszínvonalára ellen. Az Egyesült Államokban érvénybe léptették a munkásellenes, fasiszta jellegű Taft—Hartley törvényt, amely a munkásságot legelemibb, létfontosságú jogaitól fosztja meg. Az Egyesült Államokban és a marshallizált országokban egyre nő a drágaság, állandóan csökkennek a reálbérek és rosszabbodnak a munkafeltételek. 1950 elején a tőkés országokban körülbelül 45 millió teljes és részleges munkanélküli volt. A tőkés államok többségében végrehajtott valuta-leértékelés a dolgozók újabb kirablását jelentette, mivel ennek hatására jelentősen romlott a pénz vásárlóereje és csökkentek a munkabérek. A háborús gyújtogatók, hogy folytathassák a veszett fegyverkezési versenyt, súlyos adóterheket raknak a dolgozók vállára.

A tőkés országokban a munkanélküliség növekedésével és a munkásosztály életszínvonalának rohamos süllyedésével egyidőben egyre fokozódik a kisparaszti gazdaságok tönkrementése is. Az amerikai farmereknek több mint a fele elvesztette földjét és bérlő lett. Az Egyesült Államokban 30 millió farmer jövedelme még a létminimumot sem biztosítja. Több mint 10 millió gazda súlyos nyomorban él. A farmerek milliói vándorló mezőgazdasági munkásokká váltak.

A fegyverkezési hajszája, az amerikai imperialisták koreai katonai intervenciója és a Truman-féle „kivételes állapot” a hadikiadások növekedését vonja maga után, ami súlyos teherként nehezedik a dolgo-

zők vállára. Az imperialisták népellenes politikájának eredménye a munkanélküliség és a nyomor növekedése, a dolgozók életszínvonalának katasztrofális zuhanása — ez az „amerikai életforma”.

Ezek a tények azt bizonyítják, hogy a kapitalista országokban növekszik a kizsákmányoló osztályok gazdagsága és ugyanakkor egyre fokozódik a munkásosztály és valamennyi dolgozó elnyomorodása. A dolgozók abszolút és viszonylagos elnyomorodása a tőkés termelési mód törvénye.

Egészen más a helyzet a Szovjetunióban. A szocialista rendszerben felszámolták a termelési eszközök magántulajdonát, az embernek ember általi kizsákmányolását, a válságokat, a munkanélküliséget, a munkásosztály elnyomorodását és a falu nyomorát. A történelemben először a szocialista termelési mód biztosította a dolgozó tömegek számára a jómódú és kulturált élet lehetőségét.

Sztálin elvtárs a sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán ezt mondta: „Forradalmunk jellemző sajátága abban áll, hogy nemcsak szabadságot adott a népnek, hanem anyagi javakat is és megadta a jómódú és kulturális élet lehetőségét is”³.

A kapitalizmusban a nemzeti jövedelemnek, vagyis a dolgozók által újonnan termelt értéknek az oroszánrészét a kizsákmányoló osztályok sajátítják ki. A szocializmusban a nemzeti jövedelem elosztása nem a kizsákmányoló osztályok érdekében történik, hanem a munkások, parasztok és az értelmiség jólétének emelése, a szocialista ipari és mezőgazdasági termelés kibővítése érdekében.

A szocialista társadalomban a termelőerők fejlődése és a társadalmi vagyon növekedése a dolgozók állandóan javuló anyagi helyzetének az alapja. A szov-

³ Sztálin. A leninizmus kérdései. 627. old.

jet emberek szabad, alkotó munkája — a nép jólétének kimeríthetetlen forrása.

A szovjet emberek anyagi jólétének szakadatlan növekedése a szocializmus törvénye. A szocialista rendszer fejlődése elképzelhetetlen a dolgozók élet-színvonalának szüntelen emelkedése nélkül. Sztálin elvtárs arra tanít, hogy „...a szovjet rendszer és a proletárdiktatúra csak akkor fejlődhet, ha a munkásosztály anyagi jóléte és kulturális színvonala állandóan emelkedik, ha a Szovjetország minden dolgozójának helyzete állandóan javul...”⁴

A dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelkedése a legáltalánosabban és a legvilágosabban a nemzeti jövedelem növekedésén mérhető le. A két háborúelőtti sztálini ötéves terv idején a nemzeti jövedelem a következőképpen növekedett a Szovjetunióban:

*A nemzeti jövedelem növekedése a Szovjetunióban
(milliárd rubelben; 1926/27-es árakon)*

1913	1928	1932	1937
21	25	45,5	96,3

A fenti táblázatból látható, hogy a Szovjetunió nemzeti jövedelme az 1913. évinek 4,5-szeresére növekedett. A harmadik ötéves terv folyamán a nemzeti jövedelem tovább emelkedett; lehetővé tette a munkások, parasztok és az értelmiség életszínvonalának további jelentős emelését és biztosította a szocialista bővített újratermelést a városban és a falun egyaránt.

A tőkés országokban a dolgozók részesedése a

⁴ Sztálin Művei. 7. köt. 101. old.

nemzeti jövedelemben rendszeresen csökken, míg a Szovjetunióban, ezzel szemben, szakadatlanul növekszik. 1932-ben az egy főre számított nemzeti jövedelem az 1913. évi színvonal kétszerese, 1937-ben pedig a négy és félszerese volt.

A szovjet dolgozók anyagi helyzetének döntő javulása szoros kapcsolatban van a városi munkanélküliség és a falusi nyomor felszámolásával. A Szovjetunióban megszüntették a munkanélküliséget — a munkásosztály ostorát. Míg a tőkés országokban sokmilliónyi munkanélkülinek és családjaiknak szűkölködniök és nélkülözniök kell, mert nincs munkájuk, addig nálunk nincs olyan munkás, akinek ne jutna munka, akinek ne lenne keresete. A munkanélküliség megszüntetése és a holnapi nap biztonsága olyan javak, amelyeket a dolgozók a szocialista rendszertől kaptak.

Sztálin elvtárs a SzK(b)P XVII. kongresszusán tartott beszámolójában a következőket mondotta: „A kizsákmányolás megszüntetése, a munkanélküliség megszüntetése a városban, a nyomorúság megszüntetése falun — olyan történelmi vívmányok ezek a dolgozók anyagi helyzete szempontjából, amilyenekről a legesleg-«demokratikusabb» burzsoá országok munkásai és parasztjai még csak nem is álmodhatnak”⁵.

A szovjet népgazdaság szakadatlan növekedésével együtt állandóan növekszik a munkások és alkalmazottak száma is.

*A munkások és alkalmazottak számának növekedése a Szovjetunióban a két háborúelőtti öt éves terv idején
(millió ember)*

1913	1929	1933	1937
11,4	12,2	22,3	27

⁵ Sztálin. A leninizmus kérdései. 578. old.

A munkások és alkalmazottak száma tehát 1913 óta több mint 2,3-szeresére növekedett.

Különösen gyorsan nő a szakképzett káderek száma. A Szovjetunióban 1926 és 1939 között a következőképpen emelkedett a szakmunkások száma: a fűrógépkezelők száma 7-szeresre, a szerszámgépeken dolgozók száma 14-szeresre, a szerszámkészítőké 12-szeresre, a gépkocsivezetők száma pedig 40-szeresre nőtt.

A munkások és alkalmazottak száma 1949-ben 15 százalékkal volt nagyobb, mint 1940-ben, a háború előtt. 1950-ben a munkások és alkalmazottak száma 1949-hez képest kétfélmillióval nőtt.

A Szovjetunióban szakadatlanul növekszik a munkabérialap és az átlagos évi kereset is.

A munkások és alkalmazottak munkabérének növekedése a Szovjetunióban

	1932	1937
Évi munkabérialap (milliárd rubelben)...	32,7	82,2
Évi átlagkereset (rubelben).....	1 427	3 093

A gyárparban a munkások és alkalmazottak munkabérialapja csupán a második ötéves terv idején több mint 2,5-szeresére, a munkások személyenkénti fogyasztása pedig a fő élelmiszercikkekből 2—3-szorosára nőtt. A bérekkel együtt állandóan nőttek az államnak a dolgozók kulturális és jóléti szükségleteire fordított kiadásai is.

A Szovjetunióban, a tőkés országokkal ellentétben, a munkások és alkalmazottak jövedelme nem szorítkozik egyéni fizetésükre. A szocializmus országában a dolgozók készpénzfizetéséhez hozzá kell számítani a fizetett szabadságot, a táppénzt, a prémiumokat stb., amit az állam fizet. A Szovjetállam hatalmas

összegeket fordít iskolák, kórházak, óvodák, bölcsődék, szanatóriumok fenntartására, családi pótlékokra, ösztöndíjakra és nyugdíjakra. 1950-ben szociális és kulturális célokra a költségvetés 116,8 milliárd rubelt irányzott elő, ami 86,3 százalékkal több, mint 1945-ben volt. Az állam csupán a táppénzek, a fizetett szabadság, a fizetett terhességi és szülési szabadság, az ingyenes oktatás és ingyenes orvosi kezelés révén több mint 33 százalékkal növeli a dolgozók fizetését.

A kulák kizsákmányolás felszámolása után megszűnt a falu nyomora is. A mezőgazdaság szocialista átszervezése után teljesen megváltozott a sorsa annak a szegényparasztságnak, amely a kapitalizmusban reménytelenül és nyomorúságosan tengődik. A kolhozrendszer minden kolhozparaszt előtt megnyitja a jómód és a műveltség útját. A kolhozparasztságnak nem kell jövedelme tekintélyes részét földvásárlásra, igásállatok és más termelési eszközök beszerzésére fordítani. Minden fontos termelési és munkaeszköz állami és szövetkezeti kolhoztulajdonban van.

A kolhozparasztság jóléte rendszeresen fokozódik. A kolhozok készpénzjövedelme 1933-ban 5,7 milliárd rubel volt, ami 1939-ben már 18,3 millárdra, vagyis a 3,2-szeresére növekedett. Az ország gabonatermő vidékein a munkaegységekre kiadott gabonamennyiség 1933-ban kolhozportánként átlag 61 pudot tett ki. Ez a mennyiség 1937-ben már 144 pudra emelkedett. A kolhozparasztság természetbeni és készpénzjövedelme a háborúutáni években is szakadatlanul növekszik.

Ebben is megnyilvánul a gépesített, nagyüzemű, kollektív mezőgazdasági termelés előnye, mégpedig nemcsak az egyéni kisparaszti, hanem a kapitalista nagyüzemű gazdasággal szemben is.

A szovjet nép anyagi jólétének növekedésével együtt szakadatlanul emelkedik a dolgozó tömegek műveltségi színvonala is. Az állam 1937-ben háromszorannyit költött az ország lakosságának kulturális

és jóléti szükségleteire, mint 1932-ben. A műveltség a Szovjetunióban vált először az egész nép tulajdonává.

A Szovjethatalom idején országunkban igazi kultúrforradalom zajlott le. Felszámoltuk az írástudatlanságot, megszerveztük az általános, kötelező elemi oktatást, hatalmasan kiszélesítettük a közép- és főiskolák hálózatát, új, szocialista értelmiséget neveltünk, s felemeltük a dolgozók kulturális és technikai színvonalát. Sztálin elvtárs ezt mondta a SzK(b)P XVIII. kongresszusán: „A nép kulturális fejlődésének szempontjából az elmúlt öt év valóban a kultúrforradalom időszaka volt. A Szovjetunió nemzetiségeinek nyelvén folyó általános, kötelező elemi oktatásnak életbeléptetése, a különböző fokozatú iskolák és tanulók számának növekedése, a főiskolát végzett szakemberek számának növekedése, az új szovjet értelmiség megteremtése és megerősödése — ez a nép kulturális emelkedésének általános képe”⁶.

A Szovjetunióban új, nagylétszámú szovjet értelmiség alakult ki. Évről-évre nő a népgazdaságban foglalkoztatott magas és közepes képzettségű szakemberek száma. A háborúelőtti sztálini ötéves tervek idején különösen megnőtt a szakképzett káderek száma a népgazdaság legkülönbözőbb ágaiban. A főiskolákon az 1937/38-as tanévben több mint háromszorannyi hallgató fejezte be tanulmányait, mint 1933-ban. 1933-tól 1938-ig 476 600 új szakember lépett munkába, köztük 132 600 gépész- és építészmérnök. Az 1939-es összeírások adatai szerint a főiskolai képzettségű szakemberek 90 százaléka a Szovjethatalom idején végezte el főiskolai tanulmányait, több mint 70 százalékuk pedig az ötéves tervek idején. 1950-ben a főiskolák és technikumok, a levelező hallgatókat is beszámítva, 500 000 fiatal szakembert adtak az országnak: 236 000

⁶ Sztálin. A leninizmus kérdései. 729. old.

mérnököt, technikust, agronómust, közgazdászt az ipar, az építkezés, a közlekedés, a mezőgazdaság és az államapparátus számára és 264 000 tanítót, orvost és más szakembert a kultúra vagy az egészségügy számára.

A szovjet népgazdaság helyreállításának és továbbfejlesztésének háborúutáni ötéves terve előírta a dolgozók anyagi jólétének és kulturális színvonalának további fellendítését.

Sztálin elvtárs 1946 február 9-i történelmi jelentőségű beszédében, a háborúutáni ötéves terv jelentőségéről szólva többek között ezt mondotta: „...különös figyelmet fogunk fordítani a közszükségleti cikkek gyártásának fejlesztésére, a dolgozók életszínvonalának emelésére az összes cikkek árainak következetes csökkentésével és számos különböző tudományos kísérleti intézetet fogunk építeni, melyek lehetőséget nyújtanak a tudománynak, hogy kifejlessze erőit”⁷. A szovjet nép nagy vezérének ezeket az útmutatásait sikeresen valósítjuk meg a gyakorlatban.

A háborúutáni ötéves terv sikeres teljesítésének eredményeképpen, a szovjet népgazdaság általános fellendülésével és a fogyasztási cikkek gyártásának fejlesztésével kapcsolatban jelentősen emelkedett a dolgozók anyagi jólétének színvonala, emelkedett a munkások és alkalmazottak reálbére.

Az ötéves terv előirányzata szerint a nemzeti jövedelemnek 1950-ben 38 százalékkal kellett felülmúlnia a háborúelőtti színvonalat. 1950-ben a nemzeti jövedelem 64 százalékkal múlta felül a háborúelőtti, 1940-es színvonalat.

1946-tól 1949-ig 8 millió új munkás és alkalmazott lépett munkába a népgazdaság különböző ágaiban. A Szovjetunió népgazdaságában dolgozó munkások és alkalmazottak száma 1950 végén 39,2 millió volt.

⁷ Olvasókönyv a marxizmus-leninizmus tanulmányozására. 1. kiad. 1. köt. Szikra 1949. 214. old.

A munkások és alkalmazottak egy dolgozóra számított jövedelme összehasonlító áron 1949-ben átlag 24 százalékkal volt magasabb, mint 1940-ben. A parasztok jövedelme egy mezőgazdasági dolgozóra számítva átlagban 1949-ben több mint 30 százalékkal nőtt 1940-hez képest.

A háborúutáni időszakban komoly sikereket értünk el a dolgozók kulturális és jóléti színvonalának emelése terén. Az utóbbi öt évben az állam szociális és kulturális célokra 524,5 milliárd rubelt költött, mégpedig: közoktatásra 258,9, egészségügyre 94,4 és társadalombiztosításra 102 milliárd rubelt. 1951-ben a szociális és kulturális célokra fordítandó összeg így oszlik meg: közoktatás 59, egészségügy és sport 21,9, társadalombiztosítás 22,3, sokgyermekes és egyedülálló anyák állami támogatása 4,1 milliárd rubel.

Sikeresen megoldjuk azt a történelmi feladatunkat is, amelyet Sztálin elvtárs tűzött ki a SzK(b)P XVIII. kongresszusán: „Mi minden munkást és minden parasztot művelt és képzett emberré akarunk tenni és idővel el is érjük ezt”⁸. Országunkban a különböző korú, nemzetiségű és foglalkozású emberek tízmilliói tanulnak.

Az elemi és középiskolai tanulók, a technikumok és más középfokú iskolák növendékeinek száma 1950-ben elérte a 37 milliót, ami 4,5-szer több, mint amennyi a cári Oroszországban volt. 1950-ben a főiskolások száma (a levelező hallgatókkal együtt) 1 247 000 volt, több mint 400 000-rel több a háborúelőtti állapotnál. A népgazdaságban foglalkoztatott közepes és felsőfokú képzettséggel rendelkező szakemberek száma 1949-ben 68 százalékkal szárnyalta túl a háborúelőtti, 1940-es létszámot.

A Szovjetunióban erőteljes lendülettel működnek a kulturális-felvilágosító és a tudományos kutatóinté-

⁸ Sztálin. A leninizmus kérdései. 755. old.

zetek. A tudományos kutatóintézetek száma már 1949-ben az 1940-es színvonal másfélszeresére nőtt, az azokban működő, tudományos tevékenységet folytató dolgozóké pedig csaknem megkétszereződött. 1951-ben az állami költségvetésben 5,3 milliárd rubelt irányoztak elő a tudomány fejlesztésére, s ugyanakkor a különböző gazdasági szervezetek még további 2,7 milliárd rubelt fordítanak ugyanerre a célra.

Országunk szabad, kizsákmányolástól mentes dolgozói tevékenyen vesznek részt új kultúránk kialakításában. Szüntelenül emelkedik a dolgozók kulturális és technikai színvonala, gyarapodik a termelés újitóinak száma, akik új utakat törnek a tudományban és a technikában egyaránt.

A lakosság képzettsége és kulturális színvonala szempontjából a Szovjetunió messze maga mögött hagyja az összes tőkés országokat. Jellemző, hogy a leggazdagabb tőkés államnak, az Egyesült Államoknak a költségvetésében az 1951/52-es pénzügyi évre (a pénzügyi év az Egyesült Államokban július elsején kezdődik) mindössze a költségvetés 2 százalékát irányozták elő közoktatásügyi és egészségügyi célokra. Viszont a fegyverkezés, az atombombagyártás és más hadikiadások 1950/51-ben a költségvetésnek körülbelül 87 százalékát emésztették fel.

Sikeresen halad a Szovjetunióban a lakásépítési program végrehajtása is. A háborúutáni ötéves terv négy éve és három hónapja alatt körülbelül 90 millió négyzetméter lakóterületet építettek fel vagy állítottak helyre. A falvakban egyidejűleg több mint 2,5 millió lakóházat állítottak helyre vagy építettek újjá.

A nép életszínvonalának emelkedése szempontjából nagyon fontos szerepet játszott a pénzreform, valamint az élelmiszerek és iparcikkek jegyrendszerének megszüntetése, amit a Szovjetállam 1947 decemberében valósított meg. Ez az intézkedés elősegítette a háború következményeinek gyors felszámolását a

pénzforgalom terén, elősegítette a rubel értékének megszilárdítását és megkönnyítette az áttérést az egységes árakon folyó szovjet kereskedelemre. A szovjet népgazdaság hatalmas fellendülése a háborúutáni években, a munka termelékenységének szüntelen növekedése és az önköltségcsökkentés lehetővé tette a kiskereskedelmi árak leszállítását.

Az élelmezési és az iparcikkek állami kiskereskedelmi árainak, majd ezt követően a szövetkezeti kereskedelemben és a kolhozpiacon érvényben lévő árak leszállítása a rubel vásárlóerejét 1948-ban az 1947. évinek kétszeresére emelte, míg a munkások és alkalmazottak reálbére több mint a kétszeresére nőtt. Lényegesen emelkedett a mezőgazdaságban foglalkoztatott lakosság készpénzjövedelme is. A közszükségleti cikkek árainak 1949 március 1-én végrehajtott második leszállítása lehetővé tette a munkások és alkalmazottak reálbérének és a kolhozok jövedelmének még jelentősebb emelését.

A közszükségleti cikkek árának első leszállítása a jegyrendszer eltörlésekor történt. Ez a vásárlóközönségnek egy év leforgása alatt körülbelül 86 milliárd rubel megtakarítást jelentett. Az 1949 március 1-én végrehajtott második árleszállítással a lakosság egy év alatt további 71 milliárd rubelt takarított meg. Az árleszállítások eredményeképp a szovjet nép mind több és több élelmiszert és iparcikket fogyaszt.

1950 február 28-án a Szovjetunió Minisztertanácsa és a SzK(b)P Központi Bizottsága határozatot hozott, amelynek értelmében a jegyrendszer eltörlése után harmadszor is leszállították a közszükségleti cikkek állami kiskereskedelmi árait. 1950 március 1-től 25—30 százalékkal olcsóbb lett a kenyér, a hús, az olaj és más árucikkek ára. A többi élelmiszer és más közszükségleti árucikk (szövet, cipő stb.) 15—20 százalékkal, sőt egész sereg cikk 40—50 százalékkal lett olcsóbb.

A harmadik árleszállítás eredményeképpen a szovjet nép ismét további 110 milliárdot takarított meg. Ebből 80 milliárd az állami árak csökkentésének, 30 milliárd pedig ennek következtében a szövetkezeti és a kolhozpiacon bekövetkezett áresésnek köszönhető.

Az ipar és a mezőgazdaság fejlesztése terén 1950-ben elért újabb sikerek, a munka termelékenységének emelkedése és az önköltség csökkenése, arra indították a szovjet kormányt és a SzK(b)P Központi Bizottságát, hogy 1951 március 1-én ismét, negyedszer is leszállítsa a közszükségleti cikkek állami kiskereskedelmi árait. Az állami kiskereskedelmi árak negyedik leszállítása egy év alatt újabb 27,5 milliárd megtakarítást jelentett. Az árak a kolhozpiacon is estek, ami a vásárlóközönségnek még további 7 milliárd rubel megtakarítást biztosít.

A kommunista párt és a szovjet kormány fáradhatatlanul gondoskodik a nép jólétéről. Ez abból is látszik, hogy a nehézipar mellett szüntelenül és gyors iramban növekszik a közszükségleti cikkeket gyártó ipar is. Országunk ipara képes arra, hogy egyre tökéletesebben elégítse ki a nép közszükségleti cikkekben mutatkozó, állandóan növekvő keresletét.

1950-ben az állami és a szövetkezeti kereskedelem közvetítésével a közönség összehasonlító árakon 30 százalékkal többet vásárolt, mint 1940-ben: az élelmiszervásárlás 27 százalékkal, az iparcikkek vásárlása 35 százalékkal emelkedett. 1950-ben a lakosság több állati és növényi zsiradékot, cukrot, húst, halat, tésztaféléket, gyapjú-, selyem- és pamutszövetet, cipőt és még sok más élelmiszer- és iparcikket vásárolt, mint a háború előtt, 1940-ben. A háborúelőtti színvonalhoz képest a kolhozpiacon is növekedett a mezőgazdasági áruk forgalma.

A közszükségleti cikkek termelésének állandó növekedése a háborúutáni években, az áruforgalom

fellendülése, az egymást követő árleszállítások, a rubel vásárlóerejének jelentős emelkedése, valamint a reálbérek és a kolhozjövedelmek komoly mértékű gyarapodása — mindez annak köszönhető, hogy Lenin—Sztálin pártja és a Szovjetállam állandóan gondoskodik a dolgozók szükségleteiről, anyagi és kulturális jólétük fokozásáról.

„Ami minket, a Központi Bizottság és a kormány tagjait illet — mondta Sztálin elvtárs —, nekünk csak egy életünk van, azt pedig nagy ügyünknek, a nép általános jólétéért folytatott küzdelem ügyének szenteljük, hogy örömteli életet biztosíthassunk minden dolgozónak, a milliós tömegeknek”⁹.

A párt és a Szovjetállam állandó gondoskodása a dolgozók életszínvonalának szüntelen emeléséről — a szocialista társadalom fejlődésének törvénye.

Míg a tőkés országokban a dolgozó lakosság életkörülményei egyre rosszabbodnak, a munkanélküliek serege egyre növekszik, a közszükségleti cikkek ára egyre emelkedik és a reálbérek zuhannak, addig a Szovjetunióban állandóan csökkentik az árakat és rendszeresen emelik a szoviet nép anyagi és kulturális színvonalát. Ebből világosan látszik a gazdaság szocialista rendszerének életereje és vitathatatlan fölénye a kapitalista rendszerrel szemben.

*

Sztálin elvtárs a SzK(b)P XVIII. kongresszusán mondott történelmi jelentőségű beszámolójában és 1946 február 9-én választói előtt mondott beszédében konkrét programot adott a kommunizmus anyagi alapjainak megteremtésére. Ez a program — a termelőerők olyan fejlettségi fokának elérése, mely biztosítja az átmenetet a szocializmusból a kommunizmusba. Sztá-

⁹ Izvesztyija 1935 május 4.

lin elvtárs Moszkva város Sztálin-kerületének választói előtt tartott beszédében azt a feladatot tűzte ki, hogy ipari termelésünket a háborúelőtti színvonalnak körülbelül háromszorosára kell fejlesztenünk és évi nyersvastermelésünket 50, acéltermelésünket 60, széntermelésünket 500 és ásványolajtermelésünket 60 millió tonnára kell növelnünk.

Dolgozóink valóraváltják a szovjet népgazdaság hatalmas fellendítésének sztálini programját és a gyakorlatban felépítik a kommunista társadalom nagyszerű épületét. A szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet történelmi jelentőségű feladatának teljesítése során igen fontos állomás volt a háborúutáni sztálini ötéves terv sikeres teljesítése és túlteljesítése. A háborúutáni sztálini ötéves terv fényesen bizonyítja, hogy a bolsevik párt mennyire törvődik a szovjet nép jólétének és kultúrájának emelésével. A szovjet nép Lenin és Sztálin pártjának vezetésével nagyszerű sikereket ért el a háborúutáni ötéves terv határidőelőtti teljesítéséért folytatott küzdelemben.

De bármilyen nagy jelentőségűek is ezek a sikerek, a szovjet emberek nem elégedhetnek meg az elért eredményekkel. A bolsevik párt, Lenin és Sztálin arra tanítanak, hogy ne legyünk önteltek, és sohase feledkezzünk el az országunk előtt álló, megoldásra váró feladatokról, hanem fáradhatatlanul haladjunk előre.

A szovjet nép előtt újabb, nagyszabású feladatok állnak. Meg kell szerveznünk a szovjet népgazdaság további hatalmas fellendítését, biztosítanunk kell a technika és az élenjáró szovjet tudomány fejlődésének gyors ütemét, a munka termelékenységének szakadatlan növekedését, a szovjet nép anyagi és kulturális színvonalának emelését és a Szovjetállam hatalmának további megerősödését.

A szocialista gazdasági rendszerben a termelőerők

fejlődése előtt korlátlan lehetőségek vannak. A szovjet emberek, lángeszű vezérük, Sztálin elvtárs vezetésével a legteljesebb mértékben kihasználják ezeket a lehetőségeket és szilárdan haladnak előre a kommunizmus felé.

TARTALOM

I. A munka jellemző sajátosságai a szocializmusban	5
II. A szocialista munkafegyelem és a felelős egyszemélyi vezetés	26
III. A szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom	42
IV. A munka szerinti elosztás szocialista elve	71
V. A munka termelékenységé a szocializmusban ..	101
VI. A szovjet dolgozók anyagi és kulturális színvonalának állandó emelkedése	122

Felelős lektor: Nagy Géza

A könyv szedését 1952 január 18-án kezdték meg. — Megjelent február 18-án, 8000 példányban. — Ez a könyv az MNOSZ 5601—50 Á és MNOSZ 5602—50 Á szabványok szerint készült.

1350. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Janka Gyula,

3.50 Ft

